

CÂNDALA DE MONTRÉAL

LA CHANDELLE DE MONTRÉAL

Anul XVIII, Nr. 4

– octombrie – noiembrie 2014 –

48 pagini

*100 de ani de la atestarea scrisă
a Comunității Române din Quebec*

O SUTĂ... DE ANI!

IV

noi traversăm...a câta iarnă...
un secol, dacă stau s-adun
și-acuma așteptăm să ceară
a suta iarnă - de Crăciun.

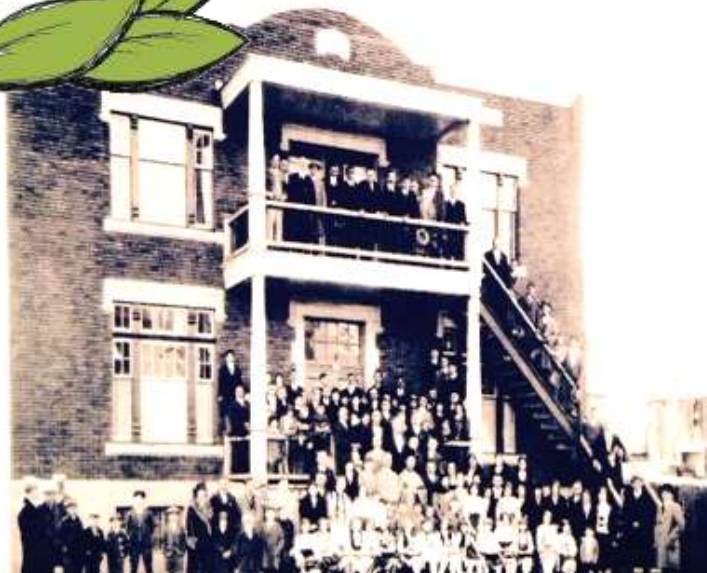
se-adună timpul în istorii
și ne ia-n arcă și pe noi,
românii care pribegit-am
spre alte țări - prin ger sau ploi.

străbunii ce sosit-au primii,
acum se odihnesc prin cer.
de-acolo - spre pământ presară
cântece mari de lerui-ler.

ne adunăm lângă balade,
din România și de-aici.
frunza de-arțar și tricolorul
pe ii ni le-am cusut, cu-arnici.

...visăm la țara de departe.
trăim în țara ce-o iubim.
Canada azi e casa noastră;
lui Dumnezeu îi mulțumim!...

george FILIP

Prima Casă Română (Casa parohială)
construită pe strada Iberville,
în 1928

Sumarul numărului

SEMNIFICAȚIA BISERICII DEVENITĂ CATEDRALĂ Liviu ALEXANDRESCU, preot paroh al Bisericii „Buna Vestire” din Montreal	3
POEZII DE CRĂCIUN	4
6 DÉCEMBRE 1989 – LA TUERIE DE POLYTECHNIQUE Wladimir PASKIEVICI ...	5
O PREMIERĂ ABSOLUTĂ PENTRU CITITORI Traian GĂRDUS	7
DUMITRU ICHIM LA 70 DE ANI Per aspera ad astra	8
__Aprecieri critice.....	8
__MUNTELE CU NUME DE SFÂNT (II)	8
EXPOZIȚIE CU „DOSARELE SECURITĂȚII” LA „CONSEIL DES ARTS DE MONTREAL”, AUTOARE CORINA ILEA Carmen IONESCU	10
DE LA SFÂNTUL NICOLAE LA MOȘ CRĂCIUN: O CĂLĂTORIE PRIN ISTORIE Diacon Nicolae MARINESCU.....	13
NINSORILE DIN SUFLETUL MIRUNEI Miruna OCNĂREANU	14
100 DE ANI... MARTORI LA ISTORIE george FILIP	15
SINGURĂTĂȚILE CANADIENE Mircea GHEORGHE.....	16
CEI CARE MĂ ENERVEAZĂ – V Florin ONCESCU.....	17
POEZII DIN VOLUMUL (NEPUBLICAT) CHANDRA Daniela VOICULESCU.....	18
DRAGONUL DACIC, DE LA DACI LA VLAD ȚEPEȘ Marius FINCA.....	19
QUELQUES POÈMES Veronica PAVEL LERNER	21
SPIRITUL DE SOLIDARITATE CANADIAN Elena BUICA	22
FILOSOFIA DISCURSULUI POLITIC – XI LOGOS ELECTORAL Daniela GÎFU23	
FESTIVALUL INTERNAȚIONAL AL SCRIITORILOR ȘI ARTIȘTILOR, DE	

LA VAL DAVID, LA CEA DE-A X-A EDIȚIE Eva HALUS.....	25
1907-POVESTE DE EMIGRANT Melania RUSU CARAGIOIU	27
CĂRȚI VECHE VOIAJ ÎN RUSIA MERIDIONALĂ ȘI CRIMEEA (1837) DE ANATOLE DE DEMIDOFF Livia NEMTEANU	28
CRISTACHE ZORZOR VIOLONIST ȘI COMPOZITOR	31
POEZII Lia RUSE	32
“VIAȚA CA O PUNTE”, DE TITINA NICA ȚENE Milena MUNTEANU-LITOIU	33
MONTREAL, 1942. Miruna TARCĂU	34
FUNIA ROȘIE – IV – Leonard VOICU..	36
«MANOLIANA»- SPIRITE DE LEGENDĂ -CONCERTUL CORULUI LA MUSE CU OCAZIA ZILEI NAȚIONALE A ROMÂNIEI- Eva HALUS	37
CÂNTECE PENTRU CÂINII PREZENTULUI MEU DE ION MACHIDON Elena OLARIU	37
SERIA ȘTIINȚE 18. DESPRE MEMORIE – PARTEA A III-A: ASPECTE FIZIOLOGICE Wladimir Paskievici39	
VITRUVIUS - O PREZENTARE FOARTE ACTUALA A EVOLUȚIEI SOCIETĂȚII OMENEȘTI ÎNTR-O CARTE VECHE DE DOUĂ MII DE ANI. Prof. Dr. Paul DĂNCESCU	40
URSEI Gheorghe Puiu RĂDUCAN – TEPEȘTI.....	41
PENSE COMME LE VENT! Christina CALLIMACHE.....	43
AGAGUK (XIX) Roman de Yves THÉRIAULT. Traducere din limba franceză de Ortansa TUDOR	45
ANUNȚURILE COMUNITĂȚII	47
APARIȚII EDITORIALE (SCRIITORI CANADIENI):	48
__Lia RUSE – CUVINTE DE DOR	48
__Melania RUSU CARAGIOIU – ARS POETICA.....	48
__Leonard Ionuț VOICU – IUBIRI.....	48

Candela de Montreal , revistă fondată și editată, din 1997, de Victor Roșca

Redacția și administrația: 8060 Christophe Colomb, Montréal, Québec, Canada H2R 2S9; Telefon:(514) 736-0950

Redactor Șef : Victor Roșca

Secretar de redacție: George Filip

Ilustrațiile : Angela Faina

Consilier de redacție: pr. Liviu Alexandrescu

Redactori : Ortansa Tudor, Marius Fincă, Carmen Ionescu

Tehnoredactare: Marius Neaga

ISSN 1495 – 8929 Canada, Dépôt légal - Bibliothèque nationale du Canada et Bibliothèque nationale du Québec, 1997

SEMNIIFICAȚIA BISERICII DEVENITĂ CATEDRALĂ

Liviu ALEXANDRESCU,

preot paroh al Bisericii „Buna Vestire” din Montreal

„Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri” (Matei 5.16).

Cuvântul biserică (ekklisia= a chema, a aduna) înseamnă instituția, chemată să adune în sânul ei, toate popoarele pământului, să le apropie și să le

unească într-o mare familie, a celor ce cred în Domnul Iisus Hristos. Biserica are o dublă semnificație: de comunitate și locaș a Lui Dumnezeu.

Sfântul Gherman, patriarhul Constantinopolului (Sec. VIII) se referă la cele două continuturi și anume: „Biserica este cerul pe pământ, în care locuiește Dumnezeu, Care este în cer; întemeiată pe Sfinții Apostoli, vestita de prooroci, desăvârșită de martiri și așezată pe moaștele sfinte ale acestora, ca pe un tron.

Sfinții Apostoli, mergeau să se închine la templu, după pilda Mântuitorului Hristos, iar după plecarea lor din Ierusalim în toata lumea, locurile de rugăciune erau prin case. O astfel de casă, cunoscută în perioada apostolică, este și casa sfintei Maria, mama Sfântului Evanghelist Ioan-Marcu (Fapte 12.12), unde se coboară Duhul Sfânt în ziua Cincizecimii. Istoricii o numesc: „Mama tuturor bisericilor”. Către sfârșitul secolului II, au început să se zidească primele biserici, astfel că, mai în toate orașele mari din Imperiul Roman, existau biserici ortodoxe. Numărul mărit al bisericilor dintr-o zonă, necesită un centru, un loc, o catedrală, care va primi denumirea de Catedrală.

Secolul XX, deschide drumul imigranților români din Canada, a celor care au lăsat casele, familiile și pe cei dragi, dar n-au uitat biserica, credința și obiceiurile sfinte. Așa începe istoria românilor din Montreal, odată cu istoria primei Biserici ortodoxe române- anul binecuvântat-1914. Misiunea credincioșilor români, manifestată prin lucrarea Bisericii, a dovedit de-a lungul timpului, așa cum spune Sfântul Pavel, că ei sunt „mădulare ale Lui Hristos”.

Biserica Lui Hristos, s-a dezvoltat în timp, încât de la prima biserică „Sfânta Treime”, s-a ajuns la a doua biserică, „Buna Vestire”, astfel că acum, putem să ne plecăm genunchii înaintea Lui Dumnezeu și să aducem cinstire tuturor înaintașilor noștri, credincioși și preoți slujitori, vrednici de pomenire- pentru cei 100 de ani de existență.

Așa cum mărturisește Gramata Chiriarchala, oferită de Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nathaniel, al Episcopiei Ortodoxe Române din America și Canada, Biserica „Buna Vestire” primește titlul de Catedrală pentru: „bogata lucrare

pastoral-misionară și social-culturală desfășurată aici, spre slava Lui Dumnezeu și folosul sufletesc al obștii de aici”(textul Gramatei).

Să ne ajute Bunul Dumnezeu, să continuăm această lucrare, să oferim urmașilor noștri, darurile și bogățiile sufletești moștenite și împlinite, de încă o generație de ortodocși creștini.

POEZII DE CRĂCIUN

ICOANĂ DE CRĂCIUN

Înainte de seară
se aduceau perdelele de afară,
ale sărbătorilor.
De sus până jos -
pânza de cer
cu răsărituri rare.
Miroseau a tămâie și ger
la ferestre.

Bunica scotea din scrinul de zestre
sfânta icoană a Nașterii
cu Pruncul și Sfânta Fecioară.
Îi aranja ștergarul de in,
de o parte și de alta
ca poveste în jur de mireasă
reîntrupată din crin.

Candelei
îi aprindea litera ei
pioasă
ca minunea în licăr de tei.
Apoi cu magii împreună
îngenunchea și ea.
Pe urmă toți ai casei
intrau în icoană
prin ușa deschisă de stea.

Miroseau
a tămâie și-n nenuntite tăceri -
frământul rotund din cuptorul de ieri.

POVESTE DE CRĂCIUN

Întreb melodul
care știe
pe unde basmului
se poate trece podul:
"Unde sunt porțile?
Unde e satul?
Unde-s ștregarii din copilărie
din Valea Uzului cu drum de fier?"
El tace
și-mi arată-n sus,
apoi printre tăceri ningând:
"S-au dus
cu colindatul,
ca melcii'ncet urcând în cer
cu casele în spate, cu tot satul..."
Apoi dispare printre fulgi și el
și-nchide poarta de tropar.
Numai de sus,
colindul lor
cu vocile curate
ajuns acum la Dumnezeu, pe prispă,
se-aude-ncet, dar tot mai rar,
până-nfloritul
abia se mai distinge.

În peștera icoanei
s-a ascuns melodul.
Închisă-i poarta și a tras și podul.

...și ninge, ninge, ninge
și peste-a fost și peste drum
și peste seară,

19 oct. 2014. Un grup de copii de la Școala Română duminicală în așteptarea marelui oaspete IPS Arhiepiscop Nathaniel și a preoților însoțitori, la Casa Română, Sala pr. Petre Popescu.

până ce satul de demult coboară
întreg,
cu fiecare casă
legată,
ca-n pomul de Crăciun,
cu sfoara hornului, de fum,
de creanga lui a fost odată...

MAICA DOMNULUI

Maica Domnului,
precum luna plină înflorind,
zâmbește deasupra Lui,
cum numai o mamă
poate să fie colind.

Oare ce o fi visând
de s-a întors spre ea,
cu mânuța
agățându-se de-un canaf?

Boul suflă deasupra Lui
mireasma de flori
din neamul celor ce se aduc
în Vinerea Mare pe epitaf.

Steaua a purces să se culce
în poala lui Dumnezeu.
"Dormi, Puișorul meu,
primăvară dulce..."

Maica Domnului
veghead,
precum luna îngândurându-și crinii,
îi acoperă piciorușul dezgolit
cu-n sărut,
cum numai o mamă poate fi
nu numai colind,
dar chiar născătoarea Luminii.

NOAPTEA DE CRĂCIUN

Deja în icoană
a sosit Crăciunul.

Colindătorii
nu s-au mai întors la cer
și dorm acum
ca fluturii petala odihnind
pe lăicer.

Se-aude ningând pe afară...

Boul bea apă din colind
și-i face loc și asinului
să se adape.

Se-aude ningând pe afară
ca șoaptele inului
roștite în pleoape.

Candela
și Maica Fecioară
una pe alta se luminează.

"Mireasma de pâine,
din dreapta Fiului de Domn
oare ce-o fi visat
de suspină prin somn?",
o-ntreabă candela iară.
Una spre alta,
se privesc spre-nceput de colind,
dar acum pâlând
că se-aude ningând pe afară...

Dumitru Ichim
Kitchener, Ontario

6 DÉCEMBRE 1989 – LA TUERIE DE POLYTECHNIQUE

Wladimir PASKIEWICI

(Extrait du livre « La volonté de bâtir », édition Presses internationales Polytechnique)

Le 6 décembre 1989, au matin, je me trouvais à Ottawa pour un travail à finir dans le cadre d'une des enquêtes auxquelles j'étais associé [relative à la sûreté de la filière nucléaire]. À midi, je quitte la réunion pour foncer vers Montréal où je devais recevoir [en tant que Directeur des études supérieures et de la recherche de l'École Polytechnique de Montréal,] le ministre délégué à la Science et à la Technologie, William Winegard, en absence de Roland Doré [directeur de Polytechnique] parti [en mission] en France. Le ministre était attendu à 14 heures. En roulant vite, j'étais sûr d'arriver à l'École avant lui. À 13h50, j'étais déjà dans mon bureau. Cinq minutes plus tard, le temps de me changer, je me rendis au bureau du directeur. Louis Courville [mon collègue, directeur des études] assurait l'intérim à ce moment-là. Le ministre venait d'arriver. Il était accompagné d'un secrétaire et d'un adjoint parlementaire, Benoit Tremblay, député conservateur, que j'avais déjà rencontré dans une de mes missions en France. Après un peu de conversation générale au cours de laquelle j'ai fourni au ministre les derniers chiffres relatifs à nos performances et parlé un peu de nos difficultés financières, nous sommes allés visiter quelques laboratoires. Ensuite, nous nous réunîmes de nouveau au bureau du directeur où mon collègue Raymond Gauvin lui fit la présentation d'un projet qui nous tenait à cœur, la création à Montréal d'un consortium pour le développement de matériaux plastiques. Winegard écouta avec intérêt, mais il ne voulut pas s'engager à l'appuyer. Nous proposâmes alors de lui envoyer un projet écrit plus détaillé. Il acquiesça et quitta l'École vers 16h30, avec son secrétaire.

Nous étions encore dans le bureau du directeur, Louis Courville, Raymond Gauvin, Denis Beaudry [mon adjoint, directeur de la recherche contractuelle], Benoit Tremblay et moi, pour discuter des suites de la réunion. Il était 16h45 lorsque les premiers coups de feu retentirent. Deux ou trois. Nous pensions à des pétards, chose tout à fait naturelle un vendredi après-midi, le dernier jour des cours en fin du premier semestre. Puis, nous entendîmes des claquements secs en rapide succession. Quelqu'un se précipita dans notre bureau pour nous avertir :

- Un fou se promène à travers l'École. Il tire sur tout ce qui bouge. Enfermez-vous !

Stupéfaits, nous eûmes quelques instants d'hésitation. Pendant que je verrouillais les deux portes du bureau et Raymond Gauvin la troisième, Louis appela la police. Les coups de fusils s'approchaient de notre bureau. Nous ne parlions pas entre nous. Je pense que la peur nous avait gagné tous. Nous cherchions à comprendre ce qui se passait. Je pensais à un acte terroriste, car des étudiants sympathisants de l'ayatollah Khomeiny avaient déjà menacé de faire éclater une bombe à l'École, à un étudiant devenu fou qui voulait se faire justice lui-même auprès d'une administration sans âme ou même à un mari jaloux, parce que j'étais au courant qu'une de mes secrétaires avait quitté son mari après que celui-ci l'eut battue. La pauvre femme s'enfermait le jour dans son bureau et dormait la nuit chez une amie mais le mari, dépité, avait juré de la tuer et de tuer également tous ceux qui voulaient la protéger.

Les coups de feu se suivaient. L'un d'entre eux paraissait être tiré d'un endroit très proche de nous. Louis voulait sortir voir ce qui se passait à l'extérieur. Je lui dis que la meilleure chose à faire était de ne pas bouger et de ne pas faire de bruit. Raymond

s'arma d'une chaise et se mit derrière une des portes. Benoit Tremblay s'approcha de la fenêtre pour voir si l'on pouvait sortir en l'escaladant. C'était trop haut.

La police arriva mais les policiers hésitaient à entrer à l'intérieur de l'édifice parce qu'ils craignaient avoir affaire à un groupe de terroristes. Par contre, les étudiants sortaient en courant, sans prendre leurs vêtements chauds restés dans les vestiaires.

Les coups de feu s'éloignèrent. Puis ce fut le silence. Nous arrivâmes à communiquer avec la police qui nous dit de ne pas bouger avant de nous donner le signal. Le temps passait très lentement. J'éprouvais un sentiment bizarre, irréal. Je voyais se défiler sous mes yeux des scènes de tuerie, comme devant la télévision mais je ne me voyais pas en victime. « Ce n'est pas possible, ce serait trop stupide ! » me disais-je.

Enfin, on nous avertit que le tueur s'était suicidé et qu'il n'avait pas de complices. Nous sortîmes du bureau. Dehors, c'était la désolation. À quelques pas, gisait une secrétaire. Elle a eu une malchance extraordinaire. Son mari devait la chercher à 16h30 pour rentrer à la maison ensemble. Ce jour-là, il était en retard. Lorsqu'elle apprit qu'il y avait [à l'École] un tueur, elle se précipita pour fermer la porte de son bureau. C'est précisément à ce moment-là que le tueur passa devant elle. Il tira à bout portant à travers la porte vitrée. La deuxième victime était un garçon blessé à la hanche et à la tête. Les ambulanciers s'occupaient déjà de lui. Je lui ai parlé. Il n'avait pas mal mais il était en état de choc. Plus loin, gisait une fille légèrement blessée. Deux garçons lui tenaient compagnie, en attendant les secouristes. Plus loin encore, un garçon blessé. Puis, une fille déjà inanimée.

La police avait investi l'Immeuble. À l'aide de haut-parleurs, ils intimaient à tous l'ordre de quitter les lieux immédiatement. Les gens ne se laissaient pas prier. Louis Courville, Guy Dionne, le responsable du Service des immeubles, que nous avions rejoint entre-temps, et moi-même, nous partageâmes le travail : Louis s'occupa des victimes, puis des journalistes avides des nouvelles, ensuite des parents des étudiants, follement inquiets. Moi, de la police et d'autres représentants autorisés – coroners, médecins, avocats, etc. – qui vinrent à occuper l'ensemble des bureaux de la direction. Le troisième, de la logistique : plans de l'immeuble, installation des systèmes de communication, etc.

Bientôt, nous fûmes tous dépassés par l'ampleur du drame. On trouvait des victimes [et du sang] à tous les étages. On commença à compter les victimes. Trois, cinq, sept, dix puis 12, 13 et enfin 14 morts, toutes des filles. Puis, les blessés. Deux, six, neuf puis 12 et enfin 13. Des garçons et des filles. C'était l'horreur. Des rescapés, professeurs et étudiants qui avaient vécu les moments de terreur, racontaient des scènes atroces. L'assassin était entré dans une salle de cours, avait tiré en l'air et ordonné aux garçons de quitter la classe. C'est ce qui entraîna l'hypothèse d'une prise d'otages. L'individu s'était lancé ensuite dans des slogans antiféministes pour décharger enfin son fusil semi-automatique contre les filles impuissantes... Ensuite, il sortit, longea plusieurs couloirs de l'École, en tirant à gauche et à droite et entra dans une autre classe où il acheva son horrible besogne. Puis il décida de se supprimer et se tira une balle dans la tête.

Je vis moi-même de loin, dans une des salles, les corps inanimés, enchevêtrés. Je n'ai pas osé m'approcher.

La police était débordée. Elle ne savait pas par où commencer. Le directeur de la police, Maurice St-Germain, était présent mais c'est quelqu'un d'autre qui organisa l'enquête et qui s'occupa des formalités. Il fallait d'abord évacuer les blessés. Ensuite, identifier les cadavres, Empêcher l'entrée des journalistes, toujours à la recherche de scènes morbides. Contenir les gens qui affluaient aux entrées de l'École : étudiants qui voulaient chercher leurs affaires, parents voulaient voir les victimes, employés de l'École qui, une fois le choc passé, étaient revenus donner un coup de main.

Les autorités de l'Université de Montréal nous offrirent leur entière collaboration. Pour tenir une conférence de presse, en dehors d'un site macabre, pour prodiguer des soins psychologiques aux gens qui en auraient besoin, pour organiser les funérailles. Les téléphones et les télécopieurs ne déroutaient pas.

Jusqu'à 20 heures, ce fut le désordre le plus complet. Puis, nous nous organisâmes. Le Service des relations publiques, ayant repris ses fonctions, fonctionna sans bavure. Sa directrice, [Mme Michèle Thibodeau-DeGuire, actuellement présidente du conseil d'administration de l'École Polytechnique] fut impeccable. Louis rencontra les journalistes d'abord, les parents ensuite. Il fut débordant d'humanité. Il se sentait responsable de ce qui venait d'arriver et surtout de tout ce qui allait suivre et ne ménageait aucun effort pour apaiser les craintes des parents ou pour soulager la douleur des gens frappés.

À 17h30, j'appelai Suzanne [mon épouse]. Je ne voulais pas l'alarmer. Je lui dis simplement :

- Des choses terribles se sont passées à l'École. Je ne peux pas te donner maintenant les détails et je ne peux pas rentrer tout de suite à la maison. Ne te laisse pas impressionner par ce que peut entendre à la radio ou voir à la télévision. Toute la situation est maintenant sous contrôle. N'essaie pas de me joindre. Je t'appellerai tous les demi-heures.

À 18h00, elle avait déjà écouté les nouvelles. Elle était affolée :

- Qu'est-ce que cette affaire de prise d'otages par des terroristes ? Y a-t-il des dizaines de morts ? Tu es sûr que tu n'as rien ? Pourquoi ne peux-tu pas rentrer ?

À ce moment, je savais l'essentiel mais pas encore l'étendue du drame. Je lui dis que les gens avaient exagéré, qu'il y avait tous au plus une dizaine de victimes, que le fou s'était suicidé et que je devais rester pour aider la police, au moins jusqu'à 22 heures. Quand je l'ai appelé de nouveau, des amis, des journalistes et mêmes des inconnus avaient déjà téléphoné chez moi pour prendre des nouvelles. Comme les lignes de l'École ne répondaient plus, ils appelaient les responsables de l'École à la maison...

*

Je suis rentré à la maison vers 2 heures du matin, épuisé. Après quelques brèves heures de sommeil, je fus de retour à l'École vers 8h30. Louis n'avait dormi de la nuit. Il était blême. Les Relations Publiques fonctionnaient à pleine vapeur. Il y avait tant de choses à organiser. On avait fermé l'École pour quelques jours. Il fallait laisser rentrer cependant les jeunes qui voulaient reprendre leurs affaires. Il fallait nettoyer les lieux et réparer les dégâts. Organiser les funérailles. Recevoir les dignitaires. C'est à cette occasion que nous reçûmes M. et Mme Mulroney [alors premier-ministre]. Roland Doré revint à Montréal et reprit les commandes de l'École. Le maire de Montréal, Jean Doré, vint aussi nous visiter. Les services du protocole fédéral et provincial s'étaient mis de partie pour organiser les funérailles à la

basilique Notre-Dame de Montréal. Tout le monde voulait y assister. Je triais les messages arrivés par télécopieur. Les messages de sympathie affluaient du monde entier. Entre ces messages, il y avait aussi des communications de travail, des urgences, des personnes à contacter...

Le travail des policiers était enfin mieux organisé. Le soir auparavant, ils n'avaient ni papier pour prendre des notes, ni même assez de stylos pour écrire ! C'est moi qui faisais fonctionner les photocopieuses et les télécopieurs. C'est moi qui qui avais commandés 40 portions de poulet barbecue, des boissons gazeuses, etc. Ce jour-là, cela allait mieux mais les rapports des agents de police étaient contradictoires, les rapports des témoins étant partiels et très émotifs.

Ce soir-là, je suis rentré à 20 heures. C'est seulement aux nouvelles de 22 heures que j'ai réalisé pour la première fois l'intensité de la commotion que le drame avait suscité à travers tout le pays. Pour la première fois j'avais les larmes aux yeux. Tout le Canada pleurait. C'était extraordinairement émouvant.

Le surlendemain, vendredi, ce fut plus calme. Nous discutâmes [à la direction] du retour à la normale. Les funérailles devaient avoir lieu lundi. Mardi, les employés étaient invités à reprendre le travail mais on devait donner des instructions aux cadres de ne pas être trop exigeants envers les employés et pour les convier, s'ils le désiraient, à se rendre à l'amphithéâtre afin d'échanger entre eux. Des psychologues allaient être disponibles pour répondre à l'assistance et faire face aux besoins. Mercredi, l'École allait ouvrir ses portes aux étudiants qui voulaient passer les examens [de fin de terme]. Pour ceux qui se sentaient incapables de le faire, une autre session allait être préparée pour plus tard, après Noël.

Dimanche soir, Suzanne et moi, allâmes rencontrer les parents et les amis des victimes, dans une chapelle ardente, organisée d'une façon sobre mais digne à l'Université de Montréal. Je fus surpris par la force d'âme que Suzanne a su montrer à cette occasion. Elle parlait avec les mères des victimes et leur rappelaient les devoirs qu'elles avaient envers leurs autres enfants. Elle leur disait en essence :

- Ne vous apitoyez pas trop sur celle qui est morte. Vous n'y pouvez rien. Votre autre enfant a aussi besoin de votre affection. Si vous n'y faites pas attention, il vous en voudra peut-être plus tard de l'avoir délaissé.

Ce petit discours fit des miracles. On voyait les parents embrasser leurs enfants et ceux-ci soutenir leurs parents. C'était émouvant et c'était beau. C'était aussi extrêmement éprouvant. Des paroles dix fois répétées. Des scènes dix fois semblables. Comment oublier le regard de celle qui nous disait : « Ma fille était ma seule raison de vivre » ou la voix de celui qui nous dit : « Vous savez, j'étais un des policiers qui sont rentrés parmi les premiers à l'École. Et ma fille gisait là, inanimée » ?

La cérémonie à la basilique fut très émouvante. Les grands dignitaires du pays y assistaient. Toute l'École était présente. Dans la rue, des gens qui avaient été refoulés, faute de place, pleuraient... Les discours furent tous courts et émouvants. Parmi ces discours, la lecture d'un poème écrit par le mari de la secrétaire qui avait été en retard à son rendez-vous...

Le lendemain, personne n'avait envie de travailler. J'ai réunis mon personnel et leur dit :

- Nous venons de passer des événements traumatisants. Hier et avant-hier nous avons pleuré les victimes. Maintenant, il est temps de se préparer à reprendre nos activités. Les yeux du monde entier se sont fixés sur nous pendant quelques jours, il nous faut montrer que nous sommes capables de surmonter les

événements. La meilleure chose à faire c'est de reprendre le travail qui nous attend. Mais, si vous voulez échanger aujourd'hui avec vos collègues, vous trouverez du monde à l'amphithéâtre. Moi personnellement, j'ai du travail car je pars bientôt en mission à Paris mais je vous rejoindrai probablement plus tard.

Tous, sans exception, s'en allèrent à l'amphithéâtre. Tellement était fort le besoin de commenter et d'échanger avec les autres.

Je ne pouvais pas m'imaginer l'intensité du traumatisme ressenti par la plupart des gens. Louis Courville ne s'était pas encore remis. Des secrétaires avaient peur de venir au bureau travailler. Des étudiants sentaient la poudre de feu encore dans l'air. Les garçons avaient tous honte de leur incapacité de réagir et de

protéger les filles, leurs « sœurs ». Malgré – ou peut-être à cause de – ces défaillances, une solidarité extraordinaire se fit sentir à travers toute l'École et, pendant plusieurs mois, toute agressivité interne avait disparu.

Durant six mois, des murs entiers, au sixième étage, témoignaient des marques de sympathie venus d'ailleurs, des lettres du pays et de l'étranger. Aujourd'hui, une plaque située à l'entrée sur la façade extérieure, honore la mémoire des 14 jeunes personnes victimes d'un cerveau détraqué qui avait cherché sur terre un bonheur qu'il n'a pas su trouver...

O PREMIERĂ ABSOLUTĂ PENTRU CITITORI

Traian GĂRDUS

Este vorba de o scrisoare, un document roman de o importanță covârșitoare în care este vorba despre Mântuitorul nostru Isus Christos, un portret viu, în cuvinte, realizat de guvernatorul din Iudeea, Publius Ventulus, adresată Cezarului din Roma.

Acest document de importanță istorică a fost descoperit în Biblioteca „Lazariștilor” din Roma, fiind scris în limba latină din timpul în care Isus Christos predica, pentru

prima oară, înaintea poporului.

Acest important document, scris, este o addenda la cârtica Rugăciunea, autor fiind Alexis Carrel (1873 – 1944), medic, laureat al premiului Nobel și scriitor.

Asupra sa cât și asupra cărții sale vom reveni în curând.

Dar iată cum sună scrisoarea la care ne referim:

„Guvernatorul din Iudeea, Publius Ventulus către Cezarul roman: Am înțeles, Cezare, că ai dori să știi despre bărbatul plin de virtute cu numele de Isus Christos...

În Biblioteca "Lazariștilor" din Roma s-a găsit, nu demult, o scrisoare care are o importanță istorică. Este o epistolă pe care ar fi scris-o Publius Ventulus, ca guvernator din Iudeea, Cezarului, în care este vorba de Mântuitorul Isus.

Epistola este scrisă în limba latină, din timpul în care a predicat Isus Christos, pentru prima dată, înaintea poporului. Scrisoarea sună :

„Guvernatorul din Iudeea, Publius Ventulus, către Cezarul Roman. Am înțeles, Cezare, că ai dori să știi despre bărbatul plin de virtute cu numele de Isus Christos, pe care poporul îl ține de profet, iar învățăceii lui zic că este fiul lui Dumnezeu, creatorul cerului și al pământului. În adevăr, Cezare, în fiecare zi se aud despre acest bărbat lucruri minunate; în scurt zis: el înviază morții și vindecă bolnavii.

Este de statură mijlocie, fața este plină de bunătate și iriază o demnitate înălțătoare, astfel că, privind la el, te cuprind, fără să vrei, simțăminte de teamă dar și de iubire.

Părul lui, până la urechi, are culoarea nucilor mari, coapte, și de acolo până la umeri este de culoare deschisă, blondă strălucitoare. Îl poartă după datina Nazarinienilor cu cărare la mijloc. Fruntea este netedă, fața fără încrețituri și pete. Barba este de culoarea părului capului, creată, dar nu prea lungă și împărțită în mijloc. Privirea este serioasă și are puterea razelor soarelui.

Nimeni nu-l poate privi drept în ochi. Dacă mustră, inspiră frică dae, îndată ce a mustrat, plânge. Se zice că nimeni nu l-a văzut râzând niciodată; .adeseori, însă - plângând.

Mâinile și brațele sunt frumoase, toți află petrecerea cu el plăcută și interesantă. Rar îl vezi în public, dar dacă se prezintă undeva, se arată foarte modest. Are o ținută foarte frumoasă și maiestuoasă. Mama sa este cea mai frumoasă femeie din aceste părți.

Dacă dorești să-l vezi, Cezare, precum mi-ai scris odată, atunci mă înștiințează și eu ți-l voi trimite îndată. Deși n-a studiat niciodată, cu toate acestea cunoaște toate științele. El umblă desculț și fără acoperământ pe cap.

Mulți râd dacă îl văd din depărtare, dar îndată ce vin în apropierea lui, tremură și totdeauna îl admiră. Se zice că în aceste părți nu s-a văzut niciodată un asemenea bărbat. Evreii afirmă că n-au mai auzit de un învățământ ca cel primit de la el.

Mulți zic că el este Dumnezeu, alții că este amicul lui. Acești jidovi răutăcioși mă supără în tot felul. Se zice că el niciodată nu este mulțumit și caută să îndestuleze pe fiecare. În tot cazul, stau gata, Cezare, a împlini orice poruncă referitoare la el.

Ierusalim, ziua a șaptea, luna a unsprezecea, Publius Ventulus, guvernator al Iudeei.”

Textul a fost preluat din almanahul PRESA BUNĂ, pe anul 1944, apărut la Iași, la paginile 32 - 33.

DUMITRU ICHIM LA 70 DE ANI

Per aspera ad astra

Aprecieri critice

Prima amintire a unui adolescent care, venit *illo tempore*, din adâncitura plaiului mioritic și, nezăbovind „în fața Legii”, se leagă negreșit de un reper uman, de o *persona*, ca să folosim un termen central de pe scena cea mai importantă a vieții – studiile universitare

Așa mi-l amintesc pe Dumitru Ichim: întotdeauna era pe cale, niciodată stând într-un loc. O nuanță aparte era aceea că îl vedeam mereu în ieșire; un orizont numai de el cunoscut îl chema neauzit, numai de el auzit, și el pășea cu fața în lumină – mergea mereu spre Răsărit; capul ușor plecat în față, sub povara unui popor de gânduri, acel latinesc adagiu – *omnia mea mecum porto* –, refren (originar) al lui Bias din Priene, primul din „cei șapte înțelepți” ai Elladei, căci atunci, ca și acum și în veci, „dedesubtul picioarelor noastre, mitologia ține congrese” (Ion Caraion).

Iată-ne prinși în universul ființei, Dumnezeuia pancinetică, infinitul interior. Toate aceste nuanțe din lumile apofatice freamătă în poezia lui Dumitru Ichim, cel ce mergând mereu înainte, în ținutul profetic, și-a aflat cititorul egal, care, atât de subtil și sensibil, ne-a inițiat în legenda „înțeleptului șarpe”, salvator (la porunca lui Dumnezeu) al pustiului din noi (Num. 21, 8).

Pr. Ion BUGA

„Orele unui profesor sunt bânuite de cele mai multe dăți, de banalitate și sterilitate; orele rămânând ca amurguri în cele mai multe suflete, fără răsărituri roșii pe zare. În câte unul însă dintre ascultători, semințele cuvintelor prind rădăcini și tulpina subțire, prin care se decantează Logosul, ajunge să poarte flori și iarăși semințe, pentru alt rod mai bogat.

Și rodul se așteaptă de multe ori, o viață întreagă, în timpul căreia semănătorul își dăruie cu generozitate sufletul pământului mereu tânăr al ascultătorilor. Aici este taina necuprinsă a orelor ce se dăruiesc celor dăruți. Vae mihi! Și eu sunt profesor.

Când viața este o dăruire de ore, de ce m-aș mira că doar una, din cele multe, a prins rădăcini și a înflorit în sufletul unuia dintre uceniciei mei, cel mai dotat pentru înflorire și rodire?

Dumitru Ichim este și va fi, multă vreme, un caz de excepție. I-am citit profund emoționat versurile, pe care mi le dăruia, rupându-le din inima lui. Versurile erau deasupra nivelului comun. Ideile se învolburau, străgându-te spre adâncimea lor. Versificația, demult stăpânită, nu avea nici un secret pentru poet și gânditor. Mă surprindea perfectă cunoaștere a temelor majore din istoria religiilor. Apoi a urmat volumul de debut „De unde începe omul”.

Iată de ce am socotit necesar acest „epistolariu”, nu între dascăl și ucenic, ci de la egal la egal, pentru un spor de cunoaștere și de iubire.”

Petru REZUȘ

MUNTELE
CU NUME DE SFÂNT (II)

Când spun „părinte” mă refer la ceva mult mai mult decât celelalte apelative academice sau universitare. O spun în contextul munților, care-l chemau în intimitatea lor, pe numele lui mic de *Vârful Omului*. Mi-a fost *părinte* în sensul că mi-a dat viață - lumina vieții - m-a renăscut, mi-a arătat punțile și mi-a dat aripi de zburat cuvântului spre Cuvântul ioinin.

Oare cum aş putea să mulțumesc lui Dumnezeu, care n-a vrut moartea păcătosului, ci a scos în calea devenirii mele, pe cel care m-a întors din... și m-a făcut viu?

.....

De numele Pr. Prof. Dr. Academician sunt legate nenumărate studii de teologie, inspirate din magnifica lui operă, teze de doctorat, nume de facultate teologică precum și diverse cărți și articole memorialistice printre care amintesc, nu întâmplător, cartea doamnei Lidia Stăniloae: „Lumina faptei din lumina cuvântului - Impreună cu tatăl meu Dumitru Stăniloae”...

A vorbi despre Părintele se poate vorbi și citi timp de rafturi întregi de bibliotecă, dar nu s-a scris îndeajuns *despre sfințenia lui*. Minunea de care vorbesc a început din toamna anului 1968. Cursurile le ținea într-o clădire aflată între Facultatea de Teologie și bibliotecă unde ... m-am trezit în fața unui sfânt. Un cărturar te poate impresiona prin mulțimea cunoștințelor, dar Stăniloae era mai mult decât un cărturar, era înțeleptul. Nu atrăgea atenția nici prin vestimentar - purta aceeași rasă de călugăr, curată dar modestă, nici prin oratorie. Cei impresionați de spectacole academice ar fi fost dezamăgiți după primele zece minute.

Ii văd chipul ca o icoană. Se așeza la aceeași masă cu noi, deschidea aceeași servietă veche, scotea cursul dactilografiat (de ce o fi avut nevoie de el, o fi fost vreo obligație profesorală de control din partea comuniștilor?) și, după câteva fraze, scotea ochelarii și privind dincolo de noi începea zborul genunilor. Cuvântul devenea tot mai transparent. Nu mai era limba cuvintelor, ci limba luminii, pentru că există și așa ceva, limba de acatist a inimii. Dacă ar fi intrat un fluture în sala de curs, cred că foarte posibil i-am fi auzit aripile, zborul. Cineva povestea că, la un moment dat, pe când vorbea s-a stins lumina în clasă. Era atât de adâncit în cugetare, că nici nu a observat aceasta și și-a continuat liniștit, nestingherit de întuneric, firul ideii, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Ne învăța cum zboară lumina după legile ascunse ale Luminii. Avea grijă să nu ne pierdem în deprinderea zborului spre Lumină și, ca o muzică de Mozart, revenea la laitmotivul său unde ne lăsa să ne tragem respirația duhului, ca apoi să ne înalțe mai departe în abisurile Logosului.

Când asociez numele Stăniloae cu Sf. Mărturisitor Dumitru cel Nou argumentul meu (unul dintre multe) este: „Fericiți cei curați cu inima că aceia vor vedea pe Dumnezeu.” El ne învăța teologia, în sensul Sfinților Părinți, care nu folosesc sintagma că „îngerii teologisează lui Dumnezeu”, ajungerea la „vederea” lui Dumnezeu, îngăduită doar inimii curate de copil și treaptă a sfințeniei la care se ajunge atât de greu. În acest sens, preoția este teologie, nu descriere a lui Dumnezeu, ci trăire a divinului, „restaurare a omului”. Păcătuim singuri, dar ne mântuim prin Biserică.

* Spicuri din Referințe Critice la vol. Șarpele de aramă de Dumitru Ichim 2014

Singurătatea este starea nefirească a omului, deci omul normal face parte dintr-un **neam**. Poate că nimeni nu a vorbit atât de adânc despre neamul românesc. Ca orice sfânt "vedea" cu inima lui curată pe *Dumnezeu-drăguțul*, (sintagma populară îndrăgită de el), umblând pe cărările satului românesc, sălășluind peste noapte în casa și inima țăranului român. Așa cum Dumnezeu este slujit de cetele îngerilor în ceruri, la fel este pe pământ slujit de neamuri. *Prin neam omul nu-și pierde identitatea persoanei, ci dimpotrivă prin neam își găsește, își afirmă străvezimile divine ale persoanei, având ca model Sf.Treime, care este Iubire*. Un Dumnezeu în trei persoane. Ca persoană este Tatăl. Ca Tată își iubește Fiul ca orice tată. Nimeni nu poate iubi mai mult pe Fiul decât Tatăl și nimeni nu poate iubi mai mult pe Tatăl decât Fiul Lui. Intruparea Fiului (răspunde Stăniloae scolasticilor) nu s-a făcut pentru aplicarea justiției divine, ci pentru ca noi prin omenitate, Omenescul Lui să iubim pe Tatăl cu aceeași dragoste cu care Fiul își iubește Tatăl și Dumnezeu Tatăl să ne iubească pe noi oamenii cu aceeași dragoste cu care își iubește Fiul. Dacă am reduce Sf. Treime la două persoane oricât de dumnezeiască ar fi această iubire ea ar fi mărginită. Cele două persoane se plinesc prin Sfântul Duh...

În această perspectivă ne vorbea de neamul *românesc*, nu un naționalism sau alte isme, ci prin exprimarea pnevmatologică și teandrică a omului. Dumnezeu l-a făcut pe om bărbat și femeie. Deci neamul perfect nu este bărbatul singur ci așa cum l-a creat Dumnezeu "bărbat și femeie". Familia sau neamul (ne gândim la Chesterton) are ontologic model treimic. Familia perfectă, fără a anihila persoana, este când bărbatul devine tată și femeia mamă. Așa a lăsat Dumnezeu, care este Iubire, să fie și familia - exprimare a Iubirii. Atât familia care este neam nu devine un pericol pentru un grup de familii pe care îl numim cu același nume - neam. Neamurile mele și neamurile tale împreună formează neamul omenesc, iar noi românii ne sublinia Părintele Stăniloae, numim neamul omenesc *lume* - adică *lumină*.

Aici mi-aș permite o mică paranteză. Toate dicționarele românești, inclusiv DEX, derivă etimologia cuvântului "neam" din ungureșcul "nem". Nu cunosc în maghiara decât "nem tudom" care mi se pare că înseamnă "NU înțeleg". Deci de ce am apela pentru origine etimologică la vecinii de o mie de ani? Originea sugerată de mine este din NOMEN, din indoeuropeanul și nu turanicul, generând în latină pe NOMEN însemnând nume, NOMEN=NAMEN= NEAM așa cum avem în engleză NOMEN=NAME = NUME. Ergo, cei de același NUME, formând un NOMEN, adică un NEAM. Închid paranteza.

.....

Fiul lui Dumnezeu s-a făcut Fiul Omului nu numai spre a-l readuce pe om la frumusețea cea dintâi, ci mai mult chiar, de a-l îndumnezei. Neamul românesc nu privește cu șovinism existența altor neamuri, pentru că toate neamurile, văzute prin modelul iubirii treimice, formează împreună "neamul omenesc". Modelul iubirii de neam la români este văzut în inconștientul folcloric în mod constructiv prin balada

Meșterului Manole. Manole (cineva i-a "ciupit" ideea) este, cum ne spunea Părintele Stăniloae, forma românească a lui Emanuel, după cum altă "ciupitură", fără a se indica sursa, este cea a explicării baladei Miorița, în care păstorul este de fapt Păstorul care își pune viața pentru oile Sale.

Orice persoană este o taină. Chiar și lucrurile Creatorului, spunea Părintele, poartă o pecete a tainei. Scolasticismul descriind a uitat să trăiască taina divinului și a fost numai un pas pentru apuseni să ajungă la cenzurarea tainei și respingerea prin Reformă la reducerea "tainelor", și apoi sectanții să ajungă la concluzia că dacă nu mai este taină la ce ne mai trebuie atâtea multe "Sfinte Taine". Chiar ortodoxia românească are un caracter de taină. Popor latin (interesantă teza protolatinității noastre) ca ortodocși am moștenit de la latini de a sta cu picioarele pe pământ, dar ne deosebim de celelalte popoare latine care au devenit catolice, și chiar de ortodoxia grecească (rigurozitatea

legii, iar nu a duhului) și cea rusească (cu excepția teologilor ruși din Exil).

Începusem cu minunea exercitată asupra mea de acest sfânt. Nu cunoștințele lui m-au impresionat (deși a fost unul din cei mai erudiți teologi), ci trăirea lui, a Cuvântului lui Dumnezeu. Crengile mele uscate sub căldura lui au început să înmugurească. Sfințenia lui a început să înflorească în lăuntrul meu. "Cunoscătorul" cioturos și plin de țurțuri a devenit din nou copil cu inima și sufletul. Mă aducea înapoi nu ca pe-un vânat încăpățânat în sălbătăcia lui, folosind lațul sau harponul, ci prin bunătatea lui de sfânt. Fiind poet, cuvintele lui s-au revărsat peste rănile sufletului meu taumaturgic și taboric. Nu e de mirare că primul meu volum de versuri, cu care debutam în 1970, se numea atât de sugestiv "De unde începe omul". Mă regăseam. O convertire fără spectaculosul marilor întoarceri, așa cum lemnul lui Aaron și-a început prin floare semnul de slujire și preoție.

Asemenea Sf.Nectarie de Eghina, cu care se aseamănă în multe privințe, făcea această teologie vie. Un fapt pe care nu mulți îl știu, era bunătatea de om înduhovnicit și milostiv. Ca însuși Sf.Nectarie pe câți studenți săraci oare nu a ajutat din modestul lui salariu de profesor? În smerenia lui nu i-ar plăcea să-i destăinui această dureroasă confesiune. Ca să urmezi doctoratul trebuia să ai "binecuvântarea" ierarhului. Această aprobare implica și bursa. Părintele Stăniloae a intervenit la acel fost episcop al armatei, care spunea că nu are nevoie de doctori, ci de preoți, să facă o excepție cu mine, să-mi dea aprobarea și să-și păstreze banii de bursă. Cine nu ar fi ascultat de Stăniloae? Mi s-a dat aprobarea și deși la examenul de admitere luasem aproape la toate note maxime m-am trezit fără bursă în București, fără masă și fără casă, cu o adresă fictivă (de multe ori "apartamentul" meu ...fiind sub patul doctoranzilor când nu mă prindea spiritualul, sau sala de așteptare din Gara de Nord). Despre masă? Eram tânăr și foarte athletic: reușeam să sar cu succes peste mese.

Imaginați-vă că după doi ani de vagabond prin București, la propunerea și cu excepționale referințe din partea Părintelui meu sunt chemat la Patriarhie să completez o cerere de bursă tocmai în... America! În 1970 plecam ca bursier la Seabury Western Theological Seminary pînă în 1972, iar apoi încă un an 1972-1973 la Princeton, New Jersey.

Cartea Lidiei Stăniloae, cu subtitlul "Împreună cu tatăl meu" este cartea de temelie a celor care încearcă să înțeleagă pe cel care ne-a împărțit "lumina faptei prin lumina cuvântului".

Sever cu sine însuși până la sfintele nevointe monahicești, se răsfrângea cu generozitate, înflorind ca o fântână arteziană, tuturor. Cuvântul lui avea acoperire în aurul de aureolă al sufletului. Sfaturile lui erau în primul rând faptele lui.

Un capitol interesant despre Părintele Stăniloae l-ar putea scrie Lidia Stăniloae de personalitățile literare și artistice care au avut fericita ocazie de a trece prin casa lor. Imi amintesc cu câtă dexteritate trecea de la filosofia Sfinților Părinți, în special sfântul lui preferat Sf.Maxim Mărturisitorul la filosofia modernă - de la Kierkegaard la Sartre și Camus, uimind prin cât de bine era pus la punct cu literatura zilelor noastre. De atunci. Ca să nu mai vorbim de subtilitățile poeziei unde era totdeauna acasă. Poiesis, de fapt, nu e versificare, sau un departament al literaturii, ci o stare a punctului omega în care toate converg: matematică, muzică, chimie, rugăciune, lacrimă, fizică - o stare a Facerii (Geneza) în care toate cele omenești devin transparente până la străvezimea transcendentă a Cuvântului, Poiesis ca stare soteriologică și revelațională a Spiritului Sfânt și sfințitor când Kalos nuntește cu Agathos. (Binele și frumosul)

Poate cea mai adecvată caracterizare a acestui titan al cugetării hristice, mărturisitor și taumaturg a făcut-o femeia care vindea flori în Piața Unirii, cum aflăm din cartea mai sus pomenită. Întrebată fiind: "Cine a murit?" a răspuns cu emoție: "Îl îngroapă pe cel mai mare preot." Și avea dreptate.

EXPOZIȚIE CU „DOSARELE SECURITĂȚII” LA „CONSEIL DES ARTS DE MONTREAL”, AUTOARE CORINA ILEA

Carmen IONESCU

20 Octombrie 2014. Primesc un e-mail. Începea așa: „*Stimată prietenă (ca să nu uiți)...*”

Îmi scria domnul Victor Roșca. *Stimată prietenă...* Ce compliment minunat venit de la un om stimabil, educat și cu frică de Dumnezeu.

Mă invita la un vernisaj de fotografie al artistei Corinei Ilea, despre care, sincer, nu auzisem niciodată. Un vernisaj intitulat *Top Secret – The Good, The Bad and the Traced* la Conseil des Arts de Montreal

(*Consiliul Artelor* din Montreal) (<http://www.artsmontreal.org>) Suna ca un nume de film cu cowboys în timpul căruia te aștepti la o acțiune cu împușcături, cu cai alergați pe stepele pline de praf, cu fete voluptoase dansând pe muzică de can-can. Dar nu a fost deloc așa.

Vernisajul a avut loc miercuri, 22 octombrie 2014, la Maison du Conseil des Arts du Montréal, fosta Bibliotecă Centrală a orașului. O clădire ridicată între anii 1914 – 1917 de către arhitectul Eugène Payette, pe strada Sherbrooke Est, în fața Parcului Lafontaine.

Intri în holul clădirii și nu poate să nu te uimească frumusețea vitraliilor care formează tavanul și care lasă lumina zilei să se strecoare prin sticla colorată, iar mai jos nu ai de citit altceva, decât nume precum Platon, Cicero, Homer. Semn că acolo se formează cultură, artă.

Corina Ilea... absolventă a unui doctorat în 2012 la Universitatea Concordia din Montreal, ne aducea astăzi un omagiu durerii. Al durerii dar și al renașterii.

Greu de înțeles ceea ce aveam să vedem, dacă nu știi povestea celui căruia îi era dedicată expoziția, adică domnului Victor Roșca.

Dar cine este Victor Roșca? L-am cunoscut întâmplător, cu câțiva ani în urmă, la o seară dedicată literaturii. Și iacă, peste timp, i-am devenit prietenă.

Un om ca toți oamenii. Cu nevastă și două fete frumoase, cu nepoți.

Un om care a cunoscut și binele, dar mai ales teroarea. Și asta nu e ușor lucru. E tragic. E drama unei vieți. Se vede ceva pe fața lui când îl vezi? Nu, nici prin gând nu ți-ar trece că omul pe care îl ai în față și care zâmbește mereu, a cunoscut umilința, frigul, foamea, a îndurat bătaia și nedreptatea, dorul. Nici urmă de ură sau resentimente față de cele trăite. Ce ascunde în adâncul sufletului? Numai el știe.

28 iunie 1948. Nu știu dacă afară era soare sau dacă era o zi înnoirată, dar cu certitudine, a fost o zi care a decis viitorul multor vieți. Vieți tinere.

Zi de bacalaureat la Liceul Radu Negru din Făgăraș. Emoții. Dar iată că pe o stradă a orașului Făgăraș se deschide ușa camerei unde doi elevi își repetau materiile înainte de examen și pe neașteptate, Victor Roșca este chemat afară și din acel moment e declarat inamic al poporului și este ridicat de către Siguranță. Pe el, elev eminent al școlii, unul dintre cei mai buni la matematică, el, care a reușit două clase într-un singur an școlar!... Iar de aici începe calvarul.

Mintea tânără nu acceptă supunerea și nedreptatea. Așa și eroul nostru. Astfel încât devine, înainte de a fi ridicat de Siguranță, șeful unui grup de elevi de la Liceul Radu Negru, grup anticomunist care lupta împotriva noii ideologii ce urma să sleiască țara pentru următoarele decenii.

Este încarcerat la Siguranța din Făgăraș, la închisorile din Brașov, Jilava și apoi la Târgșor unde urmează să petreacă ani buni ai tinereții sale.

S-au gândit oare acei tineri la umilința la care urmau să fie supuși, sau doar la durerea fizică, foamea, frigul, căldura, dorul pentru cei de acasă? Tratați în modul cel mai bestial posibil, reduși la stadiul de animal, unii dintre ei își găsesc sfârșitul în acele temnițe ale groazei.

Victor Roșca este închis din 1948 până în 1951 la Târgșor. Este eliberat cu domiciliu obligatoriu în Râușor, satul său natal, ca apoi, după doi ani de suferință în urma unui accident ce trebuia să-i ia viața, între 1959 și 1963, să fie trimis la muncă silnică în Balta Brăilei. Tinerețe închisă în spatele gratiilor, distrusă, doar pentru că un regim totalitar urmărea distrugerea elitei românești. Scopul detenției la Târgșor era, nu altul, decât acela de a **corecta** comportamentul acestor tineri care luptau pentru o cauză dreaptă.

Am citit cărțile scrise de acest OM. Ambele pline de multă durere, pe care noi, cei care nu am trăit acele evenimente nu o putem înțelege, dar pe care, pe de altă parte, o minte sănătoasă nu o acceptă, născând revolta evidentă.

Referindu-se la cartea sa *Experimentul Târgșor*, Victor Roșca spunea: „*Am scris această carte ca pe un omagiu adus generației de adolescenți, elevi de liceu, care au avut curajul să se opună dictaturii comuniste și să refuze colaborarea cu diavolul, atunci când cea mai mare parte a populației se supunea cumințe, cedând în fața forței brutale. Am surprins aici aventurile lor carcerale, în momente de viață și de moarte. (...) Fără să simțiți, sunteți purtați prin multiple hăuri ale urii umane, unde riscul de a vă cutremura este real.*”

Acestea sunt spusele autorului la lansarea celei de-a doua cărți (prima fiind *Moara lui Kalusek*), lansare ce a avut loc la București, apoi la sediul Fundației Negru Vodă din Făgăraș, într-o sfântă zi de

O parte din cele 40 de cutii negre (aparate foto) reprezentând cei 40 de informatori.

Datele de întocmire ale celor 350 de note informative și rapoarte de urmărire ale Securității

celebrare a Sfinților Petru și Pavel (nu întâmplător aleasă această zi, dacă ne gândim că cei doi apostoli au sfârșit ca doi martiri pe vremea împăratului Nero).

„Experimentul Târgșor” este o „carte hibrid, care se adresează nu numai specialiștilor, ci tuturor. (...) Este ca acel sirop de pătlagină pe care-l luăm când tușim, este dulce, dar și tratează. Și această carte are darul să vindece”, spunea Costin Budeanca, prezentatorul cărții din partea Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului. Și așa și este. Merită citită, măcar din curiozitate, dacă nu din interes față de atrocitățile comise de un regim inuman, brutal, totalitarist.

Dar cum să vindece definitiv, când, la ani depărtare de aceste evenimente odioase, guvernul unei țări ieșite, zice-se, din teroarea vremurilor, nu face nimic pentru martirii săi? Oamenii care au luptat în acea perioadă, puțini la număr astăzi, au încercat să ridice un monument în cinstea luptei lor, dar cei de la puterea Făgărașului nu au găsit de cuviință importanța, de altfel cuvenită, unei astfel de acțiuni. Trist. Căci ei se vor stinge, unul după altul, iar în urma lor nu va mai rămâne nimic drept mărturie a luptei și credinței lor în libertatea omului. Rămân doar memoriile scrise de către unii sau alții, cum ar fi cele scrise de Victor Roșca. Dar, câți dintre noi le vor citi, câți vor afla adevărul?

Comunismul a fost eradicat, dar nu a existat nici un proces, precum cel de la Nuremberg, care să-i judece pe vinovați. De ce oare? Păi, pentru că unii mai sunt în viață, poate chiar în funcții de putere, deci cum ar putea permite ei o așa grozăvie? Puterea e mai presus decât morala. Mușcă din tot ce îi stă în cale, fără rușine, fără resentimente.

Bine a spus Octav Bjoza, președintele AFDPR, referindu-se la situația jalnică în care a ajuns țara: „Acum spălăm vasele italienilor, tăiem lemnul pentru turci și alte nații. De 20 de ani exportăm tinerețea și inteligența românească, așa conducători avem. Nu suntem în stare să ne cinstim eroii”.

Cu odioasele fapte comise în acele vremuri, comunismul a distrus noțiunile de familie, de credință, adevărul.

Una din regulile unui articol, este acela de a nu-i permite autorului său să aibă o opinie personală, ci doar să fie obiectiv. Dar eu nu sunt un ziarist, așa că dumneavoastră, cititorilor, îmi veți ierta îndrăzneala de a vă spune că, în afara detaliilor despre dramele trăite de fiecare elev al penitenciarului de la Târgșor, au fost două lucruri care m-au impresionat la acest al doilea volum al domnului Roșca – faptul că el ne-a lăsat pe hârtie o mulțime de nume ale celor încarcerati (ce memorie!), dar mai ales descrierea felului în care acești tineri se adunau în grupuri pentru a-și împărtăși cunoștințele acumulate la școală.

Începând cu anul 2000, statul român a dat dreptul ca fiecare persoană fizică a țării să aibă acces la dosarele pe care le aveau la Securitate. Astfel încât, domnul Roșca a beneficiat de ocazia legală pentru a descoperi cu uimire că are un dosar de peste 700 de pagini, conținând 350 de note informative și rapoarte de urmărire ale Securității, din rândurile cărora a aflat, printre altele, că deși, în 10 ani, a schimbat 12 localități i se făcea un dosar în fiecare oraș unde a lucrat și locuit. Ba mai mult, că pe urmele lui au fost nu mai puțin de 42 de informatori, iar că aceiași Securitate a transformat pe mai toți apropiații săi, în turnători.

Dar să revenim la vernisajul de la care am pornit.

Inițial, era vorba despre o lucrare „work-in progress”, discutată în vederea unui documentar, apoi, a unei expoziții cu fotografii din dubla sa biografie, una real trăită de el cu familia sa și alta paralelă țesută de Securitate, din 1951, după eliberarea din prima detenție până în anul 1988 la plecare în vizită la fiica sa, din Canada. (pentru care, Corinei Ilea a înregistrat un interviu și a primit acces la dosarul său de la Securitate și la fotografiile de familie dinainte și de după perioada celei de a doua detenției). Zis și făcut.

Nu știu când a luat naștere decizia finală a artistei de a da viață viitorului proiect. Înainte, sau după accesul la aceste informații? Dar nici nu este prea important de știut acest amănunt. Important este rezultatul.

Iar rezultatul, fără a cunoaște măcar puțin din viața personajului principal, nu spune prea multe, așa cum deja am menționat. Ca în orice împrejurare, trebuie să știi, pentru a înțelege.

O sală plină de oameni. Mulți la număr, români și francezi de origine. La fundul sălii ne așteaptă un bar cu băuturi de toate felurile, iar pe laturile holului mese pline de bunătăți. Printre invitați, mulți pe care-i cunosc. Se fac fotografii.

Nici urmă de tablouri, de fotografii atârinate. Toate la etaj. Ascunse parcă privirilor noastre, precum ascunse au fost și aceste informații despre viața lui.

După discursul directoarei Consiliului Artelor, al autoarei și al domnului Roșca, urc la etaj.

Pe peretele alb, atârinate la diferite înălțimi, patruzeci de cutii negre cu o clapetă rotundă în față. Mă uit la ele și nu înțeleg nimic. Rotesc una dintre clapete așteptând să văd o imagine (fotografiile mult așteptate!) ca atunci când te uiți într-un caleidoscop. Și nimic. Mi se arată privirii un mic cerculeț de tablă argintie. Măi să fie!...

Apoi mă gândesc la faptul că fiecare cutie reprezintă o celulă în care era închis un deținut, iar vizeta era acolo cu scopul de a fi ridicată de către un gardian care controla ce se întâmplă în celulă.

Dar nici una nici alta! Atunci ce reprezintă acele cutii negre?

Zece lumânări arzând

Explicația mi-e dată de cel care le-a creat special pentru acel eveniment. Ridicând clapeta, imaginea figurii tale se înregistrează pe o peliculă fotografică ce va fi dezvoltată mai târziu și imaginea fiecăruia care a ridicat clapeta se va suprapune la dezvoltare celeia precedente și așa mai departe. Fantastică idee!

Ce reprezintă fiecare cutie? Pe cei 42 de informatori ai Securității care de-a lungul a 35 de ani, din 1953 până în 1988 au urmărit în secret activitatea domnului Victor Roșca.

Din momentul în care îți este dezvăluită semnificația fiecărei cutii, privești diferit valoarea artistică a fiecăreia (ele funcționează de altfel, pe principiul fostelor aparate de fotografiat de pe vremea în care fotografii se ascundeau sub o scurtă perdea de pluș), iar ideea este de-a dreptul genială!

Iar faptul că figura ta ar pute fi cunoscută agenților securității, îți face pielea ca de găină. Însăpământătoare imagine!

Datele de întocmire ale celor 350 de notelor informative și rapoarte de urmărire ale Securității sunt înscrise pe lungimea a două dintre coloanele ce străjuiesc acest etaj.

Merg mai departe cu gândul să descopăr ceva din istoria familiei Roșca. Și iar surpriză!

Această creație este de-a dreptul inedită! Ne pune în fața unor *imagini* cu adevărat neașteptate.

Prima fotografie întâlnită în cale reprezintă o petrecere de familie. Contururile sunt aproape clare, iar colțul din stânga-sus al imaginii este negru spre gri, ca și cum filmul nu ar fi fost bine dezvoltat.

Mai departe o altă imagine. În fundal un brad de Crăciun - sărac în ramuri, dar împodobit cu globuri, așa cum cere obiceiul. Doamne, ce ne mai bucuram când puneam mâna pe câte un astfel de brad (sau chiar molid!)? În prim plan o doamnă dansând în brațele unui domn. Amintirile revin la suprafață. Pe ce muzică or fi dansat?

Privesc de sus holul mare de la parter care se deschide ochilor. Lumea vorbește adunată în grupuri mici. Ce și-or zice, oare?

Următoarele imagini sunt de-a dreptul neașteptate. Totul este negru, cu scrijelituri. Nimic clar. Doar mintea are de umblat și de înțeles adevăratul rost a ceea ce privesc. Sunt golurile de memorie sau de necunoaștere a evenimentelor trăite de familia domnului Roșca, lăsate de vreme la îndemâna imaginației. Sunt reprezentări ale timpurilor pe care vremea le-a dat uitării. Câte de acest fel nu avem fiecare dintre noi?! Câți dintre noi nu ne mai amintim evenimente, întâmplări? Fiecare viață are astfel de lacune. Dar nu fiecare viață are o astfel de istorie.

Mă apropiu de sfârșitul exponatelor. Pe fundal negru, zece lumânări arzând. Flăcările sunt un pic înclinate într-o parte, ca semn de rebeliune (în perfectă

armonie cu caracterul tânărului Roșca!). Le-am gândit ca pe o imagine dintr-o biserică, dar forma pe care o creează acestea, duce la concluzia că ele erau pe un tort de aniversare. Cineva făcea 10 ani. Dar cine? O aniversare este la fel de sfântă precum suportul rotund în care, adâncite în nisip, se înfig lumânările la biserică.

Într-un colț pe o masă, trei albume de fotografii. Identice. Aceste fotografii au fost dezvoltate după cele 14 filme fotografice pe care protagonistul expoziției le-a pus la dispoziție autoarei. Ele au fost create, în aceeași idee precum cele trei albume create inițial, unul pentru a rămâne în casa familie Roșca și câte unul pentru fiecare dintre fiicele acestuia.

Aici, da! Fotografii de familie, lumea multă, copii, bunici, verișori. Oameni simpli în costume naționale sau în haine orășenești.

Nu se poate descrie în cuvinte valoarea sentimentală a unui astfel de album. E o parte din viață, o parte din sufletul celui care îl realizează și care a trăit evenimentele sau care doar pune împreună amintiri aparținând familiei din care se trage.

Fac iar turul exponatelor pentru a-mi întipări bine în minte imaginile, dar și pentru a putea găsi în cele văzute, tot ceea ce autoarea vrea să-mi destăinuie prin ele. Nu e nimic morbid în ceea ce văd, dar mai ales nu e nimic fără rost. E doar multă tristețe. Uitarea e cea mai grea boală. Un cancer al minții sănătoase. Doar că timpul cerne amintirile, le triază.

Nu știu dacă Victor Roșca a uitat ceva din cele trăite în tinerețe. Iar dacă a uitat, e poate mai bine. Cine are nevoie de atâta suferință?

Expoziția mă pune pe gânduri. Emoțiile se adună în vene și mintea mea ar vrea să știe mai multe.

Eveniment cultural cu destinație precisă – viața necunoscută a lui Victor Roșca.

Stimate prieten, vă mulțumesc.

Stimată autoare, emoțiile trăite de-a lungul acelor pereți albi, stropiți cu creația dumneavoastră inedită, m-au copleșit.

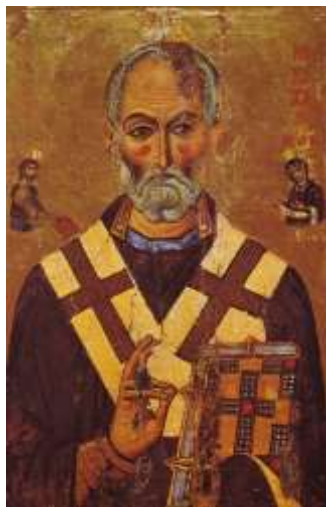
La mijloc, Corina Ilea (autoarea), Elena și Victor Roșca înconjurați de organizatori, gazde ale expoziției,

DE LA SFÂNTUL NICOLAE LA MOȘ CRĂCIUN: O CĂLĂTORIE PRIN ISTORIE

Diacon Nicolae MARINESCU

V-ați întrebat vreodată cine este cu adevărat Moș Crăciun ? E un sfânt? Un bătrân din povești ? Sau poate și una și alta ? Vom vedea cum Moșul este, la origine, Sfântul Nicolae, trecut prin istorie bizantină, tradiții scandinave și marketing american.

Sfântul Nicolae

Sfântul Nicolae (6 decembrie) este fără îndoială unul din sfinții cei mai populari ai Bisericii, atât ai celei răsăritene, ortodoxe, cât și ai celei apusene. Este, totodată, sfântul preferat al copiilor, ca cel care le aduce, pe ascuns, daruri.

Trăitor în a doua jumătate a secolului al III-lea și prima jumătate a secolului al IV-lea, Sfântul Nicolae a fost episcop cetății Mira, din provincia Lichia (în sud-vestul Turciei de azi). În această calitate, a participat la primul Sinod Ecumenic de la Constantinopol, din anul 325, alături de alte mari nume ale Bisericii universale: Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nazianz sau Teologul, Sfântul

Alexandru al Alexandriei și Sfântul Împărat Constantin cel Mare.

Crezul pe care îl rostim astăzi la fiecare Liturghie și care este un rezumat al credinței ortodoxe despre Sfânta Treime și Biserică, este un produs al acestui sinod. Iar Sfântul Nicolae a contribuit și el la redactarea lui.

Sfântul Nicolae a fost un om al faptelor și al discreției. Se cunosc episoade de mărinimie care i-au creionat imaginea de făcător de bine și aducător de daruri pe ascuns.

Într-o zi, când încă nu era episcop, a strâns în fața casei lui pe toți săracii și oropsiții din ținut și le-a împărțit averea moștenită de la părinți, după cuvintele Mântuitorului: „Vinde toate câte ai și împarte săracilor și vei avea comoară în ceruri.”

Altă dată, a aflat despre un tată a trei fete care voia să le vândă pe acestea din cauza sărăciei. Sfântul le-a dus pe ascuns trei pungi cu bani și fetele au avut astfel zestre și s-au putut mărita după datină. Se spune că, la cea de-a treia, Sfântul Nicolae s-a urcat pe acoperiș și a dat drumul săculețului prin hornul casei, într-o șosetă pusă la uscat, de unde a apărut obiceiul agățării șosetelor de șemineu.

Datorită cruciaților din Bari (Italia), moaștele Sfântului Nicolae au ajuns în Italia, în secolul al XI-lea. În perioada medievală, în țările scandinave, faima sa de episcop sfânt a lăsat locul imaginii unui bătrân care făcea daruri copiilor. Germanii îi spuneau *Nikolaus*, olandezii îi spuneau *Sinterklaas*, care, odată cu emigrările spre continentul american, a devenit *Santa Claus*. El era sărbătorit încă la 6 decembrie.

Moș Crăciun

Numele lui Moș Crăciun, sau *Father Christmas*, datează din secolul al XVI-lea, în Anglia și era o personificare a spiritului de bucurie al Crăciunului, sub forma unui om îmbrăcat în veșminte verzi, cu bordură de lână albă. Tot englezilor li se atribuie și mutarea sărbătorii Sfântului Nicolae pe 25 decembrie, pentru a coincide cu

cea a Crăciunului. Astfel, numele olandez al Sfântului Nicolae și cel englez al lui *Father Christmas* se unesc în cel de *Santa Claus*.

Pe continentul american, la sfârșitul secolului al XIX-lea, *Santa Claus* devine tot mai popular, dar și mai rotofei, datorită unor cărți pentru copii care îl reprezentau ca pe un bătrânel bucolic cu obraji rumeni care locuiește la Polul Nord și care aduce daruri copiilor cu sania lui, trasă de șapte reni, în noaptea de 24/25 decembrie. Își pierde înfățișarea de episcop și o capătă pe aceea a unui marinier olandez cu barbă albă și lulea, îmbrăcat într-o haină verde de iarnă.

Un rol important în răspândirea și mercantilizarea faimei lui Moș Crăciun, l-a avut în anii '30 compania Coca-Cola, căreia i se atribuie schimbarea culorii hainelor moșului în roșu, pentru a se asorta cu cea a firmei.

Așadar, în cine să credem ?

A trecut ceva vreme între Sfântul Ierarh Nicolae care ajuta pe ascuns oamenii în nevoie, și Moșul de astăzi, care îndeamnă la shopping, în numele Crăciunului. Bătrânelul cu barbă albă e mai popular decât oricând. Între noi fie vorba, chiar și chinezii îl așteaptă pe Moș Crăciun, deși ei, nefiind creștini, nu îl au pe Sfântul Nicolae în calendar și nici nu sărbătoresc Nașterea Domnului.

Nu putem să NU credem în Moș Crăciun. A-l refuza pe Moș Crăciun ar fi, în primul rând, un gest de cruzime față de copiii noștri. Îl putem considera o personificare a spiritului Crăciunului. Îl putem considera o expresie a dărniceiei și a jertfelniciei. Un personaj care e mereu jovial și care ne îndeamnă să fim la fel.

Dar, pentru numele Domnului, nu putem separa darurile și barba lui albă de Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, ea însăși cel mai mare dar făcut pământenilor. Nu putem vorbi, laic și ateu, despre „sărbătorile de iarnă”, ci despre „sărbătorile Nașterii Domnului”. Venirea pe pământ a pruncului din Betleem este adevăratul motiv de bucurie.

Așa că, atunci când vine Moșul, pe lângă paharul de lapte și prăjitura aferentă, adăugați o rugăciune de mulțumire către Mântuitorul, Cel Care a binevoit să se întrupeze pentru noi și una către Sfântul Nicolae, cel care „îndreptător credinței și chip blândețelor” fiind, a servit ca model pentru *Santa Claus*.

NINSORILE DIN SUFLETUL MIRUNEI

Miruna OCNĂREANU

ACEST CRĂCIUN

Nici de ast Crăciun nu vin acasă
Îți trimit doar gândurile mele
Mamă, să le-mprăști peste dealuri,
Ca să prindă rădăcini în stele

Dacă n-oi mai fi la primăvară
Aspru să îl cerți pe Dumnezeu
Și din când în când să ieși la poartă
Și să îți se pară că vin eu

Mamă, pe aici sunt bune toate.
Tot așa mă mint și eu, și-mi spun
Că dacă mi-am pus lumini la streășini
N-o să mă mai uite Moș Crăciun

Tu lui tata spune-i c-am să vin
Fă-i cadoul ăsta de Crăciun
Caii mei să-i mâne către Olt
Dis de dimineață în Ajun

Și de se va pune ceață deasă
Coamele să spele-n lerui ler
Că de mi s-o face dor de-acasă
O să-i potcovească Domnu'-n cer

CONTUR DE TOAMNĂ

Ai să mă recunoști ușor
Umbra-mi este alungită-n stele
Stă strivită sub obrazul Lunii
Când cerșesc lumina dintre ele

Ai să mă recunoști ușor
Iertarea mi-este împletită-n păr
Cozi mari lovesc genunchii cu poveri
Și-n răni îmi crește-un neastâmpăr

Ai să mă recunoști ușor
Ghemuită într-o lume surdă
Unde pe peretele de ceară
Se topește clipa mea zăludă.

Și de-ai să vrei să recunoști ușor
Conturu-mi galben înflorit la geam
Mătasea sufletului meu în zbor
Îți va atinge umerii de-Avram.

NUNTEȘTE-MĂ, VARĂ

Tu, vară, zorită-n cirezi de lumină,
O rugă aprinde-n altarul cu muguri.
De-mi cade o geană, în sân mi-o anină
Când ard pe coline-ale fragilor ruguri.

Nuntește-mă, vară,-n mireasma de ploaie,
Azi bărbile ninse-n salcâmi se îngână
Nun mare, ia vântul ce ziua o-ndoaie
Și-n carul cu stele ia Luna ca nună.

Alaiul pornește-l. E nuntă, nu sfadă.
Salcâmi dau chiot. Mireasa-i furată.
Sub stelele albe nu-ncape tăgadă.
La sânul meu, Doamne, e-o geană de fată.

UNUI PRIETEN

Prin geamul sărutat de Dumnezeu
Sub fruntea lumii de odinioară
Prietene, strivesc un curcubeu
Și-l pângăresc cu lunga-mi oboesală

În poala mea, doar îngerii desculți
Mai calcă truda urmelor de iarnă
Pe tălpi îmi spală rătaciri cumiști
Ca să mă-ntorc la poarta ta în goană

Să ung cu mirul lumii dealtadată
Gherghirul care toarce între tâmpole:
altarul de mirade. Tu îmi iartă:
Pana ce scrie, și fila ce se umple.

100 DE ANI... MARTORI LA ISTORIE

george FILIP

În această toamnă a anului 2014 comunitatea română din Quebec și-a pus la rever cel mai frumos ghiocel: 100 de ani de existență atestată pe pământul de adopție al necuprinsului Quebec-canadian. Și... O SUTĂ de ani nu-s chiar de colea. Acum zece decenii, mânați din România de rigorile soartei, stoluri răzlețe de români au emigrat în Canada verdelui auriu și al zăpezilor infinite. „BUN VENIT!”, le-au spus oamenii de atunci ai acestor locuri. Și acei

români căutători de țărături noi, străbuni de-ai noștri, au aprins focuri pe bătăturile improvizate și s-au încetățenit pe aici. Mama CANADA i-a adoptat iar românașii s-au adaptat lesne la clima și climatul de pe aici. Însă casa de suflet a românilor a fost și este dintotdeauna BISERICA. Așa că țapinarii români si-au ascuțit topoarele și au defrișat parcele din pădurile seculare, au aruncat năvoadele peste salba de ape, și-au încropit locuințe și au prins rădăcini. Și nu le-a fost ușor...

În anul 2014 și, mai ales, în toamna acestui an, românii din Quebec și-au sărbătorit O SUTĂ DE ANI de viață în QUEBEC-Canada.

Momentul final al evenimentului s-a petrecut la Biserica BUNA VESTIRE de pe strada Cristofor Columb. Calendaristic evenimentul a fost găzduit în zilele de sâmbătă - 18 și duminică - 19 octombrie - 2014.

La momentul culminant s-au adunat românii de la cele vreo 14 biserici din Montreal, păstoriți de preoții lor. Ceremoniile au fost orchestrate de Preasfântul NATHANIEL, înconjurat de un sobor de preoți. Ca la un bilanț aș preciza că ziua de sâmbătă s-a scurs într-o atmosferă duhovnică înălțătoare, cu ritualuri ce nu încap între bietele cuvinte. Au fost resfințite Biblioteca „Mihai Eminescu”, cea mai veche din Montreal și sălile de clasă ale cursanților de toate vârstele. În biserică au coborât sfinții celești și au mângâiat cu dumnezeire suflarea ciopor. A doua zi, duminică, la utrenie, acoperământul Divin abia i-a încăput pe credincioși. Momentul cel mai înălțător al evenimentului a fost înălțarea la rangul de CATEDRALĂ a Bisericii BUNA VESTIRE. Palma divinității s-a oprit o clipă și pe frunțile slujbașilor lui Dumnezeu - preotul Liviu Alexandrescu și a secundului său - preotul Adrian Manea.

După preacuvioasa slujbă toată suflarea a purces la o masă comunitară în sala parohială Pr. Petre Popescu. Prin luările la cuvânt preoții și alți enoriași au evocat momente esențiale din istoricul emigrației românilor și despre nașterea Bisericii Buna Vestire. Peste pioșenia generală au curs trilurile divine ale viorii mângâiată de maestrul Florian Costache și a cometei lui orchestrale. Un exemplu de românism l-a dovedit, din nou, Dl. Alexandru Popescu, român canadian născut aici dar cu rădăcinile în România de acasă. Atmosfera de sacralitate a fost splendid decorată de mulți copii și doamne românce cu costume naționale românești. Da!... naționale am zis - fiindcă veșmintele noastre tradiționale nu sunt doar „populare” - ele s-au ridicat pe merit la rangul de ÎNALT SIMBOL NAȚIONAL.

Aș adăuga că atmosfera sărbătorească a cuprins până la extaz înaltele frunți bisericești și pe toți mesenii. Poate fotografiile inserate în scrisile mele vă vor spune mai multe.

O SUTĂ DE ANI de istorie la care noi am fost martori. De fapt, prin dimensiunea acestui eveniment noi am lăsat un testament frumos urmașilor noștri și urmașilor lor: DE IUBIRE ȘI DE STATORNICIE... 19 oct. 2014

Comitetul Doamnelor Bisericii Buna Vestire în așteptarea IPS Arhiepiscopul Nathaniel la banchetul festiv de la Casa Română

SINGURĂȚĂȚILE CANADIENE

Mircea GHEORGHE

În jargonul politic din Quebec se aude când și când, mai ales cu ocazia unor negocieri aprinse între guvernul provincial și cel federal, sintagma "cele două singurătăți", pendantul negativ al unei alte sintagme, patriotice și pan-canadiană aceasta, "cele două popoare fondatoare". Se înțelege ușor că *singurătățile* se referă la lipsa de comunicare, la disparitatea identitară și la sechelele lăsate de o istorie conflictuală de peste o sută

de ani între comunitățile anglofonă și francfonă.

Expresia "cele două singurătăți" este într-atât de cunoscută și de acceptată ca o etichetă definitivă a societății canadiene, încât originea ei pare lipsită de importanță. Și totuși nu este așa. Ea este importantă pentru istoria literară canadiană ce consemnează evoluția autonomă a două literaturi cu puține contacte între ele: canadiană de limba franceză (de prin anii 60, numită literatura quebecheză) și canadiană de limba engleză.

Cele două singurătăți (*Two Solitudes*) este titlul unui roman datorat scriitorului anglofon Hugh MacLennan, apărut în 1945, și el ar fi putut constitui punctul de plecare pentru o nouă literatură, numită canadiană, pur și simplu, cu o identitate complexă, bilingvă, dar unică. Fluviile celor două literaturi s-ar fi unit într-unul singur, mai vast.

Lucrurile nu s-au petrecut astfel și titlul romanului a intrat în mentalitatea colectivă ca un slogan pentru că naționalismele francfon și anglofon nu s-au resorbit într-o sinteză biculturală. Ele s-au resemnat să implementeze modalități de coexistare mai mult sau mai puțin armonioasă într-un regim federal prudent față de derapajele radicale fie într-un sens sau altul: suveranist/separatist din partea Quebecului, centralizator/uniformizator din partea restului Canadei. Și rezultatul este juxtapunerea - și nu osmoza - literaturii din Quebec cu cea din celelalte provincii canadiene, anglofone.

Romanul lui Hugh MacLennan a trebuit să aștepte aproape douăzeci de ani până când să fie tradus în franceză și să apară mai întâi la Paris în 1963. În Quebec, a fost publicat și mai târziu, abia în 1978.

Hugh MacLennan s-a născut în 1907 la Glance-Bay, în Noua Scoție. Tatăl său era medic. Cu studii de literatură clasică la Oxford și cu un doctorat obținut la Universitatea Princeton în 1935, el predă limbile latină și engleză la McGill College din Montreal. Debutează în 1941 cu un roman *Barometer Rising* cu acțiunea localizată la Halifax, în Noua Scoție și obține în 1943 o bursă Gugenheim ca să studieze și să scrie la New York. Publică *Two Solitudes* doi ani mai târziu și părăsește învățământul spre a se consacra cu totul scrisului. Vor urma alte cinci romane și zece volume de eseuri și va fi distins de patru ori cu cel mai prestigios premiu literar canadian, premiul Guvernatorului General.

Moare în 1990 la capătul unei cariere literare de aproape cincizeci de ani.

Two Solitudes - *Două singurătăți* își are punctul de plecare într-un aforism de Rilke: "Dragostea înseamnă două singurătăți care se ocrotesc, se pun la încercare și se acceptă una pe alta". Acțiunea lui acoperă douăzeci și doi de ani, între 1917 și 1939, așadar din timpul primului război mondial până la începutul celui de-al doilea.

S-a spus despre romanul acesta că ar fi o alegorie, subînțelegându-se că este o construcție abstractă, poate chiar și factice, dar contextul istoric și social, personajele și conflictul sînt cât se poate de realiste, nu au nimic alegoric. Și dacă totuși i se poate reproșa ceva acestei cărți, care și astăzi se poate citi cu interes, acest ceva este o discretă tentă tezistă. Dar ea devine perceptibilă mai ales după ce ai terminat lectura.

Romanul începe ca un film documentar, cu imagini, s-ar zice, luate de undeva de foarte sus, survolând spațiile imense canadiene, amplitudinea fluviului Saint-Laurent "capabil el singur să irige o jumătate din Europa" și vastitatea regiunilor neexplorate spre nord, "cât vezi cu ochii". Sînt schițate deja două opoziții fundamentale, între "protestantul Ontario", anglofon, și "catolicul Quebec", francfon, cele mai mari provincii canadiene. Obiectivul imaginării camere de filmare se fixează apoi asupra unui singur oraș - Montreal : "Două străvechi rase și două străvechi religii se întâlnesc aici spre a-și trăi alături una de alta fiecare legenda proprie". (E vorba însă de legende antagoniste).

După așezarea decorului general, acțiunea nu debutează la Montreal, ci în satul quebechez Saint-Marc-des-Érables, tradițional de agricultori măruniți, unde părintele Beaubien este principala autoritate a comunității. Și totodată adversar al războiului în plină desfășurare, din motive naționaliste: "El se gândea la război și la englezi cu amărăciune. Cum oare ar fi putut canadienii francezi, singurii adevărați canadieni, să se simtă loiali față de un neam care-i cucerise și-i umilise și care, în plus, era și protestant? Cât despre Franța, nici ea nu prețuia mai mult : Franța își abandonase coloniștii canadieni în urmă cu un secol și jumătate, îi lăsase în zăpadă și ghețuri împresurați de dușmani pe malurile Saint-Laurent-ului : mai târziu își asasinase regele, pe care totuși îl venerase, și se îndreptase spre ateism".

Părintele Beaubien are însă un adversar puternic în Athanase Tallard, proprietar de terenuri, ultim descendent al vechilor stăpâni ai locului, respectat de toată lumea și foarte influent. Dar vinovat totodată, în ochii părintelui, de abandonare a credinței și de colaborare cu englezii căci Tallard, în conivență cu un antreprenor din Montreal, proiectează construcția unei hidrocentrale care ar folosi energia râului de la marginea satului.

Iată așadar, pentru început, două feluri de naționalism : unul purist, alimentat de frustrări istorice și manifestat prin retragere sub umbrela valorilor tradiționale ale comunității rurale, și un al doilea, integrator, pentru care păstrarea identității trece prin îmbogățirea și nu prin mumificarea ei. Și argumentului părintelui că viața parohiei și valorile ei morale și civice se vor degrada în contact cu influențele negative din partea englezilor și a orașului - de unde vor veni inginerii și constructorii - Athanase Tallard îi va răspunde că, spre a supraviețui, parohia are nevoie de antreprenorul englez. Proiectele sale industriale vor oferi tinerilor din sat motive economice - locuri de muncă - ca să nu-l părăsească.

Există însă și un al treilea naționalism. Antreprenorul englez este, aidoma părintelui Beaubien, închis și el în carapacea unei singurătăți naționaliste însă de semn opus, anglofon: "Ca prezbiterian din Ontario fusese educat cu convingerea că toți canadienii francezi alcătuiau o rasă inferioară, mai întâi pentru că erau catolici și apoi pentru că erau francezi. Cei optsprezece ani petrecuți la Montreal nu-i schimbaseră decât puțin modul de a gândi." Cu atât mai puțin va fi el dispus să-și modifice viziunea maniheistă când va intra în contact cu adversitatea părintelui Beaubien și cu solidarizarea, în jurul acestuia, a celorlalți membri ai parohiei.

Consecințele conflictului cu părintele Beaubien sînt grave pentru Athanase Tallard : oamenii din sat îl marginalizează, considerându-l renegat și devenit incomod din pricina impopularității, el este abandonat și de McQueen, asociatul său englez.

Dar Athanase Tallard este departe de a fi un renegat oportunist. La drept vorbind, naționalismul său nu e mai puțin manifest decât al părintelui Beaubien, atât numai că acest naționalism se raportează la întreaga Canada. Într-o discuție cu Yardley, un simpatice prieten englez, stabilit cu ajutorul lui în sat, Tallard anticipează un pan-canadianism care în fapt nici până azi nu a pătruns în mentalitatea populară, nici în Quebec, nici în celelalte provincii canadiene. El nu mai judecă prezentul în termeni de *cucerit* precum părintele Beaubien ori de *cuceritor* ca McQueen : "Acum zece ani am traversat Canada de la un ocean la altul. Am văzut o grămadă de lucruri. Țara noastră este atât de nouă încât atunci când o vezi pentru prima oară în întregime, mai ales vestul ei, te simți precum Columb și îți spui : *Doamne, toate astea sînt cu adevărat ale noastre !*" Pe urmă, pe drumul de întoarcere, ajungi în Ontario și simți din aer această mentalitate de matusă-fată bătrână. Vezi metodști la Toronto, prezbiterieni pe cele mai frumoase străzi din Montreal, catolici pretutindeni în Quebec și nimeni nu este capabil să gândească altceva în afară de ideea că este mai bun decât vecinul său. Francezii sînt mai francezi decât verii lor din Franța și englezii, mai britanici decât a îndrăznit să fie Anglia vreodată. /.../ Și atunci căpitane Yardley nu-ți mai rămâne decât să tragi o înjurătură".

Și mai răspicat afirmă el acest fel de naționalism într-o altă discuție cu părintele Beaubien purtată cu prilejul trimiterii fiului său, Paul, să studieze într-o școală engleză : "Vreau să învețe să se amestece cu totul firesc cu băieții englezi /.../ N-am crezut niciodată în această separație artificială. Vreau ca tinerii noștri să simtă că întreaga Canada este patria lor și să nu crească nutriți cu ideea că provincia Quebec le este rezervată exclusiv lor"

Personajele cărții și relațiile dintre ele se poziționează fiecare într-un mod distinct pe această axă imaginară între extremismele radicale - francofon al părintelui Beaubien și anglofon al lui

McQueen sau Janet, fiica lui Yaerdley, pe de o parte - și pan-canadianismul vizionar al lui Athanase Tallard, pe de alta. Dar dacă situația părintelui Beaubien, singur, fără familie, e simplă, ca orice certitudine univocă, cea a lui Athanase Tallard deținătorul unui adevăr complex, nu este. El are doi fii. Cel mai în vârstă, Marius, din prima căsătorie cu o francofonă este naționalist înversunat contra englezilor, refuză recrutarea - în primul război mondial - și este înrolat cu forța în armată. În cele din urmă va alege o viață pe măsura înaintașilor săi pe linie maternă. O viață modestă de credincios catolic supus autorității ecleziastice și cu copii mulți. Celălalt, Paul, provine din a doua căsătorie a lui Athanase, rămas văduv, cu o anglofonă și va deveni după moartea tatălui său prin căsătorie cu o altă anglofonă, rebelă în familia ei, canadian pur și simplu, fără conotații de origină: bilingv și echidistant față de ambele naționalisme extremiste, el se va oferi voluntar să lupte în al doilea război mondial.

Romanul se încheie solemn, personajele sînt abandonate și vocea autorului se aude la fel de gravă și de sentențioasă ca și la început. Era 1939, în roman, și începea războiul: "Astăzi, aceste două legende făceau față unei alte lupte. Timp de aproape un secol, țara se întinsese peste mai mult de jumătate din nordul continentului, deasupra vastei centrale electrice care era Statele Unite și totuși încă rezista. Toți știau că cele două legende erau precum petrolul și alcoolul închise în aceeași sticlă, dar aceasta rămânea intactă."

În treacăt fie spus, comparat cu literatura română din aceeași perioadă, romanul poate apărea anacronic în privința tematicii rurale. Ideea valorilor satului amenințate de contactul cu străinii, cu viața economică modernă și cu toate mutațiile pe care le implică aceasta în gândire și în psihologie era, după cum se știe, de multă vreme epuizată la noi, odată cu sămănătorismul. Dar în Quebecul anilor '40 din secolul trecut tema aceasta era încă fertilă și actuală, cu toate că și aici avea o vechime de câteva zeci de ani (așa-numitul *roman du terroir*). Cauza era dominația durabilă și accentuată a bisericii în societatea quebecheză, care nu s-a emancipat de sub tutela ei apăsătoare decât începând cu anii '60.

CEI CARE MĂ ENERVEAZĂ – V Florin ONCESCU

Cel care mă întreabă dacă mai am mult până la pensie

Am 54 de ani și am început să încăruncesc dinainte de 25. Acum zece ani am fost întrebat pentru prima oară dacă mai am mult până la pensie. Începusem un nou contract, într-un loc în care mai lucrasem, de la Montréal. Întrebarea venea de la un tânăr francofon nativ din Québec. Tânăr inginer, nou coleg de muncă. L-am trecut imediat pe lista mea neagră.

Un an mai târziu, m-am bucurat când s-a mutat în alt colectiv. Peste alte câteva luni, m-am bucurat și mai tare când, dorind el să se reîntoarcă, nu a mai fost primit. În fine, acum un an, unul cu același nume a vrut să devenim "contacte" pe LinkedIn, rețeaua de postat CV-uri. L-am refuzat cu voluptate. Nu-l întrebă fără riscuri pe unul de 44 de ani dacă mai are mult până la pensie.

Însă nici la 54 de ani nu primesc cu inima ușoară întrebarea. În definitiv, vârsta de pensionare la bărbați, în Canada, este de 67 de ani. Sau se preconizează că va deveni.

La actualul loc de muncă am un coleg care nu pierde nicio ocazie ca să menționeze că noi doi suntem de-o seamă, deși știm amândoi

că el are un an în plus. Un britanic. În urmă cu câteva luni și-a rupt un picior, în timp ce juca tenis. Mi-a trimis prin E-mail niște poze oribile, cu un os care-i ieșea prin piele.

Când mi-a scris, avea piciorul pus în ghips. I-am spus că nu înțeleg cum de a reușit să și-l rupă. Mi-a răspuns că, la vârsta noastră, ar cam fi timpul să renunțăm la anumite lucruri. O completare era subînțeleasă: pentru că noi suntem de-o seamă. Nu am comentat. Eu n-am cum să renunț la tenis pentru că n-am jucat niciodată tenis cu adevărat. Iar alte renunțări le decid singur.

Același individ, abia revăzut după ce ieșise din convalescență, m-a întrebat cât timp mai am de gând să lucrez. Am crezut că voia să știe când plec, seara, acasă. Însă a venit cu precizări. Îl interesa să afle când am de gând să mă pensioneze. Pentru că, mi-a spus, el se simte deja obosit. Și s-a gândit că, noi doi fiind de-o seamă, poate că și eu...

Nuuu, i-am spus. Modelul meu, în viață, e un tip pe care l-am avut coleg cândva, în State, la Savannah. Avea 80 de ani și lucra 30 de ore pe săptămână. Era scund, subțire, adus de spate și tăcut. Se lumina la față doar când colega noastră Shelley, o negresă venită acolo de la Montréal, se oprea la biroul lui, ca să-l întrebe ce mai face. În acele momente, omul ajungea chiar să și râdă.

Britanicul m-a privit ca pe-un ciudat și m-a lăsat în pace.

Va urma

POEZII DIN VOLUMUL (NEPUBLICAT) CHANDRA

Daniela VOICULESCU

Anana, Ananaaaa...

îmi cresc sânii, îmi cresc aripi,
mi se deschid ochii... știu cine ești!
timpul... „trec pe lângă ceainărie.”
toamna vine cu barca lui Zeke...
„Anana, Ananaaaa...” trece un stol
de lampioane... „mi-e dor de tine.”
două cupe de goiaba, la Mamaia!
„acasă e departe.” perfuzie cu flori
de măr... Ierui Ier... vreau agate
fațetate! alb, roz, roșu... speranța
și iubirea! bulgări de lumină, Anana,
Ananaaaa... tu-mi ești liniștea...

galben și violet

Doamne, e atât de bine! sunt rotundă,
ușoară, fierbinte! parcă m-am născut
a doua oară! „mi-a crescut tensiunea.
parcă eram un adolescent... la prima
întâlnire!” safir și rubin, sânii invadați
de mirosul de pin... fierbinte și rece,
trifoi împletit cu cicoare și lebede...
îngerul stă cu palmele la soare...
inima noastră, violet la foc continuu
și floarea-soarelui... o singură inimă!

o muzică fantastică

un pișcot și-un dop de plută!
fiecare primește ce a dat... sunt
în biserică, îngerul îmi încălzește
umerii... „stai aici, pasărea mea!”
cruce, busuioc și trandafiri albi.
alb, de la judecată la acceptare.
„e incurabilă!” onix și sodalit.
„e o poezie care te doboară!”
l-am visat pe marinăru... însetat!
„vreau să te găsesc și să te iubesc!”
greieri, tămâia iubirii și focul ceresc.
„omul care are dor de ochi, se uită
după berze, ca dorul să se ducă
cu ele!” e doar un gol! dezgolire.
tu, ca o bancă uscată, de toamnă,
cântând cu greierii și acvarelele...
și el, undeva, alb, de la frică la iubire,
tanzanit șlefuit de o stridie portocalie!
„și asta o să fie trecut!” aud luna, cântă
ca inima lui Joe Dassin... destin rotund,
știu, îmi amintesc! „il y a une éternité.

bine, iubita mea!

„te cucerise de mult timp. era deja
în mintea ta, fără să știi.” sunt mere
sau sunt gutui? și toamna e blândă,
ca haina lui, stranie felie de dovleac,
vâslind pasional! „te-aș fi luat în brațe
și aș fi fugit cu tine!” și mă săruta cum
nu o făcuse nimeni, ca o tornadă albă,
plină de vise cu ace de ametist, dorind
totul, chiar și „Cuiul lui Pepelea”! și eu
trec prin Psalmul 16, ca un fuior, ușor,
știind că s-a schimbat ceva... e frumos,
Vivaldi bea must, timpul e un Merkaba
duios, piatră roz, ovală, transparentă,
aburind, pâine proaspătă cu semințe!
„te țin în brațe tot timpul!” dulceață de
topinambur și floarea-soarelui, iubire
și noapte, rotund și triumfiular... „da,
iubita mea!” sunt veselă, beau ceai de
fructe „Năsuc Roșu”, și strălucesc ca
îngerașii ștregari... luna e o frăguță!

trenurile sunt de mai multe feluri

„mi-e dor de Acasă...” erai ca un tren,
abia sosit în gară! oblic și fragil, zâmbet
gri și grăbit, dulce și melancolic, ultima
frunză pe ram, visul unei mori de vânt!
e o toamnă albastră, simplă, ca floarea
de nu-mă-uita, e o fereastră în inima ta!
„te văd!” violetul a fost culoarea regală
a lui Cezar... mi-e dor de roz și de coral,
de Oltul ce trece pe lângă Cozia... sunt
zbuciumul cald al lacrimii... și leagănul
destinului e o iolă din frunze de măsline!
unde ți-a fost gândul? „la tine.” sunt ca
un tren nebun... deschide fereastra din
inima ta! „da, Danel” magneziu, număr
atomic 12, culoare alb-argintie... odată
aprins, greu de stins! arde cu o flăcără
albă, foarte luminoasă... extinctoarele
trebuie să fie de clasa D... „da, Danel”
mi-e dor de Acasă, fereastră albastră!

DRAGONUL DACIC, DE LA DACI LA VLAD ȚEPEȘ

Marius FINCA

I
Istoria stindardului dacic**Semnificația
„șarpele ceresc” dragonului,**

Dragonul, șarpele cu cap de lup, stindardul de luptă al geților, vine din cele mai îndepărtate vremi ale civilizației umane, ca o personificare a „șarpelui ceresc”.

De la cele mai vechi reprezentări cunoscute ale șarpelui ceresc (Gobleki Tepe, Anatolia, mileniul XIII î. Hr., Lepeski Vir, mileniul X î.Hr.) și până în perioada evului mediu european, șarpele sau dragonul a veghiat

neîntrerupt istoria și credințele strămoșilor noștri.

Foarte răspândit în religiile antice, cultul șarpelui apare ca un mit simbolic dar, deși cu timpul varietatea simbolurilor produce concluzii aparent antagoniste, originea unică, ancestrală este evidentă.

În miturile simbolice, șarpele reprezintă, pe de o parte înțelepciunea creatoare, așa cum apare în cele mai vechi imagini de la Gobleki Tepe sau la Șarpele-cu-pene, Quetzalcoatl, puterea vindecătoare ca la tricul Esculap, sau la șarpele lui Moise, fie puterea așa cum este reprezentată prin cobra de pe frunțile faraonilor, fie înțelepciunea umană cum o recomandă Iisus, dar pe de altă parte ca inteligență nefastă, ispititoare pentru om, vecină cu viclenia, ca în mitul fructul oprit din Facerea, sau în Legenda Aurora. Alte reprezentări secundare pentru șarpe sunt: **timpul**, ca durată, elasticitate, surpriză (cobra precosmogonică Ananta: absența timpului – pe care zace culcat Vișnu înainte de începutul lumii, din cultura vedică), **lumina**, sub formă de fulger și curcubeu, **forță naturală**, fie binevoitoare (șarpele egiptean Kneph, dragonii chinezești de tipul lui Yu), fie ostilă (dragonii monstruoși Tiamat, Rahab, Echidna, Typhon, balaurii folclorici pluricefali, etc), fie mixtă, când ostilă, când benefică în funcție de comportamentul oamenilor (mitul solomonarilor la români). Dar sunt și mituri totemice, de tipul șarpelui casei, foarte răspândit în România, dar și în Africa sau la islamici, dar și ca balaur zburător, cum apare iarăși în mitul solomonarilor (pag. 565).^[1]

Dragonul ca stindard de luptă

Pe teritoriul României actuale, în județul Prahova la Vadu Săpat, comuna Fântânele, s-a descoperit în 1980 un fragment ceramic din sec IV î.H., pe care este incizat în pasta crudă *stindardul dacic cu dragon ce are coada penată*.^[2]

Prezenți și în Asia, sub denumirea de dahi, populațiile de războinici plecați din zona Carpaților, au adoptat ca steag de luptă, rebotezat de persani Derafs Kaviani, un drapel pătrat, tricolor: roșu, galben și albastru, conform arheologilor iranieni, care au găsit nenumărate rămășițe ale acestui standard - din el s-a păstrat steaua în patru colțuri, ca simbol regal, după cum apare pe stindardele dahilor și pe scutul dacic de pe Columna lui Traian, care-l indică pe Decebal. Steagul Derafs Kaviani, este atestat din secolul 9 î.Hr., preluat de la masageții, parții, dacii, sarmații, care erau adoratori ai Soarelui și purtau acest însemn. Conform cronicarilor amintiți, steagul solar pătrat a fost înlocuit cu dragonul de către miticul războinic Azidahak, din neamul dahilor, numele lui devenind sinonim cu steagul-dragon purtat de aceștia. Etimologia cuvântului, dată de persani, era literalmente „azi – dragon” și „dahak – străinul, dacul”, adică „dragonul dac”. Ferdowsi îl numește pe dahak „fiul lui Mitra”. Îl descrie cu șerpi ieșindu-i din umeri, de fapt mlădițele

înmugurite ale „sumerianului” DumuZi sau Daos-păstorul, a cărui emblemă era șarpele cu cap de lup.^[3]

Surenii erau cei care încoronau regii parți și dispuneau un vot important în Consiliul Regal, având și o puternică armată proprie. În cronicile războaielor romano-parte, amintite de J.C.N. Coulston în „The draco standard” (publicat în Journal of Military Equipment Studies), steagul-dragon al dahilor este atestat încă de la prima dinastie partă, a Arsacilor (238 î.Hr.-224 d.Hr.). Tot de aici aflăm că erau două modele oficiale ale steagului-dragon, unul roșu, al casei regale și unul cu corp verde, al militarilor. În lucrarea „Tactica”, a istoricului expedițiilor lui Alexandru Macedon, Arian, se arată că clanul Sureanu avea unul specific, tricolor: roșu, albastru, galben!^[3]

Dracones în armata romană

În anul 53 î.Hr. generalul roman Crassus a invadat Partia. Șapte legiuni romane au fost învinse la Harran de armata partă condusă de nobilul Sureanu, generalul roman fiind ucis asemenea regelui Cyrus de către regina masageților, Tomiris; lui Crassus i s-a tăiat capul și i s-a turnat pe gură aur topit, „ca să-l sature de setea de aur care l-a mânat la război”.^[3]

O metopă de pe Columna lui Traian de la Roma – anul acesta este jubiliar, 1900 de ani de la construcție - înfățișează o scenă de bătălie între armatele romană și dacă. Se remarcă figura zeului Jupiter care sprijină din cer armata romană, iar în partea dreaptă, la același nivel, un dragon care veghează, la rândul său, deasupra soldaților daci. Astfel, legătura simbolică între daci, ca popor războinic, și protectorul lor, era întruchipată de acest stindard.^[4] Dragonul era pentru daci mai mult decât un simplu drapel, era chiar simbolul Divinității.

După victoria romanilor la Sarmisegetusa, asistăm la impunerea stindardului dracones al dacilor în imperiul roman, fenomen ce nu poate fi explicat decât prin recrutarea unor numeroase contingente de daci, care s-au făcut remarcă datorită icsimii și curajului în fața morții. Este însă cert **că acest însemn heraldic a fost preluat oficial de către romani în urma cuceririi Daciei și a dislocării, în afara hotarelor acesteia, a unui mare număr de daci** „foarte potriviți pentru război, împreună cu armele lor”.^[5] Alături de frații lor din sudul Dunării, dacii nord-dunăreni au constituit coloana vertebrală a armatei Imperiului Roman, fiind elementul decisiv în câștigarea multor războaie și numirea împăraților, începând cu secolul al III-lea.

Recruții daci au fost încorporați în unități care aveau determinativul etnic *Dacorum* și conțineau în denumire și locul de staționare sau regiunea. Amintim doar câteva, pentru a ne face o idee despre influența lor colosală asupra armatei Imperiului Roman: **Ala Ulpia Dacorum**, organizată de Ulpian Traianus a staționat tot timpul în Capadocia, **Cohors I Ulpia Dacorum**, organizată tot de Traian a staționat în Siria, **Cohors I Ala Dacorum miliaria**, înființată de Hadrian sau Antonius Pius a staționat tot timpul în Britania, la Ambloglanna la frontiera nordică, lângă zidul lui Hadrian, **Cohors II Augusta Dacorum p(ia) f(idelis) miliaria equitata**, în Panonia, **Cohors II Aurelia Dacorum**, înființată de împăratul Marcus Aurelius (161-180 d.Hr.) a staționat tot în Panonia, **Cohors gemina Dacorum miliaria**, cunoscută dintr-o inscripție dedicatorie de la Belimel, din Moesia Inferior, Două „**Cohortes dacorum**” sau „**sacorum**”, atestate epigrafic la Guberevo-Stojnil, la garnita dintre Moesia Superior și Dalmatia, **Vexillatio Dacorum Parthica**, alcătuită din daci, a participat la expediția parthică organizată de împăratul Septimius Severus, **Vexillationes Daciscacae**, cu un caracter etnic daco-getic; pare să fi fost alcătuită din efectivele trupelor de trupă staționate în provincia Dacia, de la care au primit numele cu aspect etnic.^[6]

Numărul unităților militare cu numele etnic „dacorum”, a crescut în secolul al III-lea față de secolul al II-lea. Cele nouă unități auxiliare amintite mai sus poziționează Dacia pe locul al treilea, ca

număr după Siria (13 unități) și Belgica (12 unități), alături de Africa (9).^[7] Prezența dacilor în armata imperială a continuat și după eliberarea Daciei de la mijlocul secolului al III-lea, numită de istorici „retragerea aureliană”.^[6]

Arian Flavius (95-175) din Nicomedia, oraș din Bitinia tracilor, a devenit cetățean roman în anul 124 și apoi ofițer în armata romană ajungând guvernator al Capadociei. În lucrarea **Arta tacticii militare**, spune despre călăreții romani că „înaștează având diferite steaguri nu numai romane dar și scitice, pentru ca incursiunile să aibă înfățișări mai variate și totodată să fie mai înfricoșătoare. Steagurile scitice le alcătuiesc niște balauri de mărime proporțională cu prăjinile de care sunt ei legați. Se fac din bucăți de pânză de felurite culori, cusute laolaltă. Balaurii aceștia au capul și întregul trup până la coadă ca al șerpilor. Vicleșugurile acestea au fost născocite pentru ca balaurii să pară cât mai înspăimântători. Când caii stau pe loc, nu poți vedea decât bucăți de pânză de diferite culori, care atârnă în jos. Când însă, caii pornesc, acești balauri se umflă din pricina aerului, semănând grozav cu fiarele și suierând din pricina mișcării puternice, deoarece aerul îi străbate cu putere. Aceste steaguri nu numai că fac plăcere ochilor și uimesc, dar folosesc chiar pentru a putea fi deosebiți de cei ce dau năvală și pentru ca rândurile să nu se încurce”.^[4]

J.C.N. Coulston, în lucrarea “The draco standard”, publicată în *Journal of Military Equipment Studies*, amintește că romanii au preluat dragonul dahilor – numindu-l „draco” – începând cu secolul II d.Hr. La început, romanii îl foloseau în jocuri militare cavalești numite *Hippica Gymnasia*. Arrian, în lucrarea amintită, este cel care descrie astfel de exerciții militare, în care steagul-dragon era purtat de o echipă de draconari și folosit ca țintă. Dragonii folosiți în acest scop erau multicolori. Apoi, „draco” a fost folosit în parăzi militare, după care a intrat în dotarea unităților de cavalerie înarmate cu lănci, unul la fiecare cohortă. O legiune avea 10 cohorte, deci erau 10 draconari care alcătuiau o castă. Mulți istorici consideră că respectul pentru stindard a fost impus romanilor, până la urmă, de cavalerii traci intrați în componența legiunilor romane.^[3]

În manuscrisul *De Bello Dacico*, al împăratului Traian, tradus de Simeon Lugoian, este descrisă Stema Daciei ce se afla pe poarta sacră de intrare în temple, unde *Soarele străpuns de un Spic de grâu este străjuit de Doi Balauri*.^[8]

Împăratul Septimius Severus, care se trăgea dintr-o familie de traci (getuli) din nordul Africii este cel ce a răspândit folosirea stindardului dacic în armata romană. Legionarii lui Severus, în mare parte geți din regiunea Dunării de jos – cei care de fapt l-au proclamat împărat în anul 193 - luptau tot sub stindardul-dragon, căruia împăratul îi redase demnitatea. Până la el, dragonul dacic era folosit în exercițiile soldaților romani, fiind luat la țintă! Severus l-a impus ca drapel al cavaleriei.

Între militarii daci din Siria era și un **Aurel Iulio Draco**. Cognomenul *Draco* (dragon), putea să fie un nume dacic foarte vechi, dar în același timp putea să semnifice un stegar, un *purtător de dragon*.^[4] Limba latină a moștenit, probabil, acest cuvânt din limba dacică sub forma *draconarius*, care semnifică port-drapel.^[9]

În confruntarea pe care au avut-o cu trupele romane din Pannonia, aceste „neamuri barbare” au folosit ca stindard „balaurul zburător”.^[4] În anul 175, împăratul Marcus Aurelius (161-180) i-a înfrânt pe sarmații iazygi (uniți cu dacii liberi) și le-a luat multe trofee, între care și numeroși „balauri”. Aceste trofee au fost arătate de către trupele romane care au defilat la Roma cu ocazia celebrării triumfului asupra „barbarilor”.^[5]

Historia Augusta o menționează pe mama împăratului roman Septimius Severus (193-211 d.Hr.) și bunica împăraților Caracalla și Geta. Aceasta a visat că a adus pe lume un șarpe purpuriu – semnul casei regale a parților – cu o noapte înainte de a-l naște pe viitorul împărat. Astfel, șarpele-dragon cu corp purpuriu a intrat în standardele imperiale romane pentru cavalerie. Cavaleria „draco” a devenit foarte respectată sub împărații Gallian (253-268 d.Hr.) și Aurelian (270 d.Hr.). Tot în *Historia Augusta* se scrie că, sub Aurelian, draconarul mergea cu capul și pieptul dezgolite! Acesta era obiceiul draconarilor dahi. Când împăratul Galerius a atacat Persia

în 290 d.Hr., atât infanteria, cât și cavaleria aveau draconari. Ca și armata persană, care-l moștenise de la parți. Doar că dragonul roman respecta modelul dac, cu cap de lup, iar cel al persanilor avea cap reptilian. Asta până în secolul 3 d.Hr., când și romanii adoptă creasta reptiliană, după cum arată rămășița unui „draco” descoperit în fortăreața Limes din Niederbieber, Germania, construită pe un vicus (așezare civilă) în afara unui fort roman. Capul din aliaj de cupru are dimensiunea de 30x12x12 centimetri. Două găuri strabat botul, indicând locul unde se înfîșea sulita. Două dibluri fixate pe lateralele mandibulei provin, cred istoricii, de la un mecanism care ajuta la producerea suierului.^[3]

În 226 d.Hr., regele vasal persan Ardasir a cucerit Ctesifonul și așa a început a doua domnie persană, a sasanizilor. Steagul-dragon a fost preluat de perși, pentru că, pe cât era de temut, pe atât era și de respectat.^[3]

Aceste fapte sunt confirmate și de istoricul Robert Vermaat, care constata că steagul-dragon „era inventat de neamul dahilor și preluat de sarmați, alani, romani și perși de după prăbușirea Imperiului Part”. Din cercetările lui Vermaat reiese că steagul-dragon era inițial doar însemnul cavaleriei și apare în numeroase reprezentări pe Columna lui Traian și pe Arcul de Triumf al împăratului Galerius, subliniind că originea steagului este certă a dahilor, daiilor, daoilor, dacilor, preluat ulterior atât de aliați, cât și de inamici. Pe zidurile pictate din Oaza Kharga, Egipt, de pe timpul coptilor, sec. 5 d.Hr., steagul-dragon este purtat de persanii sasanizi. Din *Historia Augusta* mai aflăm că atunci când împăratul Aurelian a cucerit Palmira (272 d.Hr.), a luat ca trofee numeroase steaguri-dragon.^[3]

Istoricul latin Ammianus Marcellinus (330-395) în lucrarea *Res Gestae* la XVI, 10, 7 scrie privitor la intrarea armatelor lui Constantius în anul 353 în Roma după ce l-a învins pe Magnentius: „acoperiți de mantale purpurii s-au strâns în jurul draconilor, legați de virfurile aurite și ferecate în pietre strălucitoare ale sulitelor, umflați de un vînt mare, și astfel suierând ca și stârniți de minie, lăsând să fluture în vînt cozile ample”. Textul descrie armatele de geți cu stindardele lor de balauri suierând și nu acvilele oștirilor lui Traian care i-au învins pe strămoșii acestora!.”

Dragonul în Britannia

Militarii daci au răspândit dragonul dacic până în Britannia, după cum menționează André Maurois: „această cohortă, formată din 1000 de daci (militaria) a staționat în Britannia două secole”, avându-și reședința în castrul de la Amboglana (Camboglana), iar după ce au fost lăsați la vatră, ei au fost împământenii în Britannia, devenind cetățeni romani, dar conștienți de originea lor etnică.^[10]

Considerăm că dragonul, moștenit și păstrat secole de-a rândul pe pământul Britaniei și adoptat mai târziu ca un însemn militar propriu de către celți, gali și englezi, reprezintă o părticică din tezaurul spiritual dacic, lăsată moștenire atât de departe de plaiurile carpatine.^[4]

Pe vremea regelui Arthur, pe la anul 420, se menționează insignele unor unități militare staționate pe aceste meleaguri, în lucrarea *Notitia dignitatum*. Regele Arthur a ridicat în onoarea tatălui său, Uther Pen Dragon – Marele Dragon, un stindard cu Balaurul dacic ce avea culorile: *roșu, galben și albastru*, utilizat în secolele V-VI.

Redat de către istoricul Whitney Smith, de pe un document de epocă, dragonul folosit de ostașii lui Arthur și-a dezvoltat pentru prima oară cromatica: roșu, galben și albastru.^[3]

De asemenea, în lucrarea medievală *L'Historie de Merlin*, aparținând lui Robert de Boron, regele Arthur este reprezentat, într-o ilustrație a volumului, purtând draconul într-o confruntare cu inamicii. De altfel, în lumea britanică, draconul mai apare reprezentat și pe alte ocazii. Spre exemplu, pe *Tapiseria de la Bayeux*, care reproduce invazia normandă și bătălia de la Hastings din 1066, în cadrul scenei morții lui Harold, regele Angliei, apare un dracon purtat de către draconarul Harold Godwinson, în timp ce la Chester, în Anglia, a fost descoperită o stelă funerară ce conține imaginea unui călăreț purtând un astfel de stindard.^[11]

Mai mult, steagul Țării Galilor are reprezentat pe el, până în zilele noastre, chiar un dragon, numit în galeză Y Ddraig Goch. Astfel, „balaurul zburător” al dacilor, ca însemn de război pentru populația din sud-estul Angliei, a fost considerat de istorici ca o „relicvă a dominației romane”.^[4] Numele englez al Țării Galilor - Pays des Gauls în franceză - este Welsh, adică Vlahia, ceea ce demonstrează clar că galezii erau considerați vlahi.

Y Ddraig Goch, înseamnă în galeză dragonul roșu, dar trebuie remarcat că Goch seamănă foarte bine cu Gog, care însemna la vechii geți Dumnezeu. Gog sau Goga la aromâni încă mai este folosit cu sensul de Dumnezeu, iar muntele sacru al dacilor era Kogaion! Numele de Gog cu sens de Dumnezeu a fost preluat de slavi, sub forma Bog, de vechii germani sub denumirea Gott, care a dat God la englezi. Cea mai veche menționare a dragonului ca simbol al Țării Galilor este în *Historia Brittonum*, scrisă pe la anul 829, dar se presupune, cum am amintit mai sus că el a fost stindardul de luptă al faimosului Rege Arthur precum și a altor lideri celți. Ori, acest Arthur sau Arturian, fost general roman, era originar din Geția noastră, asta ca să închidem cercul! Asocierea dragonului cu acești lideri ca și alte dovezi arheologice, literare și istorice au condus pe mulți să considere că el a fost adoptat ca simbol național de pe vremea Imperiului Roman și continuat de dinastia tudorilor, alături de faimosul leu, alt element de bază în heraldica dacilor.^[11]

(va urma)

Bibliografie

- [1] Victor Kernbach, Dicționar de mitologie generală, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989
- [2] Augustin Deac, Istoria Adevărului Istoric
- [3] Adina Mutar, Epopeea steagului dacic de luptă
- [4] Aurel V. David, Stindardul dacilor
- [5] I.C. Drăgan, Mileniul imperial al Daciei, București, 1986
- [6] Marius Fincă, Cine sunt strămoșii noștri...dacii...geții...românii...valahii, Pucioasa 2012
- [7] I.I. Russu, Daco-geții în Imperiul Roman (în afara provinciei Dacia Traiană), București. 1980
- [8] Olimpia Cotan-Prună, Stindardul geto-dacilor - invocator cultic de sacre energii cosmice
- [9] L. Quicherat et A. Daveluy, Dictionnaire latin-français, Paris, 1852
- [10] Gabriela Dobrescu, Stindardul dacilor
- [11] Valentin Roman, Dracoul dacic, colorat în roșu, galben și albastru într-o pictură frabceză din secolul IX.

QUELQUES POÈMES Verónica PAVEL LERNER

Le silence des oiseaux

Les oiseaux au Canada
Attendent le printemps
Sans chanter
Et leur silence
M'intrigue....

*J'écoute parmi les arbres gris,
Dans ma tristesse je trouve l'abri...*

Les oiseaux au Canada
N'ont pas lu Prévert,
Donc ils ne viendront pas
Dans une cage dessinée
Et surtout, ils ne chanteront pas!

*Je rêve de l'herbe, mais tout est glace!
La neige qui tombe sans fin m'agace....*

Les oiseaux au Canada
Attendent le printemps en silence.
Mais si leur chant je l'exigeais,
Comme je le fais,
Leur voix pourrait même devenir une danse!

*Je vous attends sous les érables, à leurs pieds,
Que vous veniez, que vous chantiez!*

*Aujourd'hui, pourtant, pas de murmure.
Est-il au Canada l'hiver toujours?*

Pleurs blancs

Ils coulent des pleurs sur mon écran
Le son tout bas
Ici et là
Douleurs en blanc...

Finie musique d'un rêve d'été,
Désirs qui bougent,
Soleil jaune-rouge,
Histoire passée...
L'érable brun se tombe en feuilles,
Ciel noir autour,
Lui sans amour,
Elle sans accueil...

Le son tout bas, douleurs en blanc
Se glissent et pleurent
Des nuits, des heures
Sur mon écran.....

Larmes en bleu

Mon ciel si bleu
Si clair,
Mon seul aveu
Amère.

Lorsque l'orage
S'avance,
De l'âme otage
Silence.

Amour, une pierre
Si blême
Lancée dans l'air
Bohème.
Aujourd'hui
Paroles
Vers l'infini
S'envolent

Comme un adieu
Par terre
Des larmes en bleu
D'hiver...

Le Matin / Le Midi / Le Soir (Sur les trois symphonies de Haydn)

Quand le soleil viendra à ta fenêtre,
Te réveiller, lumière en plein,
Tu choisiras, pour ton bien-être,
La symphonie de Haydn « Le matin ».

Et puis, plus tard dans la journée,
En relisant des manuscrits,
Tu trouveras pour t'amuser
Un autre Haydn, « Le Midi »

Enfin, avant de t'endormir
Quand tu diras, tout bas, « au-revoir »,
Viendront de près pour t'accueillir
Les sons de symphonie « Le Soir ».

Comme ça ton temps sera rempli
Avec les sons d'une belle musique,
En souvenir d'un grand pays
Et de l'amie lointaine, Véronique.

SPIRITUL DE SOLIDARITATE CANADIAN

Elena BUICA

În ziua de 23 octombrie, toată Canada a fost în șoc după ce un terorist de influență islamistă, dar născut în Canada, a lansat un atac asupra unor simboluri canadiene de primă importanță din Ottawa. A ucis un soldat de gardă la Memorialul Național de Război, „War Memorial” și apoi, pătrunzând în sediul Parlamentului, frumoasa clădire victoriană din capitală, a mitraliat cu sălbăticie până a fost redus la tăcere definitivă. Comandamentul aerospațial

nord-american NORAD, a intrat în stare de alertă și a intervenit de urgență intensificând măsurile de securitate în spațiul americano-canadian. S-au închis temporar Ambasada USA din Canada, clădiri și birouri, centrul capitalei, Universitatea... La scurtă vreme, multe state au transmis Canadei solidaritate deplină și au condamnat atacurile revoltătoare.

Acest zguduitor eveniment care se încrie într-un lung șir de astfel de fapte petrecute în multe țări ale lumii, a creat o stare extrem de periculoasă și de mare panică în rândul cetățenilor acestei țări pașnice, oameni care își văd în liniște de rosturile vieții lor, trăiesc în armonie cu toți cei veniți din toate colțurile lumii, oameni care respectă și iubesc atât țara de unde provin, cât și țara de adopție pentru condițiile oferite. Unii or fi considerat că statul canadian este foarte liberal și deschis, chiar și pentru aceste vremuri și atacându-l ar putea face intrarea islamistilor pe cast tărâm, dar Canada nu este o țară care să se lase intimidată.

Mai mult decât întâmplarea în sine, pe mine m-a impresionat atitudinea cetățenilor canadieni. Indiferent de culoarea pielii, indiferent de vârstă, de poziție socială sau materială, cu toții au dovedit un puternic spirit de solidaritate, de deplină unitate, de înțelegere, de respect reciproc, și respect față de simbolurile și legile țării. Am simțit cum eu am crescut în ochii mei trăind momente deosebite într-o deosebit de caldă frățietate, o trăire în comun care glăsuia fără cuvinte: „suntem uniți, suntem umăr lângă umăr, suntem tari, nimeni nu ne va învinge”. Și nici nu este puțin lucru să trăiești într-o stare de spirit de o mare forță, atotcuprinzătoare, pe care o simțea până în straturile cele mai adânci ale ființei.

Dar o bandă galbenă a poliției oprea trecerea prea aproape de monument pentru că evenimentul trist încă se investiga. Cei care au întâlnit banda galbenă care interzicea apropierea prea mare de monument, lăsau florile jos, aprideau lumânările, își ștergeau lacrimile de pe obraz și plecau în tăcere. Am văzut la televizor că însuși prim-ministrul țării, Stephen Harper (în momentul dezlănțuirii atacului se aflase doar la câțiva pași) a vrut să se ducă în locul unde a fost ucis soldatul la datorie, dar ajungând împreună cu soția la panglica galbenă, s-a oprit, a privit de la distanță, dar s-a întors dând astfel un exemplu cum trebuie respectate legile țării de către toți cetățenii ei. Toate reportajele prezentate la televizor sau radio subliniau spiritul de solidaritate al canadienilor în fața acestei primejdii și a ofensei adusă simbolurilor Canadei.

Site-urile de socializare s-au umplut de fotografii afișându-l pe Nathan Cirillo în diferite ipostaze din viața de zi cu zi, în armată, în familie, cu prietenii sau, cu copilul său, ori în compania animalelor. Fotografia făcută doar cu câteva minute înaintea atacului a avut un efect tulburător.

La televizor, pe strada, peste tot, desprindeai pe fețele oamenilor durerea sinceră, dar controlată, vorbele bine cântărite, deși se plămădeau în suferințe și neliniști. Privindu-i, îți venea un gând anume: trăind în mijlocul unor asemenea oameni, greutățile vieții devin mai suportabile. Cred că și sodatul aflat la datorie de onoare, când a trăit momentul trecerii dincolo de granița vieții, a simțit că nu e singur și că alături de el se aflau cei care îl ajutau să supraviețuiască. Doamna, care doar cu câteva minute înainte îl fotografiase și nu apucase să se îndepărteze prea mult, s-a așezat la căpătâiul lui când deja intrase în comă și l-a pregătit să părăsească această lume cu încredere. Pentru că doamna a practicat medicina (acum e avocat) și pentru că odata chiar ea a fost în comă, a știut că într-o asemenea stare, simțurile încă se păstrează și auzul se stinge ultimul, i-a spus soldatului să fie mândru de el. Și chiar dacă mama lui nu e acum la căpătâiul lui, ea va fi mândră de el, așa cum va fi și armata și toți cetățenii Canadei și îi vor da onorul cuvenit unui erou.

Canadienii au un desăvârșit cult al eroilor. Cel care l-a oprit pe atacatorul din Ottawa, șeful securității Parlamentului, Kevin Vikers, ofițer al Jandarmeriei Regale a Canadei, (un post moștenit de la monarhia britanică) a fost prezent în adunarea parlamentarelor și i s-a dat o înaltă cinstire.

Tot ca un semn de cinstire al eroului a fost uniformă îmbrăcată de soldații care au purtat și au însoțit scriul. Toți au purtat uniformă în care era îmbrăcat soldatul aflat la datorie, o uniformă de gală.

Am trăit în aceste zile multe momente în care spiritul civic al canadienilor m-a impresionat în mod deosebit. Cineva s-a gândit să creeze un număr de cont pentru donații în sprijinul copilului de cinci ani, rămas acum fără tată, sperând că în toate aceste zile de doliu, ar fi posibil să se strângă o sumă aproximativ de \$10.000. Numai în 24 de ore s-au strâns \$300.000, un gest de solidaritate care grăiește de la sine.

O impresie deosebită a fost cea la care am participat împreună cu fiica mea aflându-ne în mijlocul canadienilor ieșiți să întâmpine convoiul care-l conducea pe ultimul drum, pe caporalul Nathan Cirillo din capitala, Ottawa, la Hamilton, orașul lui natal și localitatea de reședință a eroului.

. Drumul cortegiului a fost lung, de aproape 600 km. Convoiul trebuia să vină de la Ottawa, trecând prin Pickering, Toronto cu destinația Hamilton,

Podurile care traversează autostrada 401 sunt aflate la un interval de câțiva km unele de altele. Toate erau intesate de oameni care fluturau steagul Canadei, mulți veniți cu câteva ore înainte pentru a-i da onorul și pentru a-și exprima spiritul de solidaritate în fața primejdiilor. Unii stăteau și de-a lungul traseelor, alții se suiseră prin pomi, sau se cocoțaseră pe stâlpi. Am văzut și oameni cu copiii lângă ei pentru a le oferi oportunitatea de a învăța direct o lecție de istorie a țării lor. Erau prezente, ca de obicei, cele trei mașini, cea a poliției, a pompierilor și ambulanța pe fiecare din poduri. Pompierii, polițiștii și paramedicii (lucrătorii medicali), stăteau în picioare pe mașini ca să dea onorul cortegiului când va trece pe sub podul pe care ei se aflau. Totul se desfășura într-o ordine desăvârșită.

Pentru că noi am venit mai târziu, am găsit cu greu un loc potrivit. Am stat lângă o clădire a cărei fațadă era numai din sticlă. De la un etaj superior am fi putut avea o bună perspectivă, dar nu ne-am putut desprinde de atmosfera care vibra de un omenesc pe care îl trăiam cu toată ființa. Afară eram întâmpinate de oamenii care ne salutau având pe fețe înscrisă caldă omenie, auzeam și simțeam

pulsul inimilor miilor de oameni înfrățiți în gând și în simțire. La un moment dat, s-a oprit lângă noi o mașină în care erau două femei. Văzând vârsta mea, temperatura fiind scăzută, impresionate și înduișate, li s-au adresat fiicei mele sfătuind-o să nu mă țină în frig fiindcă mai sunt încă 20 de minute până la sosirea convoiului mortuar și să intru în mașină. I-a spus apoi pe ce undă poate afla la radio informațiile de pe traseu. Le-am ascultat. Când a venit timpul, am ieșit din mașină și atunci ni s-a alăturat o mulțime de oameni cu aparatele de fotografiat și de filmat.

Suita de mașini a trecut însoțită și de un elicopter, lăsându-ne cu ochii în lacrimi, cu un mare gol în suflet și cu o mulțime de întrebări fără răspuns referitoare la cauza care îi îndeamnă pe unii semeni ai noștri să aleagă crima chiar cu prețul vieții lor, dar ne-am simțit întăriți în cuget trăind în acest binecuvântat spirit de solidaritate canadian.

FILOSOFIA DISCURSULUI POLITIC – XI LOGOS ELECTORAL

Daniela GÎFU

Încă de la Platon și Aristotel, din perspectiva semnificațiilor, noțiunea de logos este echivocă. Comună rămâne doar pozitivitatea orientării. În acest sens, Heidegger afirma că "este doar o aparență, care se menține doar atât timp cât interpretarea nu este capabilă să formuleze potrivit această semnificație de bază în conținutul ei primar".

Și cum semnificația de bază a logosului o regăsim în discursul oratoric, această îndeletnicire devine credibilă doar dacă electoral va reuși

să tălmăcească ce se află în spatele rostirii. Valabilă aserțiunea doar pentru cei mai puțini manevrabili. Că, deh!, dacă socotim kilogramele de făină, numărul de găleți, litrii de ulei și alte asemenea lucruri necesare gospodarului român, acest raționament pălește indiscutabil. Semnificațiile se dovedesc, imediat după alegeri, a fi doar contextuale, ocultând semnificația proprie de rostire electorală.

Am zăbovit câteva zile asupra alegerii subiectului pentru acest articol. Și, acest fapt, din oareșce lehamite, dacă mai merită sau nu tevatura pre-electorală multă atenție din privința-mi. Am cedat însă destul de repede, dat fiind că oriunde mă preambul, context formal sau informal, aceeași întrebare se afla pe buzele conaționalilor mei:

Tu cu cine votezi?

Declarându-mă *cetățeanul turmentat* (urmare a avalanșei informaționale, din ce în ce mai pitorească și adesea de un simț estetic discutabil, acaparând toate canalele media), protagonistul caragialian devenit celebru, privesc portretele expuse pe miile de panouri publicitare ale celor 14 prezidențiabili². Pentru a nu se crea vreo confuzie în ziua votării, îi voi aminti aici în ordinea de pe buletinele de vot, potrivit tragerii la sorți efectuate de Biroul Electoral Central zilele trecute: Kelemen Hunor – UDMR; Klaus Iohannis – PNL, Cristian Dan Diaconescu – PP-DD; Victor Viorel Ponta – PSD–UNPR–PC, William Brânză – PER; Elena Udrea –

PMP; Mirel Mircea Amariței – Prodemo; Teodor Meleșcanu – independent, Gheorghe Funar – independent, Szilagy Zsolt – PPMT; Monica Macovei – independent, Constantin Rotaru – PAS, Călin Popescu Tăriceanu – independent, Corneliu Vadim Tudor – PRM.

Ca să nu-mi exercit dreptul constituțional de a vota în neștiință de cauză, am scormonit puțin prin biografiile acestora. Așa am aflat că avem 6 juriști (Mircea Amariței, William Brânză, Monica Macovei, Teodor Meleșcanu, Victor Ponta și Elena Udrea), 3 ingineri (Dan Diaconescu, Szilagy Zsolt și Călin Popescu-Tăriceanu), 2 economiști (Gheorghe Funar și Constantin Rotaru) 1 medic veterinar (Kelemen Hunor), 1 profesor de fizică (Klaus Iohannis) și 1 sociolog (Corneliu Vadim Tudor).

Și cum politica și gazetăria par a fi domeniile de activitate cele mai captivante în vremurile noastre, desigur, că și în parcursurile profesionale ale candidaților pot fi surprinse migrări de la o meserie la alta. Sunt câțiva care și-au practicat meseriile, așa zice un argument deloc de neglijat în calitate de elector. Cei mai mulți au ales să vireze spre politică (Elena Udrea, Victor Ponta, Szilagy Zsolt, Klaus Iohannis), sau spre gazetărie (Dan Diaconescu, Corneliu Vadim Tudor), dar avem și un candidat care a ales calea diplomației (Teodor Meleșcanu). Poate cel mai oscilant dintre prezidențiabili rămâne Kelemen Hunor, care de la medicină veterinară se îndreaptă o vreme spre filosofie, apoi spre gazetărie și, în cele din urmă, decide că tot politica îl poate împlini (Sâc!).

Electoratul are de făcut pe 2 noiembrie o alegere. Deocamdată, pe cine trimite în turul doi, deși - fie vorba între noi - rezultatul este previzibil!

Alegerile prezidențiale din acest an, dincolo de candidații partidelor/coalitiilor politice conjuncturale, ne mai aduce în prim plan o premieră: 4 candidați independenți. Persoane deloc străine electorilor români, care încă se încumetă să trezească interesul cu logosul lor. Parafrazând din același cetățean turmentat, *Mă cunoaște dumneaele*, nu putem să nu ne întrebăm dacă acel ceva rostit mai poate atrage atenția votanților?! Firește, depinde și cum au rămas în memoria colectivă. De foarte scurtă durată și vădit schimbătoare.

Cert rămâne faptul că în România se votează încă partidul și mai puțin candidatul. Nu pot trece cu ușurință însă peste faptul că s-a creat un precedent pentru Primăria Generală. Avem un primar

general, fost candidat independent. E drept plecat din cel mai bine reprezentat partid politic din România.

Este posibil să avem parte de o surpriză la prezidențiale?

Nu mi-am propus aici să analizez discursurile celor 14 prezidențiabili, dar o privire asupra sloganurilor, esența discursiv-electorală, este mai mult decât binevenită. Este totodată și modalitatea prin care un actor politic ne este înfățișat în diferite ipostaze, sloganurile uzând tot mai mult de tonalitatea afectivă, emoțională, menite să-l cucerească pe alegător. Sloganul nu este altceva decât „un refren al imaginii publice”³. El este simplificarea supremă – fraza care spune, dacă nu totul, măcar esențialul, în câteva cuvinte simple. Prin urmare, mesajele discursive conținute în sloganuri⁴ devin „maximele elaborate pentru nevoile unei acțiuni particulare”⁵ și, pentru ca să-și atingă scopul, trebuie să respecte anumite reguli care devin particularități⁶ ale acestora: un act de limbaj disimulat, un enunț polemic, are o anumită sonoritate și o anumită ritmicitate, evidențiază o anumită individualitate și originalitate, reflectă aspectele esențiale ale domeniului pentru care discursul se propune.

Iată ce spun prezidențiabilii români în anul 2014: Kelemen Hunor - "Kelemen Hunor, vocea unei comunități puternice", Klaus Iohannis - "România lucrului bine făcut", Cristian Dan Diaconescu - "acum ori niciodată" și "Adio, Traian Băsescu!", Victor Viorel Ponta - "Președintele care unește", William Brânză - "Să le spargem gașca!", Elena Udrea - "bună pentru România", Mirel Mircea Amariței - "Îndrăznește. PROdemo", Teodor Meleșcanu - "președinte competent și bun român", Gheorghe Funar - "România unită, cu români fericiți!", Szilagy Zsolt - "Transilvanizarea României", Monica Macovei - "mai bună decât ei", Constantin Rotaru - "O Românie pentru toți românii", Călin Popescu Tăriceanu - "bunăstare și respect", Corneliu Vadim Tudor - "Tribunul".

În domeniul politic esențialul va avea în vedere următoarele elemente: doctrina⁷, grupul de putere, calitățile candidatului, contextul de promovare. Fiecare slogan se vrea a fi o formă discursivă originală, polemică, credibilă, completă, adaptată la realitate (context, adversari, mediul social-politic) și îndeajuns de durabil pentru a rezista pe parcursul întregii campanii electorale.

O rostire electorală trebuie interpretată atât ca rațiune, cât și ca relație. Și, de ce nu, ca interogare, cu atât mai mult că mulți dintre candidați au fost în diverse momente foarte vocali. Cum se poate modifica într-atât un comportament discursiv încât să aducă împreună, preferabil în armonie, aceste elemente?

Chiar dacă discursul va fi înțeles în sensul de simplă enunțare a unor promisiuni electorale, poate să fie totuși omisă semnificația esențială, mai ales dacă rațiunea este înțelesă doar ca o luare de poziție, de cele mai multe ori, cu referire la eșecurile contracandidaților. Discursul va face vizibil pe celălalt despre care se face vorbire și nu pe vorbitor.

Aristotel explica că a lăsa *ceva* să se vadă înseamnă *ceva* anume despre care e vorba pentru vorbitor (aici, prezidențiabil), respectiv pentru covorbitor (aici, potențialul votant). Prin urmare, comunicarea prin discursul oratoric trebuie să-l facă vizibil pe candidat și acel *ceva* care-l face diferit de contracandidații săi și accesibil, totodată, celor de la care așteaptă votul. Dacă însă discursul lasă doar să se vadă acel *ceva*, atunci vizibilitatea emițătorului va păli în fața unui alt tip de mesaj și, implicit, al celui care-l rostește.

În realizarea concretă a unui logos cu șanse reale de legitimare, vorbirea are trăsătura limbajului prin care *ceva* (spre exemplu, platforma electorală) este înfățișat. Simpla promisiune - fie ea oricât de bine garnisită, chiar și în România - începe să nu mai aibă credibilitate dacă nu e susținută cu argumente valide. Simpla

asociere la eșecurile contracandidaților și înlăturirile de manipulări referitoare la problemele sociale devin tactici fără șansă.

La fel de adevărat este și faptul că totuși, logosul este un *a lăsa să se vadă*, prin urmare are aceleași șanse de a fi realizabil sau nu. Mai ales în context electoral, discursul trebuie adecvat atât la tipul de orator, cât și la nevoile acelei comunități unde se face rostirea. Faptul de a fi adevărat ceea ce se spune înseamnă ca acel *ceva* trebuie lăsat să se vadă ca dezvăluit. Similar pentru a fi fals. Acel *ceva* despre care se face vorbire trebuie să fie acoperit, "a așeza ceva (în maniera faptului de a-lăsa-să-se-vadă) și a-l da astfel drept ceva ce el nu este" (Heidegger, 1994: 50).

Cum putem discerne cine spune adevărul și cine nu?

Dincolo de faptul că adevărul nu e unic și că în orice logos, fie el și electoral, regăsim și enunțuri adevărate, raportate atât la interesul orarului, cât și al receptorului, discursul trebuie făcut vizibil tocmai pentru a-l face credibil pe emițător. A determina adevărul rostit de un candidat înseamnă a apela la judecată, concept întâlnit încă de la Aristotel, element ce ține de perceperea senzorială a celui *ceva* amintit într-un logos. Simpla auzire este capabilă doar de descoperire. Este receptarea firescă a celor mai simple reprezentări în mintea receptorului. Prin urmare, auzirea nu poate să fie falsă, poate însă să rămână insuficientă pentru a fi capabilă să furnizeze un acces direct și mulțumitor la receptor.

Logosul electoral care nu are o formă de realizare a promisiunii, ci doar de indicare, face recurs la acel *ceva* care preia din posibilitatea tănuită a realizării.

Funcția logosului electoral, în cele din urmă, constă în firescul *a lăsa să se (între)vadă ceva*, în eventualitatea împlinirii. Discursul nu este altceva decât un instrument de bază pentru orice topic adus în atenția publică și poate însemna și căutare a vizibilității în relația sa cu alt topic adus în atenție de ceilalți participanți la actul comunicării, făcându-l totodată mai atractiv. În cele din urmă, un logos electoral care nu are forța de a seduce, este din start sortit eșecului.

La o actualizare a celor expuse în interpretarea logosului electoral este evidentă relația între locutor și alocutor între care se manifestă un cumul de sentimente lămuritoare asupra deciziei de vot. Vorba, fie ea oricât de bine meșteșugită, dă numai o clarificare asupra manierei de prezentare și a modului de tratare al celui *ceva* pe care-l sperăm de fiecare dată în context electoral realizabil în timpul mandatului celui legitimat.

1. Martin Heidegger, *Ființă și timp*, trad. din germană de Dorin Tilișca, Ed. Jurnalul literar, 1994, pp. 48-49.
2. Cu doi candidați mai mulți decât la alegerile prezidențiale din 2000, 2004 și 2009.
3. Andrei STOICIU, *Comunicarea politică - cum se vând idei și oameni*, Ed. Humanitas, București, 2000, p. 36
4. Daniela GIFU, *Retorica sloganurilor politice. Campania prezidențială 2009*, STARPRESS - revista româno-canado-americană, 29 nov. 2009, Montreal, și *Retorica sloganurilor politice*, ASYMETRIA - revue roumaine de culture, critique et imagination, 20 nov. 2009, Paris, <http://www.asymetria.org/modules.php?name=News&file=article&sid=854>.
5. Leopold BELLAK, *The nature of slogans*, *Journal of abnormal and social Psychology*, vol. 37, 1942, pp. 486-510.
6. Constantin SĂLĂVĂSTRU, *Discursul puterii*, Institutul European, Iași, 1999, pp. 292-304
7. „Doctrina politică cunoaște o viață ideatică proprie în care combate, evaluează, valorifică teze și idei ale altor doctrine, argumentând și motivând propria concepție”. (v. Anton CARPINSCHI, *Doctrine politice contemporane*, Ed. Moldova, Iași, 1992, p. 9).

FESTIVALUL INTERNATIONAL AL SCRITORILOR ȘI ARTIȘTILOR, DE LA VAL DAVID, LA CEA DE-A X-A EDIȚIE

Eva HALUS

Festivalul Internațional al Scriitorilor și Artiștilor «*La moisson lyrique des baies sauvages*» de la Rezidența scriitorilor și artiștilor de la Val David, a sărbătorit zece ani de existență, pe 4 și 5 octombrie 2014. «Focurile de artificii» ale acestei aniversări au fost dozate în interpretări pline de talent ale poezilor, scriitorilor și muzicienilor, în nu mai puțin de 8 lansări de carte și în compozițiile a

8 interpreți de muzică, 4 conferințe și peste 20 de recitaluri de poezie, încheindu-se cu mini-spectacolul lirico-muzical al îndrăgितului artist Sharl, din Lantier, Quebec.

Rezidența, care își deschide porțile bianual, în mai și în octombrie, acomodează scriitori, poeți, pictori și muzicieni din întreaga lume pentru două zile de intens flux cultural, caracterizat prin talent, umanism, generozitate și înfrățire. Nu întâmplător descriu cu aceste cuvinte evenimentul. Aceste atribute ale festivalului sunt generate de gazdă, dna. Flavia Cosma, care dă tonul, este sufletul festivalului și care îi încurajează pe oaspeți să cultive aceste valori. Deja la cea de-a 6-a participare, pot spune că naturalețea locului înconjurat de păduri, împreună cu ghirlandele de talente ce se desfășoară aici, creează o marcă aparte, unică, așa putea spune chiar o sinteză filozofică a prezentului, cel puțin așa cum este ea văzută prin ochiul artistului, gândul scriitorului sau interpretarea muzicianului. Pauzele între blocurile de lectură, care durează în jur de 2 ore sunt punctate de celebrele «*agapes fraternelles*», care aduc pe masă bucate gustoase și vin, pentru a facilita relaxarea și întreține conversații interesante.

Iată programul și protagoniștii celor două zile de neobosită activitate literar-artistică:

Programul a fost deschis de către Flavia Cosma, scriitoare canadiană de origine română și directoarea festivalului și André Larouche, muzician, întâmpinând oaspeții la cea de-a X-a ediție printr-o frumoasă lansare a antologiei de poezie «*Les cahiers de Val-David*» («Caietele de la Val-David»), în care sunt grupate poezii și fragmente din operele participanților la festival între 2009 și 2014. Mai mulți dintre poezii publicati și prezenți la festival, au citit din antologie.

Bertha Lucia Estrada, poeta și eseista columbiana din Franța, rezidentă la Casa de creație de la Val-David a lansat noul său volum de poezii, «*La rutadelespejo*», apărut la Éditions du Cygne. Diplomată în literatura hispanofonă și francfonă la Universitatea din Caldas și având un masterat în literatură de la Universitatea Sorbona (Paris), Bertha Lucia Estrada este conferențiară internațională și profesoară invitată la Universitățile din Brazilia și Panama.

Tito Alvarado, poet chilian montrealiez a lansat noua sa carte de poezii «*Eso es*», publicată de Editura SUR din

Montreal. Poet, eseist, jurnalist, conferențiar, promotor cultural și, după cum spune el, «apărător al cauzelor pierdute», Tito Alvarado este Președintele Onorific al Proiectului cultural SUR Internațional, membru al echipei de coordonare a Festivalului Internațional de poezie «Palabra en el mundo» și membru în echipa de redacție a «Utopiei Roșii», «*Utopia Roja*».

Eva Halus, poetă, pictoriță și jurnalistă de origine română din Montreal a citit fragmente dintr-un eseu scris în 2009, care a participat la un concurs literar inițiat de Radio-Canada, «*Un cycle de vie*». Grafic designer de profesie este în prezent Directoarea Artistică a Asociației Culturale Române din Montreal. Noua sa carte de poezii «*Muza des-compusa*» este în lucru și va apare în decembrie 2014. Dintre tablourile ei expuse aici cu ocazia festivalului, menționez «*Călușarii*» (acrilic pe lemn), pictură oferită Rezidenței Scriitorilor și Artiștilor din Val-David.

Louis-Philippe Hébert, poet montrealiez a prezentat publicului noul său volum de poezii «*Marie réparatrice*», apărut la Editura de La Grenouillère. Scriitor de poezie și ficțiune, el a primit numeroase premii: cartea sa «*La plage des plages*» a primit Marele premiu Québecor al Festivalului de Poezie de la Trois-Rivières, «*La Chute de l'ange*» a fost onorată cu Premiul Brigitte-Fontaine, iar «*Pour Vieillir*» i-a fost acordat premiul I al Festivalului de Poezie de la Montreal.

Carmen Doreal, cunoscuta pictoriță și poetă de origine română din Montreal, membră a Asociației Scriitorilor de limba română din Quebec, membră a Fundației Culturale Constantin Brâncuși (din România), membră a Academiei Internaționale de Artă (Quebec) și a Cercului de Artiști Plastici și Sculptori din Quebec a citit poezii, din cartea sa, «*Poeme în culori*». Tablourile sale expuse la festival, în ton cu sezonul de toamnă, păstrând culorile arzânde ale frunzelor, au dat un farmec deosebit salonului vilei de la Val-David în care a decurs programul literar. Carmen Doreal a dăruit rezidenței unul din tablouri pe tema toamnei în Laurentide.

Ildemaro Moret, poet, cântăreț și compozitor venezuelan din St. Jérôme, Québec a închis acest prim capitol al festivalului cu un recital de chitară și voce, acompaniat fiind de către André Larouche (din St. Adolphe de Howard, Québec).

După pauza în care s-a servit bufetul, a urmat o noua serie de noutăți literare, după cum urmează:

Diane Descoteaux, poeta quebecheză din Notre-Dame-du-Bon-Conseil, celebra prin haiku-urile sale, deținătoare a numeroase premii literare în Franța, Japonia, România, Liban, Italia, Belgia, Rusia și Québec a citit publicului câteva haiku-uri. Ea este și profesoară, predând la copii și adulți arta haiku-urilor, atât în Québec cât și în Haiti, Camerun, România și Franța.

Gordon Bradley, poet din Saint Adolphe de Howard, aflat la cea de-a doua participare la festival, a încântat publicul cu spiritul poeziilor sale. Motto-ul său proverbial despre viață

este: «*The most important day in my life is tomorrow*» («Cea mai importantă zi din viața mea este mâine»).

Ana Louise E. Fontaine, poetă și artistă din Lantier, Québec, a citit din noua sa operă «*Comme deux cerfs-volants*» și «*La Mort de l'Amazone*», schițe și poeme concepute ca un dialog imaginar între o fată și mama ei.

Programul a continuat cu o prezentare virtuală despre poetul, autorul, compozitorul și interpretul argentinian, Luis Raul Calvo și lansarea noii sale cărți «*La Otra Oscuridad*» și audierea unui nou cântec compus și interpretat de el, dedicat poetei argentinienne Nina Thurler, intitulat «*Las almas se comunican*» («Sufletele comunică»).

Din program n-au lipsit nici conferințele. Astfel, Bertha Lucia Estrada a vorbit despre scriitoarea și poeta columbiană Clara Schoenborn și studiul său despre «*La Shoan en clé d'Athenea*», pe subiectul genocidului lagărelor de exterminare naziste. A urmat o masa rotundă despre lumea editorială cu participarea dnei Paula Mongeau, tema gravitând în jurul Editurii du Grand Ruisseau și spiritualitate. A urmat Crina Bud, critic literar din România și profesoară de limba română, în prezent ținând cursuri de cultura română la Universitatea York din Toronto. Crina Bud a vorbit despre poezie, conferința sa purtând titlul: «*Prêt-à-écrire ou prêt-à-vivre (Q)*» («Gata să scriem sau gata să trăim (Q)»). Tito Alvarado, poet chilian din Montreal, despre realizările căruia am vorbit mai sus, a prezentat conferința «*Être et l'action culturelle en temps de crise*».

Aici festivalul a întâmpinat câțiva oaspeți de onoare: Excelenta Sa, Ambasadoarea României în Canada, dna. Maria Ligor, însoțită de soțul ei și Consulul General al României, dl. Victor Socaciu. Ei au încurajat pe toți scriitorii și artiștii prezenți să continue această frumoasă desfășurare culturală și au salutat eforturile scriitorilor și artiștilor români din Canada. De remarcat că dl. Victor Socaciu purta un medalion cu portretul regretatului mare poet roman, Nichita Stănescu.

După dejun, Flavia Cosma a inaugurat noua serie a festivalului: «Mari poeți ai lumii mai puțin cunoscuți și dispăruți», prezentându-l pe Mircea Ciobanu din Romania, poeziile fiind citite și în franceză de André Larouche.

Jonathan Locke Hart, poet din Toronto, Ontario, originar din Anglia, ardent colaborator a revistelor literare *Quarry*, *The Antigone Review*, *The Harvard Review* etc., a recitat poezii din noua sa carte «*Souffle et Poussière*» («Suflu și praf»). Poeziile sale sunt traduse în estoniană, română, greacă, germană, slavonă, rusă etc.

Flavia Cosma, gazda festivalului, a citit poezii din noul său volum de poezii «*Quartier Latin*», apărut la Editura du Cygne. Cunoscuta poetă, autoare și traducătoare canadiană de origine română, cu 25 cărți publicate și poezii care apar în programe de studiu la diferite universități din America de Nord, este deținătoare a numeroase premii literare.

Adrian Erbiceanu, cunoscut poet de origine română, rezidând la Montreal, cofondator și președinte al Asociației Scriitorilor de Limbă Română din Quebec (ASLRQ), membru al Diversității Artistice din Montreal (DAM), a recitat în limba română trei poeme din volumul său de versuri «*La fontaine de ce siècle*» («Fântâna acestui secol»), ce au fost apoi citite

și în franceză de către Crina Bud, în traducerea profesorului universitar Constantin Frosin.

Nicole Davidson, primărița Val-David-ului și o asiduă participantă și colaboratoare a festivalului, a citit poezie pentru copii. Nicole Davidson este deținătoare a numeroase premii și distincții literare.

Jeremiah Wall, poet, autor, compozitor și interpret din Val-David, născut în Statele Unite a susținut un mic recital muzical acompaniat de André Larouche. Fost actor în anii 90, promotor al curentului «spoken-word», dând spectacole în loft-uri industriale cât și pe scenă, Jeremiah Wall de mai bine de 15 ani «se refugiază» de la lumina reflectoarelor între dealurile Laurentidelor.

Felicia Mihali, scriitoare canadiană de origine română, trăind la Montreal, a citit din ultima carte a sa de succes, «*A second chance*» (apărută la Editura Linda Leith), care a fost lansată anul acesta și la Festivalul Internațional de literatură de la Montreal, *Bleu Metropole*. Jurnalistă, nuvelistă și profesoară, cu studii de specialitate în limbile franceză, mandarină și olandeză, Felicia Mihali s-a axat pe Literatura Post-colonială (Universitatea de Montreal), Istoria Artei și Literatura Engleză, completându-și în prezent studiile în Istorie.

Cel mai tânăr participant la festival, Antoine Gravel-Bilodeau, 24 de ani (din St. Jérôme, Québec) student la UQAM în Creație Literară, a citit din cartea în pregătire pentru obținerea certificatului la universitate. Tema dragostei este recurentă în scrierile sale.

Festivalul s-a încheiat cu două recitaluri: Ivan-Denis Dupuis din Ste-Adèle, Québec, poet, autor și compozitor a cântat acompaniat la chitară cântece quebecheze compuse de el și îndrăgitul interpret, poet și autor Sharl Dubé din Lantier, Québec a ținut un mini-recital de 40 de minute. Iată cum își definește arta: «*Pour moi l'art est une exigence d'expression et de réalisation de soi à travers une certaine recherche d'harmonie et d'esthétisme*». Cred că Sharl a reușit să surprindă un adevăr valabil pentru toți cei care au participat la festival.

Expoziția de pictură a reunit operele a șapte pictori: Carmen Doreal, Ljubica Milicevic originară din Serbia și trăind la Montreal, Eva Halus, Anna Louise E. Lafontaine. Jose Ramiro Ricardo Fera (Cuba), Gealart Aponte din Venezuela, rezidand la Saint-Jérôme, Quebec și Sharl.

Poate că în lumea de azi pentru a fi umanist, generos și frate cu ceilalți este nevoie de mai mult talent: scriitorul, artistul plastic și muzicianul fiind cei care îndrăznesc să fie adevărații purtători de cuvânt și consemnatori ai timpului trecut, prezent și viitor, aducând astfel în atenția cititorilor, ascultătorilor, privitorilor probleme ardente ale momentului sau istorii trecute, peste care altfel s-ar așterne tăcerea. Tot artiștii sunt cei care apoi propun soluții de viitor în spiritul umanismului contemporan.

Festivalul prin calitatea lui negând opinia «*cu cât mai mare, cu atât mai bun*». Intru cât mulți dintre participanți creează un web de relații, având la bază aceleași valori de umanism, generozitate și frăție, ecurile acestui festival sunt răspândite în toată lumea, afirmându-i universalitatea.

1907 - POVESTE DE EMIGRANT

*Melania RUSU CARAGIOIU***Poem-legendă în versuri despre încercarea de emigrare definitivă în America a bunicului meu**

A fost odată un bunic,
Trăind în pusta legendară-
Către Panonia, un pic,
Pe Crișul alb – un rai de țară.

Acum avea nepoți – o droaie,
Cu toți bălani și rumeiori,
Desculți pe soare sau pe ploaie,
Ca o grădină de bujori !

Stăteau pe prispă lângă „taica”,
Nici unul nu-i spunea „bunicul”,
Mâncând pită cu păraidaică;
Din porc mai era doar șoricul...

Și taica-al nostru povestea
Iar din istoria lui măiastră
Cum a plecat cu o boccea
Spre alte zări, pe marea albastră:

„Și-am mers pe jos pân’ la Fiume,
„Când mai descult, când în opinci,
„Știți voi ce lungă-i astă lume ?
„Sute de kilometri, cinci...

„Cum am mâncat ?
„Cum am dormit ?
„Pus-am sub cap când m-am culcat
„Sacul și straiul ponosit.

„Și iată-mă-s ajuns în port
„În soare, zarvă și mulțimi
„Și obosit – aproape mort !
„De-acum, Porfire, să te țini !...

„Am tot pândit să mă strecor,
„Să plec pe unde-a fost Columb,
„Dar era pază la vapor
„Și-l umpleau cu saci de porumb.

„M-am întremat de drumul greu;
„Găsit-am fructe pe ales;
„Parcă ieșeau în drumul meu
„Și mă îmbiau tot la cules...

„Astăzi o chiflă, mâine un fruct,
„Un somn mai bun pe lângă mare
„Și apă chiar din apeduct,
„M-au pus mai iute pe picioare !

„M-am angajat să car bagaje,
„Baloturi, saci, ca fiecare :
„Să încarc la vase și la barje
„Să-mi fac un ban pentru mâncare.

„Și așa trecură șase luni,
„În care trimiteam și-acasă,
„Erau puțini bani, erau buni,
„S-aveți ce pune voi pe masă !

„Mi-am zis atunci: „oricum ar fi,
„Aici mă zdrobesc pe nimic,
„N-am ce trimite la copii,
„Doar sărutări și-un sfant, în plic !”

„Când eu mă căinam de zor,
„Într-o înserare, spre amurg,
„Se pregătește un vapor,
„Să plece unde bani... se scurg...

„Și fără să gândesc nimica
„Am luat balotul și sarica,
„Am pus bagaju’ în sala goală
„Și mi-am făcut o socoteală:
„Să mă ascund undeva-n cală,
„Să ies noaptea, când puntea-i goală !
„Dar cala era cu cărbune !
„- Ce faci Porfire ? Haide, spune !

„Mi-am făcut un loc în cărbuni;
„Cărbunii doar de foc sunt buni !
„Eram peste tot bătucit,
„Dormind chircit și chinuit !

„Cum amortisem chiar de tot,
„Mă ridicam în câte-un cot
„Și mă uitam la cel fochist,
„Sau poate-l chema mașinist,
„Cum asuda și se lupta
„Până ce soba o umplea !

„Avea vaporu’ o „gură” mare
„În care ardea un foc de iad
„Și-un singur om la lopătare
„Să-i dea cărbunii care ard...

„Atunci m-a fulgerat un gând:
„Eu stau ascuns și nu mai pot
„Și-am început să stau flămând
„Și ce va fi când termin tot ? !

„Când mașinistul mai ieșea,
„Luam lopata și cu spor,
„Când nu mă vedea cineva,
„Azbârleam cărbuni în cuptor.

„Până într-o zi când m-a surprins
„Că-l ajutam la munca grea;
„De-atunci necazul meu s-a stins:
„Omul, mâncare îmi aducea...

„Și multe luni au tot trecut
„Până vaporul s-a oprit
„Și-așa viață-am început
„În țărâmul făgăduit !

„Mă întrebam unde eram
„Cu alți oameni și de alt neam,
„Dar mașinistul le-a vorbit
„Și-atunci docherii m-au primit...

„Eram cică la Lacuri Mari,
„La Detroit, unde samsari
„Aveau business, dolari, fabrica,
„În jinduita America !

„Am lucrat greu : docher în port,
„Din zori și până cădeam mort,
„Cărând optzeci de kile în spate,
„Câte o zi, rar, jumătate...

„Până într-o zi când un forjor,
„Lucrând ceva la un vapor,
„S-a luat de vorbă și cu mine
„Și m-a întrebat ce nu știu, cine
„Ar vrea să-i fie ucenic,
„Dar nu un puști, un om voinic !
„Atunci, cu noul grai, peltic,
„În limba lui Sam, eu îi zic:
„Domnule, eu aș vrea să vin;
„Cu docheritul, e un chin !
„Și așa dintr-un hamal hai-hui,
„M-am făcut ucenicul lui !

„Și credeți că mi-a fost ușor ?
„Muncă prea grea, dar bani cu spor !
„Am început să vă trimit
„Tot ce-am păstrat, chivernisit.

„Să vă trimit, dar la părinți,
„Dolari cu zimți și fără zimți,
„Din care ați avut și casă
„Și cai și azimă pe masă !

„Am început a vorbi bine
„Acea limbă americană;
„La muncă mă întreceam pe mine;
„Aveam și bani, aveam și hrană !

„Meșterul nu avea copii;
„Din vorbă în vorbă a aflat
„Că eu aveam vreo șapte fiu,
„Frumoși, cu braz bucălat.

„Mi-a zis să merg să îi aduc
„Că el mi-i „cumpără” (?!), pe toți
„Și bune zile am să-apuc:
„Dolarii-s dolari ! Și nu-s zloți !

„Mi-a dat bilete de vapor
„Pentru copii, pentru soție,
„Mi-a urât „drum bun și mult spor !”
„Și să-i mai scriu ce o să fie...

„Și m-am întors atunci în sat:
„Forjor cu pieptul înstelat,
„Fiind că așchii de oțel
„Aveam puzderie, prinsă în el !

„Aproape în fiecare zi
„Săreau scânteii de fier aprins,
„Treceau prin șorț, ca prin hârtii
„Și-astfel, sub piele mi s-au stins !

„Le-am spus nevastei și la fii –
„Acum nu mai erau copii,

„Ci înălțați cu-acei opt ani,
„Frumoși, cuminiți, aveau și ...bani...

„Când visul de America
„I-a prin în mreaja de dolari
„Erau toți gata de-a pleca
„Spre școli străine și domni mari ...

„Și cine credeți că n- vrut
„Să facem visul început ?
„Maica, bătrâna, soața mea,
„Zicea să nu mergem, nu vrea
„Să-ți strice ea rostul din sat
„Acuma, când s-a mai săltat !

„Și am plecat iar, pe cinci ani,
„Tot fără voi, după alți bani...

„Părinții voștri au crescut,
„S-au însurat și și-au făcut
„Fiecare, un rost al lui,
„Doar, Oanea-mic, cel mai mic pui

„S-a dus la școli împărătești,
„Împărătești, dar le plătești !
„Și-atât de mult am tot plătit,
„De șaispe mii am cheltuit !

„Și unchiu Oanea–i șef de gară,
„Are o slujbă grea în țară...
„Vă place să mergeți la el,
„El vă dă bani, voi într-un fel
„Îi mulțumiți cu un coș de prune
„Și cu mult drag și vorbe bune !

„V-am povestit din păr a fir,
„Povestea mea.
„Eu, Rus Porfir !”

CĂRȚI VECHE VOIAJ ÎN RUSIA MERIDIONALĂ ȘI CRIMEEA (1837) DE ANATOLE DE DEMIDOFF *Livia NEMTEANU*

II

VALAHIA.

Înainte de a părăsi capitala, călătorii au făcut un ultim tur de adio și recunoaștere a acesteia, pe care o plasau acum printre cele mai interesante capitale. Au parcurs din nou străzile întortochiate, pragul bisericilor cu coloane împletite, frize și medalioane cu sfinți măiestrit colorate, vechile și noile cartiere, cafenelele cu fumători și ziare din toată lumea care satisfăceau curiozitatea publicului avid de noutăți din lumea politică și apoi, după ce și-au luat rămas bun de la

domnitor și persoanele care i-au primit cu atâta reverență, au părăsit Bucureștiul la 17 iulie.

Demidov este un om bine informat și care nu a pregetat să întocmească o statistică completă a populației pe clase și familii, a ocupațiilor, a clădirilor, a consumului de alimente al poporului, care, spre deosebire de protipenda care i-a primit pe ei, se hrănea de regulă cu mămăligă și țuică de prune, făcând rareori uzaj de carne și pește sărat.

Este limpede că Demidov și însoțitorii săi făceau parte dintr-o categorie de privilegiați, care au obținut peste tot protecția autorităților și a conducătorilor locali și statali. Că aveau deasemenea resurse financiare suficiente, deoarece la ieșirea din capitală au cumpărat încă două trăsuri acoperite, ușoare și solide. 40 de cai erau pregătiți pe traseul lor și domnitorul trimisese ștafete pentru asigurarea serviciului. Dar urmărind desfășurarea voiajului, toate acestea apar nu ca un lux, ci ca o necesitate, căci drumurile erau repede desfundate de ploii. Câmpia a devenit mlaștină, iar

dorobanții care-i însoțeau puneau umărul să scoată trăsura din gropi și noroaie. La trecerea unui pârâu 20 de cai au fost necesari ca să o ridice pe mal, deși voiajorii fuseseră scoși din ea pe cai ca s-o ușureze. Printre fulgere, trăznete și averse, printre șatrele de țigani, au ajuns în fine, după o noapte dormită în trăsuri, la malurile râului Buzău transformat în torente, și la orașul Buzeu (desigur Buzău), iar apoi la Rimnik (Râmnicul-Sărat).

E curios faptul că autorul numește la vremea lui Rimnikul „un oraș considerabil” cu un palat zidit din cărămidă „pe gustul turcesc”, unde Suvorov (general rus) l-a bătut pe Mustafa-Pașa și a primit titlul de conte de Rimnik. Dar pe de altă parte este de înțeles că cei care au parte de *partea bună* a lucrurilor, privesc cu îngăduință realitatea, care nu le arată *partea rea*. Căci Demidov și ai săi au fost găzduiți la Râmnic de boierul Nicolaescu în locuința sa vastă și sumptuoasă. De aceea pleacă de aici cu o amintire bună.

În ziua următoare, de data asta sub un soare binefăcător, au înhamat caii pentru a trece frontiera moldavă și au ajuns la Focșani, unde însuși președintele districtului i-a primit cu toate prevenirile. Cum treci podul peste pârâul Milcov, care desparte cele două provincii, ai ajuns în acest oraș destul de înstărit „mai ales în evrei”, comercianți. Are un *hotel de France* ținut de un francez și un misionar francez de rit catolic.

Pe aproape zece pagini Demidov face un rezumat în general bine informat al istoriei poporului român. Astfel el menționează că Valahia, Moldova și Transilvania formau odată regatul „teribililor” Daci, de care vorbește des în odele lui, Horațiu. (Dar că descindeau din Sciți și Sarmați (?)). Mult timp invincibili, conduși de Decebal au speriat Roma și Domițian a încheiat cu ei o pace rușinoasă. Pentru a spăla această înfrângere umilitoare, Traian și-a adus de două ori legiunile victorioase peste Dunăre, clădind vestitul pod ale cărui vestigii dăinuie încă. Și așa mai departe până la venirea lui Kiselev, despre ale cărui merite, multe reale, nu pregetă să istorisească. Cu minuțiozitate el enumeră apoi funcțiile și demnitățile din Valahia, pornind de la gospodar (domnitor) și trecând prin următoarele : ban, vornic, logofăt, mare spătar, vestiar (marele trezorier), etc.

Valahia, spune el, număra în 1837 22 orașe, 15 târguri și 3560 sate, cu o populație de 339322 case. Dă detalii asupra împărțirii teritoriului, a distribuirii justiției, exista o curte de apel, o curte supremă, dar nu jurați. Orice funcționar public sau nobil putea fi urmărit în justiție și procesele erau numeroase. Cauza este adesea împărțirea terenurilor. Lucru bizar, spune el, într-o țară cu atâtea câmpuri necultivate și pustii, care oferă un atât de larg spațiu de muncă. Avocații nu sunt constituiți într-o corporație sau ordin. Acuzatul care nu are avocat e apărat de un avocat numit de tribunal din oficiu. Pedepsa cu moartea pentru omucidere există, dar nu se aplică, ci e comutată de șeful statului în condamnare pe viață la muncă în saline. Domnitorul are drept de grațiere a unei părți din pedeapsă a condamnatului care a manifestat o ameliorare morală în conduita sa. Crimele comise cu premeditare sunt foarte rare. Ele sunt de regulă urmarea beției, deoarece vinul este abundent în Valahia și foarte ieftin și nesupus nici unui fel de taxe. Majoratul e fixat la 25 de ani, dar poate fi redus la 21 sau 18 ani din multiple cauze. Însă minorul emancipat nu poate înstrăina imobile, nici face împrumuturi. El are doar dreptul de a folosi veniturile.

Demidov crede că religia, -care este greco-schismatică- nu are mare însemnătate asupra valahilor. Dar ei respectă practicile exterioare, postul, mersul la biserică, arătând un mare zel pentru cultul vizibil. Au 3753 de biserici și 202 mănăstiri care ajută sărăcimile. Nu vezi cerșetori pe drum, practică rezervată țăganilor. Valahii sunt superstițioși, cred chiar în vrăjitoare și blesteme, dar acestea nu-i tulbură ci-s considerate mai mult ca o legendă tradițională.

Învățământul public îl preocupă. Colegiul Sf. Sava cu succursalele lui avea 953 de elevi, la București. Există și școli particulare. Total 1745 elevi. La Craiova colegiul de stat și școlile particulare aveau 1724 elevi. Popii erau obligați, contra unei sume modice, să învețe pe copiii țăranilor să citească și să scrie. Dar câți o făceau? Se vede clar că informațiile lui sunt din ceva scripte, nu de pe teren. De altfel Demidov era un călător de trăsură, el a mers pe jos doar în sălile de bal.

Se ocupă și de impozite. Monedele care aveau curs erau rubla, ducatul de aur, zvanzigul austriac, piastrul, asprul și paraua turcească.

Pe vremea lui râurile Valahiei erau încă bogate în aur, dela Olteț la Ialomița la doi pământ de Firgovist (Tâgoviște). Vorbește și de alte exploatare de aramă, pirită, mercur nativ, grenate încastate în sisturi de mică, ape minerale.

Autorul împarte în trei, castele care compun populația : boierii, cultivatorii și țăganii. Și vorbind de boieri, le laudă bunele maniere, vorbirea grațioasă și talentele femeilor familiei lor, ușurința și exactitatea cu care vorbesc limbile Europei Centrale, gustul, tactul și chiar frivolitatea conversației, totul reunindu-se pentru a dovedi că această societate este egala societăților cele mai distinse pe care le poți găsi în Europa. Dar nu uită să menționeze că în spatele ușilor salonului se află o grămadă de oameni murdari și respingători, valeți puturoși, țăgani care umplu vestibulurile și dorm pe treptele scărilor și care îți amintesc că ești în Valahia, că această civilizație -ca și metalele lor prețioase- n-au lepădat crusta de noroi care le înconjoară și care-i iau toată strălucirea și ești șocat de aspectul trist și nenorocit care transcede prin acest lux, calcat pe filosofia lui Diogene.

Dar iată ce scrie autoarea Françoise Chardernagor în cartea ei „l'Allé du Roi” (pag. 265-266) despre Curtea Regelui Soare :

„Serbările briante care se succedau fără sfârșit pentru a amuza curtezanii, balurile, operele, focurile de artificii, comediile nu puteau să mascheze că, odată luminile stinse, locurile deveneau dezgustătoare : pentru a ajunge în curtea mare trebuia de defilezi printre resturile de la masa regală pe care serviitorii le vindeau în profitul lor. Ca să ajungi la magnificele apartamente regale, trebuia

să străbați mulțimea curtizanilor lipsiți de resurse și a populației sărace ce se înghesuiau în jurul acestor resturi, să înfrunți mirosurile grele de toate felurile, și să calci peste oase de pui și de alte orătănii și coji de pâine. Și după asta mai trebuia să urci câteva scări întunecoase care puteau de excrementele câinilor și gentilomilor care se ușurau acolo, să traversezi coridoare pline de gunoai și anticamere unde domnea „parfumul” greu al closetelor. Regele și fratele lui (Monsieur) fiind obișnuiți din copilărie să vadă case murdare, priveau această situație ca firească și dacă suveranul se acomoda, trebuia ca și ceilalți să se acomodeze. Iar dacă aveai șansa să scapi hoților de buzunare și de haine care se desfășurau în libertate prin saloane, fără să lași în această aventură nici perlele colierului, nici decorațiile de pasmanterie și dantele, puteai spera să te retragi în fine într-un apartament care era de regulă o singură cameră fără aer, fără vedere și fără foc.

E drept că suntem în 1675, deci cu 150 de ani mai înainte, dar în Franța, la curtea lui Louis XIV, care făcea faima Europei și unde suveranii din toate țările veneau să se inspire și să încerce a-l imita.

Sunt impresionată de luciditatea contelui, care vede realitățile sociale dincolo de primiri fastuoase care i se fac. El se arată solidar față de țăranul valah supus atâtor nenorociri de-a lungul secolelor. Dar această solidaritate este mai mult virtuală, artistică, căci el îi dorește să se bucure ca-n opera lui Virgiliu de binefacerile pe care cerul le-a răspândit pe acest frumos pământ românesc. (Citește : vede, dar trece pe deasupra cu ușuratecă indiferență). Este și inconsecvent, până acum spunând că drumurile, câmpiile, erau doar niște pustii, mlaștini, locuri periculoase, ca acum să declame liric *acest frumos pământ românesc*.

Când vorbește de țăgani este necruțător : hoarde rătăcitoare, respinși de prin toate țările Europei și totuși tolerați; hoți obraznici și puturoși sau cerșetori orgolioși, îmbrăcați în zdrențe, care sub murdăria și nesimțirea viciului arată totuși nobile și dulci fizionomii de tip caucazian. El spune că e o mare diferență între țăganii din Valahia - care se pare că au ajuns în Europa goniți din agreabilul climat al Indiei - și țăganii din Spania la care este vizibil amestecul de sânge mauresc. În final, ne caină el, în afară de plaga țăganilor, bieții valahi sunt deseori năpădiți de lăcuste care distrug în câteva ore cele mai mănoase recolte.

CAPITOLUL IV. IAȘI, MOLDOVA, BASARABIA

„Dacă în Valahia am avut parte de câmpii inundate, în Moldova, printre văi înconjurată de coline, nu ne-am bucurat nici de drumuri mai bune, nici de terenuri mai solide”. Abia au trecut frontiera, că Siretul le-a impus trecerea peste un torent periculos. Siretul debordase și podul era sub apă. Un convoi de căruțe cu boi a renunțat să treacă, dar trăsurile lor susținute de o mulțime de oameni pe jumătate goi au reușit să-l traverseze. Un detașament de jandarmi îi aștepta să-i escorteze și la fiecare releu se prezentau alții, grație recomandărilor ștafetelor trimise de „gospodarul” Valahiei.

E uimitor și ghinionist faptul că bieții călători n-au avut parte decât de ploi, noroaie și nori care le acoperă vederea minunatelor locuri pe care le străbat. Au ajuns la Bârlad, care urma să devină un oraș, ținând seama de spațiile largi pe care se desenau străzile și din care nu lipsea nimic cu excepția populației și a caselor. Bârladul arăta ca un mare lac de pământ noroios, în care caii se înfundau până la pântec. Sosirea lor la casa ispravnicului, rezidență a șefului de district, fu o adevărată debarcare. Dar casa nu conținea decât două canapele, astfel că planșul unui apartament fu transformat într-un mare pat foarte suportabil.

A doua zi, pe un timp mai clement, au pornit cu un echipaj de trei vizitii care i-au dus ca vântul pocnind din bice și mai ales cu strigături sălbatice mai eficiente ca biciuirile.

Prima impresie e că Moldova e mult mai frumoasă decât câmpiile pustii ale Giurgiului. El se miră că spre deosebire de cultivatorii din

Europa care-și dispută culturile munților, stâncilor și mlaștinilor cu sudoare și mașini, vastele regiuni ale Țărilor Românești pe care natura le oferă gata pregătite pentru cultură, nu sunt folosite și rămân sterile din lipsa brațelor de muncă. Inundațiile Dunării, „stupidele” războaie și opresiunea au dus la ruina acestor ținuturi. Un obstacol serios este și starea proastă a drumurilor. Ploile sunt o adevărată pacoste și îngreuează teribil traficul. Ajunși la Iași, l-au găsit sub „un picior” (33 cm) de apă, dar prăvăliile erau prevăzute cu scări, astfel că nu erau inundate. Și aici îi aștepta o escortă de 12 călăreți. S-au cazat la hotelul St. Petersburg unde o gardă de jandarmi a fost dispusă pentru paza trăsurilor lor. Apoi prințul Șuțu, logofăt (ministru) cu ordinea din năuntru le-a făcut o vizită și le-a prezentat documente privind Tratatul de la Adrianopol, din care reține două aspecte : tirania agenților subalterni ai Porții și emanciparea sub egida legilor și protectoratului luminat (ruses !). Ziua următoare au fost în vizită la suveranul Moldovei, domnitorul Mihail Sturza, care – spune el – a fost ales domn și „a practicat fericitul regim guvernamental” al generalului Kiselev.

Demidov, cum spuneam, era o minte luminată și destul de bine informat în multe domenii, dar avea două „defecte” : era rus, deci trăgea totul de partea țării sale și nu distingea între informațiile scrise și realitate. Astfel, e drept că Regulamentele Organice prevedeau alegerea domnitorului, dar Rusia și Turcia au decis să numească, pentru început, domni în cele două principate. În consecință, Mihail Sturza nu a fost ales Domn, ci numit.

Palatul Domnitorului e modest, căci vechiul palat a pierit (ca și la București) la un incendiu în 1827, care a distrus două treimi din Iași. Înaintea începerii oricăror conversații au fost aduse pipele preliminare după obicei.

E surprinzătoare vanitatea povestitorului, care ne spune că domnitorul a venit la hotelul în care erau cazați pentru a-i înconjura cu toate atențiile, astfel încât muzica ungurească a corpului minier le-a înveselit mesele frugale, căci „nu trebuia ca festinele lor să insulte simplitatea mobilierului”.

Și cum trebuia să facă o carantină de 14 zile la spital pentru a putea intra în Rusia, s-au grăbit să viziteze Iașul doar în câteva ore. Datorită incendiului din 1827 multe cartiere fuseseră reconstruite într-un stil modern (spre deosebire de cel oriental de la București), după moda rusească, iar străzile începuseră a fi pavate.

În 1829 însă, după numai doi ani, a izbucnit holera care a decimat Iașul ce se zbătea între ruine și moarte. Dar în fine a fost învinsă și această pacoste. Orașul era înfloritor, străzile corect aliniate. Iașul, spre deosebire de București, nu debordă de biserici. Fie că „aveau de expiat mai puține păcate, fie că credința era mai slabă”. Dar cele ce există sunt de o elegantă frumusețe, deși cutremurul din 1802 și hoțiile le-au diminuat.

Un colegiu pentru tineretul aristocrat, o colecție incipientă de istorie naturală și trei imprimerii cu 11 prese din care trei pentru imprimarea scrierilor rusești, franțuzești și în greacă modernă, și gata vizita, trece Prutul pe un bac. Aici istorisește o scenă ce i-a fost probabil relatată de un conațional, cum că generalul Kiselev, la trecerea Prutului din Moldova în Rusia, a fost condus de întregul popor „al cărui salvator și tată era” cu urări de adio și plânsete. Această expresie am gândit-o înlocuind cuvintele *salvator* cu *eliberator* și *tată* cu *tătucu* și a devenit mai autentică rușilor. Știu că poporul român e sentimental, prost informat și pașnic peste măsură, dar mă întreb retoric dacă printre cei care-l plângeau pe general nu se aflau și unii care să plângă de bucurie că generalul părăsește în fine Moldova ?!

Carantina de 14 zile l-a dezolat pe Demidov. Ea s-a petrecut într-unul din cele mai triste spitale, situat pe un teren jos și umed, aproape de nivelul apelor Prutului din preajmă. Aici li s-au distribuit niște încăperi de anahoret, care au avut calitatea să-i îndrepte spre studiu. Ceea ce-i dă autorului timpul să povestească

istoria Moldovei de până atunci, despre care a strâns ceva informații.

Cu un aplomb uimitor el afirmă că la năvălirea Tătarilor populația s-a retras spre Ungaria, abandonând țara. Că s-au format două mari colonii, la Făgăraș și în Maramureș. Că prima a format Valahia și a doua, populată de emigranți din est, a devenit Moldova. Și că vechii locuitori au revenit doar datorită unei noi invazii a Tătarilor sub Batu-han în Ungaria, ceea ce i-a determinat să se întoarcă în vechea patrie, în munți, expulzați de Unguri. Colonii din Făgăraș, cum numește el pe autohtoni, s-au întors în Valahia sub Rodolf cel Negru (?), iar cei din Maramureș sub Bogdan, în Moldova, ce s-a numit de Turci Bogdania. Principatele, veșnic separate, s-au luptat când cu Ungurii a căror suzeranitate devenise asupritoare, când cu Turcii, ale căror pretenții creșteau mereu.

Trecând ușor peste domniile lui Basarab în Valahia și Dimitrie Cantemir în Moldova, insistă asupra faptului că începând din secolul trecut (secolul 18 n.n.) protecția Rusiei a adus unul după altul amendamente favorabile principatelor supuse deplorabilului regim otoman, prin tratatele încheiate între imperiul rus și Poartă, până la Tratatul de la Adrianopol care a avut un impact decisiv.

Înainte de Tratatul de la Adrianopol încheiat după războiul ruso-turc din 1828-1829, a avut loc războiul ruso-turc din 1806-1812 care s-a încheiat cu Tratatul de la București prin care ne-a fost răpită Moldova dintre Prut și Nistru. Iată unul din „avantajele” principale ale protectoratului ruses, de care pomeniște Demidov cu atâta inocență.

De la turci și fanarioți trece la hoțiile briganzilor mai ales străini, albanezi, serbi, transilvăneni. Moldovenii furau doar de-ale gurii sau vite. El laudă moralitatea poporului moldav, care rezultă dintr-un tablou comparativ al crimelor și delictelor în scădere între anii 1832-1858. O noutate importantă este înființarea magazinelor de rezerve de cereale pentru anii de secetă. Înainte oamenii mureau de foame după o recoltă pierdută.

Recensămintele populației sunt puțin grăitoare, deoarece se făceau numai asupra celor ce plăteau impozite, iar cei ce nu plăteau erau numeroși. Grație Domnului că printre aceștia figurau infirmii și invalizii.

Se apleacă și asupra limbii locale și constată că limba română e vorbită doar de popor. Și abia din 1735 Constantin Mavrocordat a introdus reguli gramaticale. Boierii vorbesc greaca modernă introdusă de domnii veniți de la Constantinopol și care a devenit limbajul Curții. De asemenea, limba și literatura franceză era utilizată în orice familie distinsă.

Demidov ne istorisește și ultima dificultate ce a avut-o la părăsirea Moldovei. Deoarece prin Tratatul de la București din 16-28 mai 1812 Moldova (dintre Prut și Nistru) a trecut frontiera la Rusia, s-au format două carantine, la Galați și pe Prut. Deși stătuseră 14 zile în carantină în Moldova, au trebuit să jure pe Evanghelie că n-au ciumă, ca să fie lăsați să treacă frontiera în Basarabia, cu un atelaj de opt cai.

Călătoria continuă, dar noi ne-am propus să-l însoțim pe interesantul voiajor al altor timpuri numai de-a lungul trecerii sale prin Țările Românești.

Am relatat câteva aspecte ale acestei scrieri amuzante pentru a deschide gustul celor ce ar dori să se învrednicească la citirea ei.

CRISTACHE ZORZOR VIOLONIST ȘI COMPOZITOR

M. Cristache Zorzor est né en Roumanie en 1928. Il habite à Montréal depuis 40 ans et a pris sa retraite il y a une vingtaine d'années déjà. Il a longtemps travaillé pour SNC-Lavalin dans la gérance de travaux de construction pour deux méga-centrales hydro-électriques de la Baie-James (LG1 et LG2), pour une usine d'aluminium et de magnésium à Bécancour ainsi qu'au Cameroun pour un projet financé par la Banque Mondiale.

C'est à l'âge de 70 ans qu'il a entrepris des études à plein temps à la faculté de musique de l'Université de Montréal pour étudier les harmonies et l'orchestration tout en suivant des cours intensifs de violon. Il a composé plusieurs œuvres pour violon, violoncelle et piano, ensemble à cordes ("Souvenir" et "Danses roumaine") et sept pièces pour grands orchestres dont «Noël roumain», «Rhapsodie roumaine», «Amour» (Iubire), «Joie des Fêtes» et «Pastorale», que vous avez probablement déjà entendu lors d'un de nos concerts précédents. M. Zorzor est violoniste à l'Orchestre Philharmonia Mundi de Montréal depuis sa création en 2008.

JEUX D'ANFANTS

La pièce musicale « Jeux d'enfants » est une composition pour orchestre symphonique composée au mois de juillet 2014 par M. Cristache Zorzor.

Dans cette œuvre, vous reconnaîtrez facilement le dialogue entre les différents personnages d'enfants qui sont maintenant devenus des adolescents. Ceux-ci échangent dans un dialogue entre les filles, représentées par les bois (flûtes, hautbois, clarinettes et bassons) et le triangle alors que les garçons sont représentés par les cuivres (trompettes, cors, trombones et tubas) et la caisse claire.

Un garçon (la trompette) aborde une jeune fille (la flûte) pour lui demander de partager un jeu. Celle-ci accepte et entraîne ses amies dans la danse avec les garçons. Le rythme effréné du jeu fini par épuiser les jeunes adolescents, garçons et filles. La pièce se termine sur le dialogue entre le garçon et la jeune fille épuisés mais heureux d'avoir partagé ce bon moment ensemble.

COMME LA MUSIQUE DE CETTE PIÈCE DÉCRIT DES PERSONNAGES BIEN IDENTIFIÉS ET UNE ACTION INTÉRESSANTE, ELLE PEUT SERVIR POUR RÉALISER UN BALLET DE SCÈNE, DE COURT DURÉ INTERPRÉTÉ PAR DES ENFANTS, ADOLESCENTS.

ROSSINI
Ouverture « Le Barbier de Séville »

BORNE
Fantaisie sur des thèmes de Carmen
Jedy Dreg-d'Aux, flûte (soliste)

ZORZOR
Jeux d'enfants (création)

BORODINE
Ouverture « Prince Igor »

Dvořák
Symphonie 9
« du Nouveau-Monde »

ORCHESTRE PHILHARMONIA MUNDI de Montréal
sous la direction de Jean-Pascal Hamelin

Dimanche
7 décembre
2014 - 16 h

Salle de concert Oscar Peterson 7141, rue Sherbrooke Ouest

Entrée 20\$
(gratuit 16 ans et moins)

Billets disponibles à l'entrée
une heure avant le concert et sur
philharmoniamundi.com

philharmoniamundimontreal.com

ORCHESTRE SYMPHONIQUE DE L'ISLE
DIRECTION - CHRISTIAN ROBT

Symphonie
DES FÊTES!
« Noël, Noël »

STRAUSS
RADETZKY MARCH, OP. 228
LE BEAU DANUBE BLEU

TCHAIKOVSKI
MARCHE SLAVE
CASSE-NOISETTES - (SUITE N°1)

ZORZOR
SOUVENIRS
DANSE ROUMAINE

BRAMMS
DANSE HONGROISE N°1

14 DÉCEMBRE 2014 • 15H
ÉGLISE ST-LAURENT • 809 AVE. SAINTE-CROIX
MÉTRO DU COLLÈGE

BILLETS
ADULTES • 22\$
ÉTUDIANTS/ENFANTS (3-12 ANS) • 12\$
FAMILLES • 30\$

OSI Orchestre Symphonique de l'Isle

Concordia

OSIMONTREAL.COM
INFO_OSIMONTREAL.COM

POEZII

Lia RUS

RÂS AURIU

Anotimpul foșnește-n sărbătoare!
Spirală de toamnă tandru dansând pe
vânt,

Râs auriu și roșu pe frunzare
În clipe-ndrăgite miracolul crescând.
Ard culorile vremii-mpodobind lumina
Prin metafore ce-mbracă totu-n vis
Vocalele galbene hohotesc grădina
Sclipind spre zări de-argint ca în paradis.
O, gândurile vâslesc spre neuitare
Și-n frumusețe lacrima lunecând,
Tandru, va colora cu un cristal de sare
Un arc, pe cerul de-alabastru, irizând...

.....
Se dospesc iluzii în fiecare toamnă,
În noi, un vals de gânduri lunecă-n delir...
Pe transparența orei sunt frumoasa doamnă,
-Mă-mbată toamna- ca o licoare în potir.
Magic arde privirea pe culori târzii,
Se zbate pasărea din suflet...n-are suflul!
Iubire nebună, sub frunza focului tu vii...
Cresc iar fiorii încolăcindu-mi trupul.
O, stăm sub gutuiul cu felinare-aprinse,
Cuvinte speriate se risipesc stingher...
Mă-mpleticesc! Clipa mă leagănă cu vise
Și,...un magnet ne-prinde-n sărut...E un mister!!!

Suntem împreună...eu retrăiesc trecutul,
Coboară-ncet din suflet duișia în sânge.
De ce este atât de tandru începutul...
În bucuria de-atunci inima mi se frânge!

RUGĂCIUNE

Protejează-mi visele naive
Toamnă dulce și aurie,
Visele prin care te văd atât de bună
În această oră târzie.
Prinde-mi în suflet
Un dor de liniște scăldat,
Ce-și caută un adăpost umil
Și pentru a trăi în visul cel mai scump
Prinde-mi clipita-n zâmbet de copil.
Clipele calme ce nu se mai întorc
Și nu le voi mai simți niciodată
Aranjează-mi-le în suflet duios,
Tu, vreme îngândurată...
Pentru zilele goale ale lumii
Oprește frunza-n culoarea ei de-acum
Prin care zefirul trece în șoapte
Rămânând în al mirării parfum.
Milostivește-te și lasă timpul
Să vâslească cu aripi de ceară,
Zeul-soare să-și filtreze razele moi
Prin aerul ce mă-nconjoară.

TURBURĂTOAREA CLIPĂ

Turburătoarea clipă, la margine de noapte,
M-apropia, cu dorul, de-atâtea întâmplări;
Se-auzea-n frunziș ceva ca niște șoapte...
Numele meu era chemat parcă din depărtări.

Am presimțit neliniștea acelei nopți de vis,
Clipa sfioasă dezvăluind timpul opac,
Mi-a fost teamă să-nțeleg de ce suflu-mi e-aprins
Și-n tic-tacul inimii nu știam ce să fac.

Se mirau, prin crengi de-ntuneric, atâtea stele,
Suave ca petalele din corola de crin
Umbrele creșteau netemătoare și rebele
Când umbra ta s-a desprins din poemul divin!

Ne-am așezat sub luna ce legăna grădina
Și-am rămas cu tine, Doamne, câtă nebunie!...
Pe fiecare clipă se-nfășura lumina,
De-a rostogolul curgea ruga în bucurie...

.....

IUBIREA TA

Iată clipa târând umbra schimbătoare
Pe podeaua lumii când trece câte-un duh,
Când luna se arată alb cotropitoare
Cu arcuiri nichelate legate de văzduh.
Punctată este noaptea cu bobi de chihlimbar
Stropiți de lumini, proaspăt, aburite,
Câtă risipă de întuneric și cleștar
În sunete de aer naiv izbucnite!
Prin metalu-nvinețit zori dulce furișai
Sparg straturile dense și înaintează
Trimișii nopți, fără nimb, sunt desfigurați
-Pe luciul argintiu- și-n haos emigrează...
Spălată-n lacrimi, neîncepute, de cristal
Se-ntâmplă, atunci, să mă prindă dimineața.
Răcoarea mă-nfășoară cu șalu-i de opal
Iubirea ta încearcă să-mi aprindă fața...
Ivirea zorilor leagănă dorința,
Neașteptat, sărutul mă înfioară
Mă poartă-n vibrații suave de vioară...

.....
Cum stăruie emoția-n toată ființa!

TU ȘTII

Cum sare -din nou- clipa ca o vietate!
 Cum dezvește un spectacol nou!
 Firea aiurită, culori speriate,
 Sentimentul greu cu dureros ecou...
 Timpul preocupat -iar- se grăbește,
 Înfumurat și naiv vrea să răstoarne,
 Vara asta, cu gesturi pripite,
 Pe-nclinarea-abruptă-a unei alte toamne:
 Ca o apă-adâncă, aerul e pălit,
 Și soarelui îi cresc genele prea lungi,
 Cum scurtează ziua, treptat, alt cuțit!
 Frunzele se clatină, tu știi,... ca atunci...
 Umbrele-au făcut picioare și-au fugit.
 Nostalgia-agață vise-n toată lumea,
 Se dospește golul, ceru-a obosit,
 Toamna-ngenunchează – spune rugăciunea!...

O BOARE CALDĂ

Azi-noapte, mi-am ascultat inima cum bătea!
 Cum pe-un fir de-argint subțire și lunatic
 A coborât un fulger în privirea mea
 Rămas lucind pe ruga gândului vărativ!
 Și,... am urmărit albastra atmosferă
 Cum transmitea iubirea prin clipele fierbinți!
 Cum,... înfiorată -luna auriferă-
 Prea semăna cu diademele de sfinți!...
 Noaptea mi-a închis, într-un cerc, clipa roză,
 Eram doar noi și o boare ne-a înfășurat...

 Dar... m-am trezit, târziu, în mână, cu o poză,
 Cu inima bătând în ceasul dereglat...

“VIAȚA CA O PUNTE”, DE TITINA NICA ȚENE
Milena MUNTEANU-LITOIU

Relația mea cu Oltenia a fost una complicată. Am avut nevoie de distanță în timp și spațiu să-i găsesc magia. Și poezia.

Amintirile din copilăria Titinei, adunate în volumul “Viața ca o punte” au o prospețime și o frumusețe izvorâte din sinceritatea, naivitatea și uimirea copilărească; sunt mici bijuterii care, împreună, creează o

cronică a timpului, văzută prin ochii copilului. Unele situații sunt șocante – de la aruncatul nou-născutului sub pat, că facem noi altul, la absurdul CAP-ului, dezamăgirea primei zile de școală, tratamentul ei ca mai mică, mai pirpirie, care nu-i bună nici la sapă, nici la școală, nu e bună de nimic... Peste ani, ea primește constant confirmarea că este puțin diferită de restul lumii. I se spune că e împiedicată, când, de fapt, ea ascultă scârțâitul zăpezii sau umblă după păsări; i se spune că e cu capul în nori, când trăirile ei rămân neînțelese de cei din jur... Asta însă nu-i distruge fericirea și mai ales curiozitatea constantă față de tot ce există: Titina pare interesată de orice, de la furnici, la stele, până la „e bine sau nu să pleci în lume?” (iată întrebarea pe care o rumeg mereu, având în vedere plecarea mea de acasă)

Simpla opunere a absurdului situațiilor reale la gândirea ei de copil accentuează ridicolul și creează umor de calitate. Am convingerea că această carte, prin simplitatea, universalitatea ei, discutând copilăria într-o lume precum cea pe care a traversat-o ea, are șanse să fie premiată la concursuri literare internaționale (de literatură pentru copii?, nu știu, dar sigur rezonază afară...). Cartea e un documentar despre nevoia de

speranță launtrică, despre ochiul născocitor de copil, păstrat, de ce nu, și în anii maturității.

Cartea e și o dovadă că nu-ți trebuie prea multe să fii fericit. Dimpotrivă. Crăciunul poate fi mai frumos în simplitate și tradiție, decât cu globuri colorate și orgi de lumini mișcătoare. Plăcerile simple alături de livada de pruni sunt, de asemenea, greu de înlocuit. Am și eu grădina mea de pruni la Săliște, pe care o vizitez de câte ori îi sunt pe aproape... M-a trezit din visare exclamația / întrebarea: “ce cauți în livada de pruni, că doar nu mai sunt prune?!”...

Legăturile de suflet în sărăcie se dovedesc a fi foarte trainice. Te poți atașa la fel de bine de păpușile făcute din știuleți de porumb, ca și de păpușile Barbie. Titina relevă semnificația bucuriilor simple dar esențiale ce par să fie purtate în viață, ghidând viața de mai târziu a copilului. Poate că cei crescuți la țară sunt, de fapt, mai robusți psihic, mai pregătiți să înfrunte vicisitudinile vieții. Reperele sunt fundamentale; zgomotul de fond e redus, iar legăturile de suflet rămân esențiale și clare.

Cartea aduce și confirmarea, dacă mai era nevoie, a faptului că fiecare ajunge acolo unde gândește. Doar gândind gândul devenirii, ajungi să te pui pe traiectoria dorită, fiecare ajungând unde a gândit autoarei. despre sine. Exemplele sunt multe.

Pentru mine, cartea are semnificații deosebite: o lume ca aceea descrisă în carte, mama care lucra la CAP, frații cu idei foarte diferite despre ei înșiși, dar care cumva se ajută. O lume la doar un deal de coastele prezentate în carte. Aceleași povești cu draci, stafii și superstiții.

MONTREAL, 1942.

Miruna TARCAU

précis.

En tout cas, elles étaient plus sales que dans ses souvenirs, les rues du Plateau au printemps. Ils ne connaissaient plus personne à Montréal, et David hésita un peu à l'installer sur Saint-Denis comme ça au hasard dans un petit duplex qui avait l'air de rien.

—Sont-tu encore chez eux, ces môsusses d'Italiens?

—Ben ouais esti, sont encore en train d'écouter les nouvelles.

Certaines adaptations étaient plus faciles à faire que d'autre. Entre eux, ils continuaient à parler espagnol, même s'ils ne s'adressaient plus aussi souvent la parole depuis qu'ils évitaient de discuter de la guerre, de l'Argentine. Tous les matins, David écoutait avec la même attention les nouvelles de Radio-Canada, en se documentant surtout à travers les émissions qui discutaient des événements des derniers mois ou des dernières semaines. La question de la conscription prenait beaucoup d'ampleur. Les gens parlaient encore de la campagne de Winnipeg qui avait fait exploser les records de dons quand une agence de pub avait organisé une invasion allemande sur le Manitoba pour inciter les citoyens à acheter des obligations de guerre. Il sentait les battements de son poulx accélérer rien qu'à y penser: il commençait à se rapprocher de l'Europe. Les nouvelles parvenaient plus lentement à Buenos Aires, et si on parlait quand même un peu de ce qui se passait en France et un peu plus de ce qui se passait en Italie, la plupart des gens se souciaient trop de conserver leurs libertés chez eux pour essayer de rétablir celles qui étaient en train de partir en couille dans les vieux empires coloniaux.

L'arrivée au Canada avait été plus difficile que prévu, et il regrettait déjà un peu de ne pas être allé directement en Angleterre avec Chiquito. Ou enfin, ce qu'il en restait. La police avait tout balayé si vite, parce que c'était pas joli à voir un *maricón* au crâne fracassé étendu dans une ruelle quand Perón venait tout juste de sortir de prison. Alors c'est bête, il s'en voulait de ne pas avoir eu le temps de trouver quelque chose à rapporter chez sa famille à Londres. Une bague, une mèche de cheveux, un doigt. Heureusement qu'il avait eu le temps d'apprendre où ils habitaient. Sa sœur était morte dans un bombardement trois ans après le début de la guerre. Ça n'arrêtait pas de lui trotter derrière la tête à chaque fois qu'il

pensait à son débarquement. Il se disait que s'il attendait assez longtemps, que si Chiquito n'avait jamais mentionné David à sa famille – chose qui était, somme toute, assez probable ; alors, peut-être que la théorie de Lizzie était tout de même valide, et que la sœur de Chiquito se mettrait de nouveau à marcher sur le plancher des vaches?

Et presque à chaque fois qu'il y pensait, il s'en voulait de se donner des excuses pour ne pas embarquer immédiatement pour Londres, où les services de la résistance avaient tellement besoin de ces informations qui, pour lui, étaient à portée de la main. Tous les détails lui échappaient, bien entendu, et il n'avait aucune idée où étaient les troupes allemandes tel jour à telle heure, ni à quel moment frapperait le prochain bombardement, il y en avait tellement. Mais sa présence pouvait tout changer. S'il était là, il verrait passer des centaines de soldats, d'agents, de membres de la résistance, et dans l'effervescence de l'action – ce n'était pas possible que les choses n'avancent pas, ou plutôt qu'elles avancent comme d'habitude, à reculons?

—C'est bête Didi. Tu aurais quand même pas foncé la tête la première pour protéger les Palestiniens qui se faisaient massacrer à Gaza il y a soixante ans?

—Non, non.

—Eh ben alors? Pourquoi ce serait différent maintenant avec les Juifs?

—Mais c'est pas pour les Juifs que je veux m'engager. Merde, c'est quand même pas qu'eux qui sont morts dans cette putain de guerre!

Lizzie hochait alors la tête tout en pensant qu'il disait probablement ça parce qu'il était lui-même un peu Juif. Mais lui, ça l'exaspérait, il en parlait presque pas. Ça voulait dire quoi, être Juif? Il mangeait souvent du porc, il se foutait qu'ils aient un pays ou non, et il ne se souvenait même plus au juste pourquoi il avait été circoncis. Décidément, l'incompréhension de Betty le désespérait. Il avait essayé de l'expliquer plusieurs fois à Chiquito sans parvenir exactement à mettre le doigt sur le problème. Elle avait toujours eu l'air de comprendre ce qui se passait dans sa tête la Betty, au moins dans les grandes lignes. Et voilà qu'à ce point crucial de leur existence, elle avait le culot de lui faire remarquer qu'il s'était pas bien regardé dans un miroir avant de songer à débarquer en Allemagne pour botter le cul des Boches. Parce que oui, il avait beau ne pas se sentir Juif, il trouvera certainement un joli paquet de gens qui s'occuperont de lui faire sentir sa juivitude en long, en large et en travers, là-bas dans son Europe. Comme quoi on n'était jamais vraiment la personne qu'on se sentait être, mais bien la personne qu'on paraissait être. Comme disait Sartre, les apparences dépassent les sens.

—Non, la citation correcte c'est: "l'existence précède l'essence". Et ça veut carrément dire le contraire.

Tout de même. Ça faisait bientôt un mois qu'ils étaient ici et les voisins pensaient toujours qu'ils étaient Italiens. C'était peut-être leur accent? Leur anglais américain, leur français trop français, et les tics espagnols aussi qui se glissaient de

temps en temps dans leur discours... N'empêche qu'ils n'y pouvaient plus grand-chose, on ne dira probablement jamais d'eux qu'ils venaient d'ici. *And so what?* Il était Juif en Europe, Italien ici, Américain à San Telmo, ce n'était pas plus grave. Il fallait bien qu'ils s'installent, qu'ils se trouvent un travail, des petits passe-temps, parce que dans quelques années, tout sera de nouveau calme, et ils seront bien contents d'avoir une situation quelque part. Après, oui après, ils pourraient toujours déménager en Europe si ça le chantait. Ils seront les Canadiens de service et tout le monde leur demandera c'était comment de vivre dans des igloos. Mais il valait mieux pas s'aventurer là-bas avant que tout soit redevenu tranquille.

Il ne fallait pas être un génie pour deviner ce qui allait se passer. Une nuit, monsieur Gaétan Bélanger se réveilla en sursaut en entendant claquer une porte, et il aperçut David en long manteau noir partir comme un voleur sans même s'excuser de l'avoir constamment dérangé avec ses maudites nouvelles européennes. Et pendant que sa femme continuait à ronfler, il pensa: bon débarras, ce qui ne l'empêcha pas de se sentir aussi tout de même un peu soulagé que ce ne furent pas des soldats qui venaient pour la circonscription obligatoire, ou encore la police qui procédait à une fouille, Dieu sait pourquoi, à la recherche d'objets compromettants. Il avait toujours refusé de jeter *Les Fleurs du mal*. Le père Henri, il était pas bien méchant pour un curé de paroisse, mais sacrament, il avait fourré toutes sortes d'idées dans la tête de Monique. Son petit bout de femme n'arrêtait pas de répéter *Mon doux seigneur!* à chaque fois qu'elle pensait aux risques qu'il leur faisait courir à cause de ses maudites lectures pornographiques. Et si les parents de ses élèves venaient à apprendre que Monsieur Bélanger lisait des livres pareils? C'était encore à l'Index ça, monsieur, du Vatican et du Québec. On a pas besoin de se compliquer la vie nous autres à faire des affaires qui ont pas d'allure. Regarde où c'est que ça l'a amené l'Italien, il s'est même pas trouvé une bonne *job* qu'il est déjà reparti ailleurs à faire d'autres affaires qui ont pas d'allures. Pour s'engager, esti.

Betty lisait sa première lettre en tremblant: David vomissait leur routine, leurs projets et leur petite vie d'autruches avec la tête bien calée dans le sable chaud de la trouille. Il voulait se préparer à partir en Pologne pour aider la résistance à la racine, à Cracovie, là où elle s'était fait exterminer de la manière la plus violente. Elle avait de la peine à croire qu'une telle idée pouvait lui passer par la tête. Elle voyait déjà les barbelés au-dessus de sa tête. La chose lui paraissait tellement absurde qu'elle avait envie d'en rire, mais elle s'abstenait bien sûr par un réflexe de pudeur, mais aussi parce qu'il était peut-être assez timbré pour le penser vraiment. Et alors, ça voudra dire qu'elle l'aura vraiment perdu son Didi, et elle se connaît, elle pourra pas s'empêcher de mourir juste après lui, un peu plus à chaque jour, lentement, comme tout le monde. On finit toujours par mourir quand les gens qui nous connaissent le mieux cessent de s'intéresser à notre existence.

Et elle songea aussi, avec un peu de retard, qu'elle allait devoir s'habituer de nouveau à vivre sur St-Denis, et essayer aussi de faire de nouvelles rencontres, de parler à des gens qui l'appelleraient l'Italienne ou l'Argentine ou l'Américaine.

C'était bien malin, elle n'avait aucun mal à s'imaginer en train de socialiser avec la médiocrité du coin tant qu'elle pouvait s'afficher avec David autour du bras, mais toute seule, c'était forcément moins commode. Surtout qu'elle devrait bien finir par se trouver un petit emploi ou une occupation, comme ça, pour passer le temps. Au moins, c'était pas l'argent qui la presserait cette fois, parce que son Didi, même s'il avait foutu le camp, on ne pouvait pas dire qu'il l'avait laissée sur le carreau. Le loyer était payé pour Dieu sait combien de temps, et son histoire de jeune veuve esseulée tenait à peu près la route. Elle avait des actions aussi à son nom, et toutes sortes de choses qui disparaissent trop vite quand tourne le vent des affaires ou de la politique. Somme toute, elle ne pouvait pas vraiment se plaindre, sauf pour une chose. Il avait tout de même oublié de lui préciser s'il avait l'intention de revenir un jour.

Elle se disait que ses lettres finiraient sans doute par basculer un jour ou l'autre dans les banalités, s'il continuait à lui écrire comme il lui le lui avait promis tout en bas de la page, comme ça, pour bien finir sa lettre. Peut-être qu'il avait préféré attendre un peu pour pas basculer tout de suite dans le roman à l'eau de rose et les grandes déclarations qui lui venaient plus facilement qu'à d'autres. *Attends-moi quand même*, qu'il avait tout bonnement ajouté, sans vraiment dire pourquoi. Parce que s'il se faisait pas exploser quelque part, ils finiraient forcément par avoir envie de se revoir, ne serait-ce que par habitude. Et puis autrement, à qui il répéterait son éternel "ne perds pas espoir", qui revenait à bout de bras à chaque fois que les guerres montraient leur sale gueule dans le journal et ailleurs?

Elle n'arrivait plus à se souvenir à quand remontait la dernière fois qu'il lui avait confié des choses pareilles, mais quand elle y pensait, elle avait la drôle d'impression que l'Argentine n'existait pas, que Samuel n'était qu'un rêve, un peu comme la grande rousse qui était la femme de son patron à Manhattan, il y a déjà longtemps. À présent, rien ne lui semblait plus curieux de se répéter qu'il avait déjà travaillé à Manhattan, et qu'à l'époque, elle passait ses journées à enfourner des petits fours avec Grace et Hannah et des salopes de ce genre qui faisaient bien semblait d'être tristes quand on avait perdu un gosse. Son cœur se figeait rien qu'à y penser: c'est complètement cinglé. Elle se souvenait parfaitement de ce fauteuil en tweed brun qu'elle aurait bien voulu jeter à travers la fenêtre tellement il était insupportable, mais elle avait beau réfléchir, chialer un bon coup, elle n'arrivait absolument plus à se remémorer le visage de Lili.

Elle se souvenait vaguement de son sourire hagard, et de sa réaction aussi, à la naissance, quand le médecin lui avoua qu'elle était trisomique, et qu'elle se dit: ça, c'est parce qu'on a attendu trop longtemps avec Didi. Il y avait certaines choses qu'il fallait faire en respectant un certain ordre. Faire des gosses quand on est amoureux, se marier quand on en a pas encore tout à fait les moyens, et regretter vaguement les deux décisions comme si c'était des coups de tête tout en sachant qu'on ne pouvait pas vraiment faire autrement. Mais quand tout ça s'éternisait, et qu'on finissait quand même par faire comme tout le monde, c'est là surtout que les choses risquaient de foirer.

FUNIA ROȘIE - IV -

Leonard VOICU

În cele din urmă, în acea dimineață de iunie, s-a sunat deșteptarea. Dan Vardan întrerupsese exercițiul imaginativ și se ridica din pat, în timp ce și ceilalți colegi de cameră au sărit grăbiți să se îmbrace și să pregătească bagajele pentru plecarea acasă pe timpul mult așteptatei vacanțe de vară. Noul pedagog știa că nu avea nevoie să vină, să deschidă ușile dormitoarelor și să-i îndemne pe copii să meargă la spălător, de aceea, fără să-l pese, și de la geam oricare a putut să-l vadă, mergea în pas grăbit spre cantină să-și bea cafeaua și să servească micul dejun - una din activitățile sale favorite. Nu după mult timp ajungeau și elevii la sala de mese, numai că trebuia să intre fiecare în mod disciplinat, fără să alerge și fără gălăgie. Ceai, pesmeți, pâine cu unt și gem ori marmeladă erau la ordinea zilei, salam ieftin câteodată, în zilele mai norocoase. Fiecare mânca în fugă, grăbindu-se apoi spre clasa lui, convins fiind că această grabă obliga și timpul să treacă mai repede. Asemenea celorlalți, și Dan Vardan număra minutele și abia aștepta să plece acasă.

Orice încercare de a capta atenția elevilor la cursuri în ultima zi de școală era zadarnică. De aceea profesorii preferau să sosească cu întârziere ori de loc. Această situație era cea mai fericită pentru elevii din clasa lui Dan. Dacă vreun profesor întârzia mai mult de cincisprezece minute, se considera că nu mai are loc cursul și în mare grabă elevii părăseau clasa. Băieții, în frunte cu Dan Vardan, se îndreptau spre terenurile de sport. Acolo, încingeau un fotbal și cu mare greutate îi mai recupera cineva. Le trebuiau cinci minute să ajungă și să înceapă jocul și peste treizeci să fie aduși înapoi. Așa se pierdeau în mod sigur două ore de curs. Cea la care lipsea profesorul și a doua la care ar fi venit cineva, dar îi trebuia prea mult timp să aducă elevii înapoi în clasă. Scuzele erau mereu aceleași - *nu știau cât e ceasul, nu i-a chemat nimeni, nu le-a spus nimeni* și binenteles favoritul tuturor generațiilor de oriunde de pe planetă - *nu am știut*. Ori alte pretexte de acest gen. Toate, valabile după părerile tinerilor, aberații exasperante și fără valoare pentru profesori.

La sosirea prânzului, copiii plecau în fugă spre dormitoare, puneau în sacose ori valize claie peste grămadă haine și cărți, și părăseau în grabă căminul. O mare înghesuală se forma pe scări și pe coridoare, dar nici un profesor nu-și asuma riscul să le spună să meargă în ordine ori să nu se grăbească. Ar fi fost inutil. Hrana rece pregătită la cantină pentru drumul spre casă, rar își găsea clienți, majoritatea uita de ea, toți dorind să plece cât mai repede.

Tudor Vardan, unchiul lui Dan, își aștepta nepotul întotdeauna mai retras, așezat pe o bancă, la umbră. Nu se înghesuia, cum făceau mulți părinți la poarta liceului abia așteptând să-și revadă odraslele. Știind unde îl va găsi, Dan Vardan se simțea în siguranță iar când părăsea curtea școlii și îl zărea, uita în același moment toate lunile petrecute departe de casă. Unchiul Tudor îl privea cu ochii săi pătrunzători, ascunși sub sprâncene negre și stufoase. Măinile sale, de o curățenie exemplară și albe de parcă ar fi trăit la oraș și nu la țară, erau așezate pe genunchi într-o poziție ce sugera că este pregătit în orice moment să se ridice. Nu zâmbea în mod deschis, și Dan Vardan nu-și amintea să-l fi auzit vreodată râzând, dar pe fața sa colțuroasă se citea satisfacția revederii. Îngrijorarea însă, normală fiecărui părinte, era un sentiment ce nu-l lăsa să se întrevadă, dar la întâmpinare, unchiul Tudor, puneau an de an aceași întrebare:

- Ei... ești bine ?

Dan Vardan ar fi preferat să fie luat în brațe, pupat, dar nu era în firea unchiului său să treacă la asemenea *gesturi femeiești* cum le spunea el.

- *Da sunt bine !* răspundea tânărul elev, cu sentimentul de apartenență la familia, ce-i pretindea să fie bine sănătos și bun de muncă în orice moment.

Tudor Vardan lua repede din mâna nepotului său bagajele, de parcă ar fi fost prea plătând să le care, apoi cu pași fermi și rezezi pleca spre stația de autobuz. Umerii săi largi și puternici acopereau câmpul vizual al lui Dan, care se mulțumea să-l urmeze grăbindu-se să țină pasul cu el. Unchiul lui Dan nu era prea înalt, dar era vânos și mergea repede, cărând gențile cu haine și cărți, aparent, fără nici un efort. Poteca de pe lângă gardurile caselor nu era prea largă, nu se puteau plasa unul alături de celălalt, de aceea Dan Vardan prefera să rămână în spate, dar cât mai aproape, căutând subiect de discuție:

- *Ce mai e pe acasă ?* încerca el o prima întrebare la care ar fi dorit o listă completă a tuturor evenimentelor din ultimele luni, plus vești despre fiecare în parte.

- *E bine !* răspunsese scurt unchiul Tudor.

Trebuiau puse întrebări mai precise pentru a-i deschide apetitul de a vorbi și cum Dan știa că unchiului său îi place să se ocupe de grădină...

- *Ce răsaduri ai pus în primăvară ?*

- *Păi... am pus ardei, dar nu numai d-ăia verzi, am pus și ardei iuți.*

Am pus și Căpă, salată, vinete, roșii... vreo patru soiuri. Anul acesta am găsit niște roșii bune pentru bulion, foarte dulci, sigur are să-i placă Tanței. Abia așteaptă să te vadă. Și uite așa, de la răsaduri ajungeau apoi la vești despre toți membrii familiei, despre câți iezi le-au fătat caprele, câți căței are căteaua, despre puii de la cloșcă, rațe, găște, aproape fiecare om din sat ce a mai făcut, ce s-a mai întâmplat. Dacă a fost vreo nuntă, botez ori înmormântare. Partea cu înmormântările îl preocupa pe Dan cel mai puțin, dar părea interesat ca să nu-și oprească unchiul din povestit. Apoi, când simțea că nu mai are ce să spună, îl întreba fără să-i lase timp să răsuflă:

- *Dar Laura și Doina s-au întors de la școală ?*

- *Ajung și ele astăzi, or să fie acasă înaintea noastră, mâine poți să te duci să te joci cu ele.*

Măine ? Se întreba Dan Vardan în gând. Ce spui unchiule ? Dar în seara aceasta ce are ? Lasă să ajungem noi că știu eu ce am de făcut. Lui Dan îi sfârâiau călcăiele de nerăbdare, dar nu putea să fugă după cum ar fi vrut. Trebuia să aștepte și pentru moment, să meargă în spatele unchiului său răbdător.

- *Tanti-ta Tanța ți-a pregătit gogoși cum îți plac ție,* încerca să-l îmbie unchiul Tudor. Dan știa că de partea cu mâncarea nu putea să scape, n-avea încotro, dar apoi... tot satul era al lui.

- *Vine !* strigă cineva și toți s-au îmbulzit de frică să nu rămână pe jos. Și uite așa, un autobuz care în mod normal a fost proiectat să încarce maximum 120 de persoane, trebuia să se lărgească pentru a primi mai mult de 200. Sardinele în conservele lor au mai mult spațiu. Pasagerii, abia puteau să respire. Chiar dacă i s-ar fi năzărit cuiva să leșine, nu ar fi putut să cadă. Nu era loc. Fiecare trebuia să aibă grijă să intre în autobuz cu mâinile ridicate, altfel, ar fi fost prinse între corpurile persoanelor învecinate și ar fi fost imposibil să le mai îndoaie pentru a le ridica și a se ține de vreo bară. Miroșuri ? Era vară și cald, zăpușeală nu glumă, sigura dorință a fiecăruia era să nu fie strivit și să ajungă la destinație, în rest nu conta nimic.

D-ăia mai auzeau câte un oltean:

- *Mă ! Io la iarnă nu mai fac focul în sobă, vin să iau autobuzul, să mă încălzesc, de, și nu mai dau banii pe lemne, ce mai.*

Ori, șmecherii de la oraș:

- *Ia uite ce a căzut ala !* și toți pasagerii priveau cu curiozitate în toate direcțiile pentru a vedea ce se întâmplă.

- *Nu pe partea asta... pe partea cealaltă !* continua glumețul nostru și dezumfla pe unii, iar pe alții îi făcea să pufnească în râs, la vederea curioșilor care nu se prindeau de poantă și continuau să se răsucescă în toate direcțiile.

- *Hai bă, las-o moartă !* mai ofta câte unul mai puțin bine dispus.

În cele din urmă, autobuzul ajungea la autogară, capătul de linie. Numai că, traseele pasagerilor nu se terminau aici, mai aveau de mers până să ajungă acasă.

(va urma)

**«MANOLIANA» - SPIRITE DE LEGENDĂ
-CONCERTUL CORULUI LA MUSE
CU OCAZIA ZILEI NAȚIONALE A ROMÂNIEI-
Eva HALUS**

Asociația culturală La Muse – Heritage Musical din Montreal, în colaborare cu Ambasada României la Ottawa și Institutul Cultural Român din New York, organizează două concerte, sâmbătă, 22 noiembrie orele 19:00, la Biserica St. Jean Baptiste (309 Rachel Est), la Montreal și luni 24 noiembrie la Ottawa, protagoniști fiind Corul La Muse, sub bagheta d-nei Ioana German și pianistul Beguenetch Gueldyev.

Spectacolul de pe 22 noiembrie de la Montreal, care a avut loc în frumoasa și încăpătoare sală de 2000 de locuri de la Biserica St. Jean Baptiste, propune o întâlnire între două culturi. Pe de o parte, câteva extrase minunate din Concertul de Quebec, compus de Mozart-ul quebecois André Mathieu, iar pe de alta parte, balada «Manoliana», care subliniază Sărbătoarea Națională a României.

Corul La Muse va interpreta concertul Manoliana – ames de legende – *souls of legend* – care este o operă muzicală bazată pe un text fondator al nației române, compusă de către Iacob Muresianu, figură proeminentă a culturii românești, o personalitate care a înțeles creația muzicală ca pe un mijloc de afirmare a identității naționale. Legenda relatează istoria Meșterului Manole și a construirii faimoasei Mănăstiri Ortodoxe Românești «Curtea de Argeș». Legenda spune că tot ce ridicau meseriașii ziua se surpa noaptea și că a fost nevoie de un sacrificiu uman pentru a face ca aceasta construcție să dăinuie. Astfel «Manoliana» se oprește asupra sacrificiului Meșterului Manole, care și-a zidit propria soție, Ana, în peretele mănăstirii pentru ca să ducă la capăt construcția. Opera muzicală surprinde frământările sufletești ale lui Manole între alegerea realizării creației mănăstirii și sacrificiul dragostei sale pentru Ana. Vor participa soliștii Corina – Klein – soprană, Liviu Iftene – tenor și Dan Popescu - bas de la Opera din Brașov și tenorului canadian Andrzej Stec, de asemenea Vitaliy Reutzky la nai și pianistul Beguentch Gueldyev.

Concertele de la Montreal și Ottawa vor marca aniversarea Zilei Naționale a României, precum și 25 de ani de la căderea comunismului și 10 ani de la aderarea la NATO. La Ottawa, Asociația culturală La Muse Heritage Musical va organiza concertul în parteneriat cu Ambasada României, evenimentul fiind cuplat cu recepția anuală oferită cu ocazia Zilei Naționale.

Concertul are o puternică încărcătură emoțională, în contextul unui an aniversar important pentru România. Calitatea deosebită a interpretării artistice a soliștilor români, bogăția simbolică a compoziției care va fi prezentată și relevanța momentului aniversar, alături de prestigiul Ambasadei României la Ottawa și al Institutului Cultural Român, garantează acestui eveniment un impact puternic asupra publicului român și străin, deopotrivă.

Corul *La Muse* este compus dintr-o diversitate culturală de muzicieni (quebecois, români, anglofoni etc.), incluzând și câțiva soliști de operă. Ioana German, dirigoarea corului este președinta Asociației La Muse – Héritage Musical, care are ca scop promovarea muzicii și organizarea de evenimente culturale. De peste cinci ani asociația organizează concerte pe a căror scenă sunt prezenți atât artiști români cât și canadieni. Asociația a fost înființată la inițiativa d-nei Ioana German, strănepoata compozitorului român Iacob Muresianu, cu scopul de a promova muzica clasică, în special cea românească.

«Vă așteptăm cu drag și în număr cât mai mare pentru a ne bucura împreună și a trăi momente de înălțare și bucurie sufletească.» Ioana German

Concertul «Manoliana», la Montreal a avut loc sâmbătă, 22 noiembrie, orele 19:00 la Église St. Jean Baptiste, 309 rue Rachel Est (aproape de stația de metro Sherbrooke).

**CÂNTECE PENTRU CÂINII PREZENTULUI MEU
DE ION MACHIDON
Elena OLARU**

*„Omule,
Te implor,
Nu mai zburătăci,
Pe cel mai bun prieten al tău
Căinele”*

Prin „cântecele” sale din volumul de poeme apărut la Ed. „Amurg sentimental”, București, 2008, scriitorul Ion Machidon încearcă și, reușește chiar, să ne trimită cu sufletul la starea de copilărie, perioadă când, ne lăsăm cuprinși de dragostea „maidanezului colbuit” dar care, atunci ca și acum înțelegea mai

bine ca noi, oamenii, sentimentul dragostei de aproapele, mai ales de stăpân. Spălatul obrazului, cu limba-i, de lacrimi amestecate cu țărâna udă, era un strigăt mut al jertfei și credincioșiei sale de stăpân așa cum și despărțirea – când acesta își dădea duhul, este un presentiment, uneori lugubru, pentru că el, căinele, devine agitat,

urlând chiar, presentiment pe care oamenii, din păcate, l-au pierdut odată ci civilizația.

Desigur, nu-i vina nimănui că s-au înmulțit peste măsură! Este o lege a firii și în lumea câinească, noi oamenii refuzând să dăm naștere vieții de dragul confortului dar acceptăm hidoșeniile celor care – adult sau copil – le fac și suntem obligați să-i protejăm „prin proiecte” pentru că suntem „o țară europeană...! De aceea, ziua în amiaza mare acceptăm să fim loviți, umiliți, huiduiți, ocrotim nemunca, cersitul, hoția, viclenia, violul și...crima!

„am iubit câinii, precum numai țaranul/ știe să-și iubească brazdele de pământ”, ne destăinuiește autorul. Și continuă: „chiar dacă m-a mușcat”, „el nu-și făcea decât datoria,” apărând bățătura gospodarului de nepoștiți. Și mai ales „de lilieci de noapte”. Ca și în viața lumească, unde gospodarul este un bun organizator sau nu, în lumea câinească, deși inteligent și credincios, nu toți aveau același statut: unii mureau de foame, loviți și chinuți, ținuți în lanț pe patru metri pătrați, alții, răi de buni, pentru că lătrau și deranjau vecinii, „erau hrăniți cu otravă...”

Chiar dacă în joaca nevinovată „câine-copil”, cel din urmă era încolțit, aceasta nu se datora urii celui dintâi ci, grației cu care voia să-și manifeste dragostea față de copil. Și cum caninii sunt

ascuțiți...Și, continuă poetul în poemul său de lungi dimensiuni: „Tu, omule, dușman îmi ești de moarte/ Și-n dușmănie vei pleca din astă lume (...) Tu, omule, m-ai lovit mișelește...” Trecând peste ura voită sau involuntară a omului, Ion Machidon, privind „lumina de sub pleoape” ale unui patruped urgisit de soartă, îndeamnă trecătorul zilelor noastre: „*haideți să ne jucăm cu acești cățelandri*” pentru că, firește, „n-au nici o vină că sunt câini și noi nu”...De fapt cine este câine? Omul care mușcă pe la spate sau câinele, care-și apără bruma de prea multa pâine aruncată de unii la tomberoane?

Lesă este pentru toți: om și câine; nu toți primesc lesă însă! Unii mușcă fățiș și sunt lăsați să-ți otrăvească sufletul cu veninul aruncat în stânga și în dreapta, acești „*bastarzi (...) cu sânge rece*”, „*însetați de arșița nemiloasă a timpurilor*” de început și de sfârșit de omenie. Voind să oprească acest oprobriu, (**Holocaust**) al lor, al câinilor, poetul cu sufletul însângerat, nu se poate abține să nu exclame: „Doamne, de ce taci?!/ de ce nu ascuți la schelălăit înfricoșat al câinilor”... ca și îndemnarea firească, de altfel „*haideți să fim oameni*”!. „*Săracul*”, dacă ar vorbi, cine știe, ne-ar vindeca de frigurile ce ne bântuie și cu labele lor buboase și schelălăit tânguitor ne-ar linge propriile răni, cicatrizându-ni-le...

Pechinez sau cocker, dalmatian sau carpatin, pitbulle sau maidanez, el, câinele, schiopătează de durere, *plânge de foame*, și, suferind, moare în stradă, în cușcă, în lanț sau pe sofa...Trebuie să știți un lucru însă: liber, câinele care-și iubește stăpânul, nu-și dă ultima suflare decât departe de casă. Și stăpân. Nu vrea să aducă durere. Cum a venit pe lume, neștiut de nimeni, tot așa pleacă, dar nu înainte ca el însuși să-și dea sufletul printr-un urlet prelung, agonice...

„*Ați fost vreodată mușcat de câine?*” întreabă scriitorul Ion Machidon. Dacă „*da*” mergeți imediat la doctor unde, timp de patruzeci de zile faceți injecție în burtă. Antirabic. De parcă toată lumea câinească ar da semne de turbare. „*Ați fost vreodată mușcați de colții vreunui om?*”, continuă să întrebe poetul. Dacă mai ajungeți la medic, faceți *insulină* sau *anghirol* ; dacă nu sucombați, tratament pentru inimă. Dar, nu o lună de zile ci toată viața!... Omul, slobod la vorbă, „vagabond” maidanezul, - amândoi copii nevinovați ai străzii - hălăduiesc poate prea liberi dar, cu siguranță boemi; nu simt sau nu vor să simtă „spini” din gard, nu *aud blestemele din jurul bradului* și nici *zăpada care le spală rănilor sângerânde*. Ca un balsam le vindecă trupul și sufletul.

„*Cer sârmanii îndurare/ (...) hămesiți de foame* și primesc în loc de un colț uscat de pâine, înjurături de mama focului; asta este răsplata câinelui vagabond al cărei culcuș este cupola cerului și înveliș, lumina rece a nopții: „*teleleu, căței și câini (...) / se duc de-a valma/ în patru labe* și noi privim la ei „și-i plângem câteodată”. Pentru a ne trezi din acest somn indiferent al minții și simțirii, autorul ne aduce cu picioarele pe pământ: „*Nu câinii sunt de vină/ (...) ci întreg pământul pe care/ aiurea trăiesc droaie de nebuni*”.

„*Fărădelegile pe care le comit cei înzestrați de Dumnezeu cu înțelepciune*” uită sau conștientizează că numai ajunși la desăvârșire sufletul lor vor vedea lumina necreată a Stăpânului tuturor lucrurilor: „*Și câinii au dreptul la viață/ și pomii să înflorească/ și păsările să cânte!*” Să trăiască în deplină armonie ca întreg Universul să lumineze acea pace lăuntrică pe care doar sfinții o au: „*Câinii trebuie îngrijiți/ și cai și pisici*, cu iubire de către oameni.

Și, continuă poetul, *am scris destule poeme pentru voi, oamenii* care, se pare, nu au înțeles nimic sau doar au mimat un gest de înțelegere. În rest, ei înșiși, *certați cu sine* pentru propriile lor păcate și fugărit *din cetate* precum câinii, sentimentul uman a devenit *sălbatec de câinesc*. Mai mult, în loc să sensibilizeze, ei înșiși hăituiți, alungă câinii pentru o *brumă* din resturile cu care își ostioiau nu foamea - nu o mai simte, ci cancerul care a cuprins lumea, sistemul economic nou-european, să selecteze din vârf doar elita. Mai umilitor decât sclavii lui Becher Stowe, din „Coliba unchiului Tom, și om și câine încearcă să alunge din suflet acest plâns sfâșietor...

Făcând o retrospectivă a amintirilor duioase din copilărie, autorul își amintește de „*Giani*” câinele *negru ca un gogoșar de smolă* și de plimbarea lui zilnică de câteva minute pentru a se relaxa, a inspira din parfumul florilor pe care vântul, adîind, îl aducea, hăăt

de prin dealuri și văi, tocmai în inima orașului, pentru a-și clăti privirea în frumusețile statornice sau mai puțin ale umanului și de prietenia *degrabă* cu un maidanez; el însuși radiind de o bucurie nemăîntălnită, *asistă la giumbușlucurile acestuia*.

Odată, *venind de la Gară*, este impresionat de apariția inopinată a unui maidanez „*Cu urechile ciulite*” care „*pus pe fugă*” și „*vlăguie*” s-a proțăpăit în fața lui, implorându-l din ochi: „*ia-mă la casa ta...*”. Așadar, câinii știu să citească în sufletul omului. Și nu-l atacă decât dacă este huiduit. Se apără și el, nu cu pușca, că n-au bani și, nici cu „*săbii ninja*”; doar cu gura și cu dinții.

Nu, nu pentru că este turbat, atacă el, câinele! Ci pentru a se feri de *turbarea nemiloasă a celui biped*. Omul, adică. Pentru că, tifos exantematic, holeră sau turbare, dintotdeauna, au fost boli cu state de plată vechi, uciderea câinilor fiind interesul din umbră al unora...Și cum pielea acestora, de foarte bună calitate, gratuită acum, le oferă șanse nebănuite de îmbogățire..., cum, în urmă cu 60 de ani în Rusia, azilele de bătrâni, prin nu știu ce întâmplări luau foc netam-nesam, și, până să-i trezească *salvatorii*, ardeau ca niște torțe - jertfe vii pentru Hristos, acum e rândul câinilor. Maidanez sau trubadur, hăituiți de stăpân, și el lihnit de foame, câinele nu mai înțelege care-i este prieten sau dușman pentru că nu mai zărește în ochiul omului acel licăr de lumină prietenească care să-i liniștească agitatul suflet, să-i *mângâie/rănilor adânci/ (...) se gudură* pe lângă oricine; că riscă să fie ucis, nu este vina, nici a hingherilor, al căror mîros de sânge câinesc li s-a imprimat pe salopete - doar din asta trăiesc, nici a boschetarilor, acum e rândul câinilor. Maidanez sau unde astăzi trăiesc în cele mai josnice condiții: este liniștea dinaintea furtunii când *rostirea aspră* a cuvintelor la unii *oameni*, asupra celor care apărâu cândva *bătătura casei de jefuitori*. Se confundă parcă răul lăuntric al omului - muritor și el, cu *dementa* sete de supraviețuire, cu dorința de a avea un serviciu, copiii să nu le moară de foame; mai grav, ei înșiși să nu ajungă să împartă bruma de mâncare cu câinii de la tomberon...

Niciodată lumea câinească nu va dispărea chiar dacă familia acestora li se va aplica eutanasia! „*Aspre vorbe rostesc oamenii/ câinilor* pentru că nu-i pot vedea în *bătătura orașului*, dar dorm cu ei încasă. O parte. Cu toate că acum nu-i mai fură nimeni că nu mai au ce. O parte. Legile acestea, elaborate de *inimi sălbătice*, ucid cu ură și demență, ucid cu cruzime, ei, oamenii rămânând niște taciturni. Niște singuratici. În continuare, spune poetul, câinele, *nu mai este personaj de poveste/ care să-i bucure pe copii în somn/ aceste animăluțe cu botul gri și dinți subțiri/ (...) nu le mai linge degetele dimineața/ (...) și nu mai gonesc după ei când merg la cumpărături...*

Acum zărindu-ne din boscheți, *se gudură în tăcere* așteptând să-i *mângâiem*, bolnavi de tristețe, că nu mai au un stăpân sau o casă trăiesc într-o lume taciturnă, sălbatec de câinească, arareori vântul alinându-le somnul mahmur de după ploaia de-o noapte și *plâng de bucurie, gudurându-se la picioarele noastre când observă că mai întindem mâna să le mângâiem odraslele...*

Sărmanul de el, câine vagabond! *Crescut ca vai de el/ (...) cu botul vârgat/ rămas de mic fără de lapte de la mamă (...) în joaca lui mereu fugea de om/ mereu pe locul trei, hingherul l-a prins de gât cu lațul și l-au dus acolo, undeva, unde astăzi cenușa-i îngrășământ pentru pământul ars de secetă.*

Blestemul câinilor vagabonzi este EPILOGUL volumului „*Cântece pentru câinii prezentului meu*”; desigur, autorul, distinsul scriitor Ion Machidon, cu sufletul greu, plânge neobservat de cei ale căror sentimente s-au tocit în iureșul malformațiilor umane și a megalomaniilor fără gust construite de o lume desertată de visele frumoase din timpul somnului, de credință, de iubire, o lume care condamnă pe Dumnezeu de toate cataclismele cu care suntem milostiviți și, ucide, vinovate sau nu, niște biete animale care, nici atât măcar nu am observat, niciodată nu se cuibăresc în așternutul proaspăt făcut în vreun tufiș, eu nu au casă, până nu se închină. În felul lor câinesc, e drept, dar se închină! Noi, însă, aruncăm icoanele, nu mai aprindem candela, nu mai îngenunchem în fața divinității; suntem niște lumânări stinse, pustii, fără prieteni, fără rădăcină, fără Dumnezeu...!

SERIA ȘTIINȚE

18. DESPRE MEMORIE –

PARTEA A III-A: ASPECTE FIZIOLOGICE

Wladimir Paskievici

Formarea memoriei este intim legată de formarea sistemului nervos, așa cum vom vedea acum.

Neuronii se formează în fetus începând din faza embrionară, conform instrucțiilor provenind din gene. Contrar celorlalte celule, neuronii nu se pot înmulți prin diviziune. În primele patru luni de existență, embrionul formează circa 500 000 neuroni pe minut. (Amintesc că numărul total de neuroni formați este de cca 10 miliarde.)

În cursul formației sistemului nervos, axonii se prelungesc în mod progresiv, alegându-și drumul conform semnalelor chimice ale celulelor vecine pentru a intra în contact cu dendritele altor celule nervoase. Astfel, în paralel cu creșterea numărului de neuroni, are loc creșterea numărului de interconexiuni ale fiecărui neuron. În cursul acestei formații se înregistrează automat în creierului viitorului copil elemente de memorie « genetică » care se manifestă după naștere sub forma de instincte.

Dar fetusul înregistrează și semnale provenind din exteriorul său – temperatură, sunete și deplasări – semnale care compun memoria de tip « ambiental ».

După naștere, numărul de neuroni rămâne constant – sau chiar scade – pe când numărul de interconexiuni continuă să crească în funcție de dispozițiile genetice și, important de subliniat, de varietatea semnalelor venind din exterior.

Această caracteristică a sistemului nervos, numită *plasticitate*, permite creierului să continue « să învețe » chiar și în perioada adultă a vieții sale.

*

Drumul care conduce de la înregistrarea unui semnal (lumină, sunet, presiune, temperatură etc.) la înmagazinarea și recuperarea eventuală a acestuia este lung și complex. Ce se știe cu siguranță este că repetiția unor semnale are proprietatea de a « întări » circuitelor nervoase asociate cu tratarea acestor semnale, circuite care devin astfel mai eficiente. Se mai știe că tratarea semnalelor se face în diferite părți ale creierului și că recuperarea informației inițiale are loc prin reexcitarea circuitelor nervoase implicate în formarea memoriei evenimentului.

În ceea ce privește tratarea informațiilor, creierul are capacitatea de a analiza informațiile primite și de a reține ceea ce consideră că este important. O parte din aceste informații, fără interes, este eliminată, pe când restul este « distilat » ca într-o rafinărie. Produsele secundare sunt separate și stocate în diverse regiuni ale creierului, pe când produsul principal – esența informațiilor – se « condensează » în anumite celule (și circuite neuronale) numite « celule conceptuale ».

Aceste celule constituie elementele de bază al memoriei la care se adaugă la nevoie – grație interconectărilor nervoase și depinzând de circumstanțe –, alte elemente de memorie secundară care completează imaginea mentală originală. Există puternice indicații că fenomenele de filtraj sunt dirijate de genele din moleculele ADN situate în corpul celular al neuronilor.

*

Pentru a demonstra existența celulelor conceptuale mă refer la experiențe recente făcute la UCLA (Universitatea din California la Los Angeles). Cercetători din această instituție au introdus doi electrozi ultra fini într-un neuron din hipocampusul unui voluntar – un procedeu indolent – și au prezentat acestuia diverse imagini. Spre

marea lor surpriză, neuronul în chestiune producea o descărcare electrică de fiecare dată când imaginea prezentată era cea a actriței de televiziune Jennifer Aniston (din serialul *Friends*)!

Surpriza lor a fost și mai mare când au constatat că neuronul se « excita » la orice imagine a actriței, de față, de profil, de dos, de aproape sau de departe, mobilă sau nu, la o minuscul fragment din fotografia originală ... Precum și la sunetul vocii sale sau chiar la numele actriței dacă acesta apărea pe ecran!

Au observat același lucru cu alți voluntari pentru alte imagini, de exemplu jucătorul de fotbal Maradona sau eroul filmului *Star Wars*, Luke Skywalker. Tot atât de interesant este faptul că în primul caz, voluntarul a avut aceeași reacție de recunoaștere când i s-a prezentat imaginea actriței Lisa Kudrow care juca cu Jennifer Aniston în același serial!

Este evident că neuronii în chestiune erau extrem de selectivi și că răspundeau la multiplele reprezentări ale aceleiași persoane. Nu a unei persoane ci conceptului acelei persoane.

*

În ceea ce privește mecanismul de distilație pe care l-am indicat, iată cum este descris în detaliu de cercetătorii americani.

În prima etapă, o imagine luminoasă (informația « brută ») pătrunde în ochi.

În etapa doua, informația trece din ochi, prin nervul optic, către cortexul vizual primar care se găsește în fundul craniului. Acolo, informația este descompusă în mici « pete » vizuale – echivalentul pixelului în informatică –, fiecare tratată de un neuron individual.

În a treia etapă, semnalele electrice transmise de neuroni se îndreaptă gradual către partea frontală a cortexului. În această parte a creierului, neuronii individuali sunt sensibili la forme generale dar nu la detalii (de exemplu, pot deosebi turul Eiffel de o persoană).

În a patra etapă, neuronii din această regiune transmit informațiile reținute către lobul temporal medial – care cuprinde hipocampusul și regiunea sa înconjurătoare – unde neuronii devin mult mai specifici: fiecare din aceștia răspunde imaginii unei persoane precum și tuturor atributelor sale apropiate așa cum a fost descrisă experiența cu neuronul sensibil la Jennifer Aniston.

În sfârșit, informațiile tratate și conținute în neuronii din hipocampus sunt trimise în neocortex pentru stocajul în memoria de lungă durată (MLD).

*

Un neuron nu poate conține, singur, toate informațiile despre Jennifer Aniston (de exemplu) pentru că, dacă ar deveni invalid, Jennifer Aniston ar dispărea cu totul din memoria voluntarului.

Putem atunci spune că un element de memorie (conceptuală) este asociat unui ciorchine de neuroni. Câți neuroni ar putea compune un ciorchine? Cum un individ poate construi cca 10 000 de concepte în mediu, și cum există cca un miliard de neuroni în regiunea hipocampusului, în ipoteza că numai 1/10 din neuroni sunt de tip conceptuali, ajungem la cca 10 000 de neuroni într-un ciorchine (la maximum).

Chiar dacă nu se poate afirma că celulele conceptuale *constituie* memoria, pentru că aceasta cuprinde multe alte componente, se poate însă pretinde că **celulele conceptuale fac legătura între percepții și memorie**, că ele dau o reprezentare abstractă și localizată a experiențelor noastre, că ele constituie elementele de bază ale conștiinței noastre și că ele **rețin esențialul din experiențele noastre**.

Referințe :

R. Q. Quiroga, I. Fried, C. Koch, « Brain Cells for Grandmother », *Scientific American*, February 2013.
ScientificAmerican.com/feb2013/brain-cells

VITRUVIUS - O PREZENTARE FOARTE ACTUALA A EVOLUȚIEI SOCIETĂȚII OMENEȘTI ÎNTR-O CARTE VECHIE DE DOUĂ MII DE ANI.

Prof. Dr. Paul DĂNCESCU

În cartea despre istoria arhitecturii scrisă de Lucius Vitruvius în secolul I înainte de Christos (*Vitruviu, Despre arhitectura*, ed. Academiei Române, București, traducere G. M. Cantacuzino, 1964, 69- 71) marele arhitect al Romei și teoretician al artei construcțiilor ne prezintă, în introducerea capitolului I, cunoștințele cele mai evolute din epoca sa, asupra evoluției omului și a societății omenești. Este o digresiune de antropologie asupra felului cum a evoluat omul și cum a apărut societatea omenească și

de asemenea cum au apărut primele elemente de cultură și de construcții. Deci, o prezentare pe scurt a istoriei arhitecturii pornind de la evoluția omului în lume conform celor mai evolute cunoștințe științifice ale secolului întâi înaintea erei noastre.

Cele scrise însă de Vitruviu sunt într-adevăr uimitoare prin asemănarea cu teoriile științifice moderne asupra evoluției societății omenești. De aceea, rândurile scriitorului antic nu conțin să ne fascineze prin marea lor modernitate. Este suficient să ne gândim la teoriile evoluționiste apărute în ultimii două sute de ani, de la Darwin până în prezent.

Dar să-i dam cuvântul savantului latin Lucius Vitruvius, merele teoretician al vremii sale. Citez:

"In starea lor primitivă, oamenii se nașteau ca fiarele, în păduri și peșteri și crânguri, și trăiau viața nutrindu-se cu roade sălbatice.

"Odată, într-un loc oarecare, copacii, înghesuiți și bătuți de vânt și de furtună, frecându-și ramurile, au iscat un foc. Însăpămânați de furia flăcărilor, cei din jurul focului aceleia au fugit.

"Pe urma făcându-se liniște și venind mai aproape, ei își dădură seama cât de plăcută era pentru corpuri căldura focului și, adăugând lemne și întreținându-l, au atras prin aceasta și alți oameni, căroră, făcându-le semne, le arătau ce foloase trăgeau de pe urma lui"(a focului).

Vitruviu scrie aceste rânduri cu siguranța savantului bine informat asupra cunoștințelor științifice ale epocii. Astfel, precum vedem, chiar din primele rânduri, Vitruviu clasifică omul în regnul animal, printre animale, printre fiarele sălbatice. Iată o gândire nouă în lumea antică. Omul nu mai este un produs creat de bunăvoința unei divinități ci este rezultatul evoluției generale a regnului animal. Aceasta idee revine în rândurile de mai jos. Vitruviu definește perfect stadiul de culegător în evoluția omului pe pământ, cu două mii de ani înaintea savanților secolului 19. Dar să vedem mai departe ce ne spune savantul din Roma antică, despre concepția științifică a vremii sale asupra evoluției omului. Citez :

"In aceste întâlniri, oamenii emiteau felurite strigăte care, repetate zilnic, au ajuns să formeze cele dintâi cuvinte. Numind în felul acesta lucrurile cele mai uzuale, oamenii începură întâmplător să vorbească și astfel au creat graiul între ei.

"Deci prin descoperirea focului, se nascu dintru început la oameni gruparea, adunarea și conviețuirea.

"Adunându-se mai mulți laolaltă și având de la natură, asupra celorlalte animale, privilegiul de a nu umbla aplecați, ci drepti, de a vedea mărșă lumii și a stelelor și de a mânui cu ușurință, cu

mâinile și articulațiile lor, orice lucru, unii dintre ei începură să facă acoperișuri de frunze, alții să sape peșteri sub munți, iar câțiva, imitând cuiburile rândunelelor și modul de construcție al acestora, făcură din lut și nuiiele locuri unde să se adăpostească.

"Apoi observând adăpostirea celorlalți și adăugând experiențe noi cunoștințelor deja acumulate, făceau în fiecare zi colibe tot mai bune".

Suntem uimiți de importanța pe care o dau savanții antici, ai secolului I î.d.Ch., eliberării membrilor anterioare, devenite mâini, ca urmare a ridicării în picioare a omului în importanța acestui fapt în evoluția societății omenești și a modul de apariție a limbajului articulat.

În continuare Lucius Vitruvius ne spune :

"Și cum oamenii au o fire înclinată să imite și să învețe mândrindu-se în fiecare zi cu născocirile lor, ei își arătau unii altora meritele (foloasele) construcțiilor și astfel, dezvoltându-și priceperea prin întrecere, judecata lor devenea din zi în zi mai pătrunzătoare".

În tabloul evoluției omului pe pământ, în concepția lui Vitruviu, vedem bine că nu are loc nici o intervenție divină, că nici o divinitate nu participa la creația și la progresul omenirii. Prin siguranța și naturalețea celor expuse, afirmațiile lui Vitruviu ne apar drept obișnuite, familiare în gândirea vremii. În acest sens, se situează și afirmațiile filozofilor greci, care cu câteva secole mai înainte, afirmaseră că : " *Lumea este așa cum este și nu a fost creată de nicio divinitate*".

În cartea despre arhitectură, textul lui Lucius Vitruvius continuă cu descrierea modului de construcție la diferite popoare din antichitate, descrierea locuințelor din pământ, din lemn, apoi din cărămizi sau piatră, ajungând la perfecțiunea stilurilor de arhitectură care au dus faima popoarelor grecești și romane în toata lumea.

În acest sens, în antichitate trebuie să fi fost numeroase scrierile prezentând, în mod asemănător, rolul mersului biped în apariția și evoluția vorbirii, în apariția limbajului, a dezvoltării sistemului de construcții mergând de la colibe și ajungând până la apariția arhitecturii și a stilurilor arhitectonice. Dar din păcate, marile bibliotecile antice au fost distruse încă din antichitate, începând cu biblioteca din Pergam sau biblioteca din Alexandria. S-au distrus și bibliotecile mai puțin celebre de la Roma sau de la Efes și din multe alte orașe antice. Au fost prădate și micile biblioteci particulare. Totul a fost trecut prin jafurile și incendiile care au distrus lumea antică. Astăzi ne mirăm prin ce minune a scăpat cartea lui Lucius Vitruvius și cum a ajuns până în zilele noastre. Fără îndoială, că în scrierile antice, au existat mult mai multe pagini sau cel puțin pasaje, asemănătoare și că de asemenea au existat numeroase alte interpretări științifice corecte și care să nu fi fost sufocate de introducerea unor divinități în creația și evoluția omului pe pământ.

Rămânem mereu cu părerea de rău că nu cunoaștem mai mult din gândirea antică. De aceea ne revin adeseori în minte cuvintele filosofului : "*panta rei*", "totul curge, totul trece".

URSEI

Gheorghe Puțu RĂDUCAN - TEPEȘTI

Acest animal, câinele Ursei, mi-a avut grijă de Treimea a doua a copilăriei, deși, primul câine pe care l-am văzut în curtea părintească de la Tepești a fost Azor.

Era mare și alb. Îl adusesse mama, când s-a căsătorit, când l-a luat pe tata, de la părinții ei, de la bunicii mei, Maria și Ghiță al lui Bălan, descendenți ai boierilor de la Tepești, dar și de la mama mare Cătălina și tata mare Pufu (eram bogat, aveam patru bunici).

Mic fiind, nu prea mai știu multe despre acest câine, nici despre dispariția lui. Doar atât, era mare și alb. Ba, nu! Iată ce amintire păstrez cu Azor:

Foarte grijulie cu mine, mama mea, cum spuneam, dorea parcă să mă păstreze într-un incubator (am spus aceasta de multe ori și poate o voi mai spune).

Să stau acolo cuminte și să nu fac nimic. Mic, mic fiind, o vedeam cum scapără chibritul ca să aprindă focul. Și eu doream să fac acest lucru, dar nu mă lăsa, îmi spunea că mă arde, că... buba, și altele.

Interdicția ei a făcut ca atunci când am pus mâna pe o cutie de chibrituri (le ținea ascunse de mine), am dat foc la fânărie în miezul verii. Nu intenționat, prea mic fiind, am vrut să văd și eu cum este când aprinzi chibritul.

La fel s-a întâmplat când mai crescusem, cred că pe la 5-6 ani, când o vedeam scoțând țuică din butoi pentru cine știe ce trebuință, la masă, ori când aveam oameni la lucru. Doream și eu să văd cum este când tragi cu furtunul din butoi.

Toamna arămie pusese stăpânire pe sat, se cam terminase cu strânsul recoltelor, se dăduse drumul la câmp, adică, animalele oamenilor puteau merge peste tot.

Mama scotea trupini de salcâm de pe locul nostru din deal, sub asistența mea generoasă. Nu știu de ce mă trimisese până acasă, după ce mi-a făcut foarte minuțios instructajul, cum să traversez șuseaua că trec mașinile.

Treceau atunci mașini pe drumul satului meu... cam una pe săptămână, și când auzeam motorul, noi, copiii, ieșeam la poartă, ori ne uitam din curte, atenți, printre ulucile gardurilor.

Am plecat din deal să execut sarcina mamei, dar am intrat și în casă să efetuez un control rapid, mai ales în locurile unde aveam interdicție.

Marea mea bucurie a fost când am văzut că odaia dinspre Șasa era deschisă. Acolo depusese mama florile, ghivecele din lemn (niște cutiute), în care erau mușcatele, dar și butoiușul cu țuică, unul de vreo 4-5 vedre.

De ce să nu fac și eu acum ce am văzut că făcea mama? Dacă... ce face mama nu faci, atunci ce mai faci? Am scos dopul de la butoi, am introdus furtunul în vasul cu pricina, m-am așezat în genunchi ca la rugăciune, am suflat... am tras...

Cu capul în jos fiind, așa cum o vedeam pe mama, ca la un ritual... butoiesc, am început să înghit ce venea pe furtun. Am înghițit cât de mult am putut, după care... obosit, am pus furtunul să curgă într-un ghiveci alăturat. Am dat și acelor mușcate de băut.

Am lăsat lucrurile... în halul ăsta, și am mers, bucuros nevoie mare, dar și clătînându-mă în toate părțile, direct la Azor și i-am dat drumul din lanț. Bine că nu am băgat furtunul până la fundul butoiului!

Nu mai știam de ce venisem acasă din deal, la ce mă trimisese mama. Am deschis poarta, am dat drumul lui Azor pe drum, și, pe unde fugea el, fugeam și eu.

La un moment dat când câinele a luat-o pe uliță în deal, spre locul unde mama scotea trupini de salcâm. Alergam cât puteam după el, și-l strigam cât puteam de tare: Azor! Azooooooooor! Azor!

Se înclina drumul într-o parte și-n alta, eu mă legănam să-l sprijin bine prin fuga-mi într-un zig-zag ciudat. La fel și dealurile, și pomii se înclinau rău de tot, eu făceam mari eforturi, în fuga după câine, să rămân pe picioare, să prijongesc dealurile din înclinarea lor perpetuă.

Deci, o bălângăneală totală, în fața ochilor și în cap, ba, cred că vedeam și mai mulți Azori!

La un moment dat, când ne-am apropiat de mama, aceasta m-a auzit, m-a văzut, a început să mă strige, să alerge după mine. Eu nu mai auzeam nimic, doar de Azor știam, dar nici câinele nu-l mai vedeam bine. Nu mai auzeam nimic, deci, dar și cu văzul începusem să stau rău! La un moment dat, mama, a strigat câinele, l-a chemat la ea. Eu, mereu ... după câine!

Nu mai știu ce s-a întâmplat, ... s-a stins lumina, și m-am trezit, după nu știu cât timp, acasă, întins în pat, mama îi spunea lui tanti Gheorghita că îi moare copilul, iar tanti o sfătuia să se calmeze că... copilul ei este mort... de beat, și că... să-i aducă o ceapă, s-o spargă și să mi-o pună la nas, că zac un pic și-mi trece. Cam asta este povestea cu câinele Azor, despre care nu știu care i-a fost sfârșitul.

Sora mamei, tanti Gheorghita, care asistase la beția mea, prima mea beție de bărbat..., la câțiva anișori, avea o cățea care-i fătase.

Cum toată ziua mergeam pe la dumnezei, am văzut cum acei căței creșteau, dar mai ales am văzut cum un cățel rotofei, din naștere fără coadă, deci... ciont, o combinație roșu murdar – negru, cum se apropia mereu de mine, de fiecare dată de fapt.

Numai el venea la mine, se ridica pe picioarele mele, încerca să mă muște – așa, în glumă. Îl luam în brațe, mă jucam cu el, îl rostogoleam prin țărână.

Se enerva, mârâia la mine. Era o adevărată jucărie. I-am spus mamei că îl iau acasă, la fel și lui tanti Gheorghita. Fără nicio opoziție, acest lucru s-a și realizat.

Sunt cu mult peste cinci decenii de atunci, amănuntele s-au mai pierdut, dar imaginea celui câine, devotamentul lui, legătura sufletească dintre noi au rămas.

Starea și comportamentul lui Ursei nu era ca urmare a unui dresaj anume, ci numai și numai legăturii sufletești, legăturii noastre lăuntrice. Și atunci, și acum, aș zice că acea ființă nu trebuia să fie câine.

Am crescut cu acel câine, cu acea ființă dragă. Nu îl legam. Nici atunci, nici acum nu sunt de acord cu priponirea animalelor, cu legarea lor. Fiecare ființă trebuie să aibă libertatea sa într-un spațiu al său. Libertatea câinelui meu, a lui Ursei era curtea, satul, Valea Șasei, pădurile, dealurile.

Ursei nu seamănă cu niciun câine. Ursei al meu este unicat. Afară din curte avea un comportament singuratic, neagresiv, mereu într-o alergare ușoară. Dacă la cai aceasta s-ar putea numi la trap, la câini nu știu cum i se spune unei astfel de alergări.

Îi dăruisem toată copilăria, el, mi-o purta peste tot. Chiar și după ce mi-am părăsit satul, de copilăria mea avea grijă tot Ursei. El mi-o plimba peste tot.. Până la 14 ani, până să plec de la țară, colindam cu Ursei toate dealurile și văile. De multe ori cu copiii, cu oile și caprele, de multe ori numai noi amândoi. Fie că eram după cireșe, fie că eram după fragi și mure, ori după ciuperci sau struguri, Ursei era cu mine, și lângă mine.

Când treceam prin păduri și îmi era așa..., cum se spune, urât, Ursei parcă simțea asta, venea lângă mine, se lipea de piciorul meu. Îmi dădea apropierea lui o mare siguranță. Dacă în schimb eram

deconectat, mă simțeam bine, se îndepărta de mine și dispărea în adâncurile pădurilor, ori printre mărăcini.

Odată, credeam că a plecat acasă din dealul viilor și m-a lăsat singur. A apărut după ce eu mersesem destul de mult, cu un iepure în gură.

Destul de mare iepurașul, zăcea inert în gura lui Ursei care se uita în sus la mine și mișca bucurios din cioanta-i de codiță, parcă să-i admire trofeul, reușita.

Mi-a părut rău de sârmanul iepuraș, dar l-am mângâiat pe Ursei pe cap, care continua să se bucure, să se laude cu izbânda sa și i-am spus destul de blând și încă mirat, fără să-l cert însă:

- Ce ai făcut, mă? L-ai omorât!

Imediat ochii câinelui s-au întristat, nu am mai vazut acea bucurie ca aceea cu care s-a prezentat la mine cu prada. Mi-a lăsat iepurele la picioare și și-a pironit privirea în pământ.

L-am mângâiat pe cap, am mai vorbit cu el, parcă așa... să-i explic că a fost numai o dojeană, că nu l-am certat, că vom rămâne prieteni.

După un timp, așa... dintr-o dată, câinele a luat iepurele în gură și a plecat undeva, pe unde venise pierzându-se în desigurile și întunerul pădurii dinspre Sudos.

Nici nu știu la ce m-am mai gândit atunci. Comportamentul lui m-a pus pe gânduri, dar n-aș fi vrut nici să fie așa de prost, să-l lase pe undeva să-l mănânce alți câini, ori să se altereze.

Rămas fără Ursei acum, căci mă părăsise, m-a luat un pic de urât căci trebuia să cobor din dealul viilor spre Crucea Popii și apoi în vale, acasă, printr-o pădurice destul de deasă cu mărăcini, întunecată, ceea ce-ți putea crea un disconfort, o trăire ciudată, adică puteai visa urât noaptea dacă treceai singur pe acolo, fie și ziua la prânz.

Trec păduricea, desigur, cobor prin Chiciură, apoi spre Crucea Popii, Ursei nicăieri. Și pe aici, pe la Crucea Popii, te lua, așa, un pic, urâtul, dacă erai singur.

Deja se vedea satul. Cam prin dreptul cireșilor lui Rădoi, din spate, dreapta, a apărut Ursei, singur.

A venit în fugă și s-a oprit lângă mine atingându-mi cu gâtul genunchiul. M-am oprit și ne-am uitat amândoi unul la celălalt. Bucurie și nimic mai mult, deși l-am ciufulit un pic că m-a lăsat singur atâta drum, mai ales în cele două locuri... cam sinistre.

- Unde este, mă, iepurele? i-am mai spus, și ne-am continuat drumul spre casa care se apropia tot mai mult de noi.

Am ajuns acasă unde trebuia să mă ocup și de alte treburi, caracteristice acelor minunate vremuri. Nu am mai dat importanță lui Ursei, de fapt el făcea tot ce dorea.

Nu era nicio problemă să sară poarta, el, un câine care nu era de statură mare, chiar dacă aceasta, poarta, avea cam doi metri înălțime, poate mai mult.

După câteva ore, în casă fiind, Ursei lătra în curte, mai bine zis la ușa de intrare în holul casei. Știam că mă striga căci de fel nu prea lătra, dar acum parcă am simțit că este o strigare, o chemare.

Am ieșit afară spre curte să văd ce este și mai, mai să calc pe iepurele ce mi-l prezentase în dealul viilor, la câțiva kilometri distanță. Iepurele era pus jos pe prag, iar Ursei, bucurios foc, se uita în ochii mei.

- Ce să fac, mă, eu cu el?

Am coborât în curte trecând peste trofeul câinelui, și am văzut că pe drum trecea nenea Gheorghe, cizmarul. Nu era cizmar, dimpotrivă era morar, dar lumea așa îi zicea, al lui Cizmarul.

- Nenea Gheorghe! Vrei să vii un pic?

- Ce vrei, mă?

- Uite... și îi spun toată povestea iepurelui, și îl rog să îl taie el cum știe, ca să îl dau câinelui. M-a ascultat cu mare atenție, apoi mi-a zis:

- Adu, mă, un cuțit și un topor, că-ți fac iepurele boboc. Adu și un lighean, să-i punem câinelui masa.

M-am executat rapid, iar nenea Gheorghe a mers lângă un butuc unde a făcut iepurele zdrențe, sub privirile mele și ale lui Ursei. Am mers apoi, cu ligheanul cu carne de iepure, și l-am pus în fundul grădinii, la umbra nukului, să-l servească Ursei cum dorește.

I-am mulțumit lui nenea Gheorghe, care mi-a spus apoi:

- Bă, am să te spun lui nea Costică (tatălui meu)!

- Păi, de ce să mă spui, nea Gheorghe, ce am făcut?

- Ai furat iepurele de pe deal, mi-a spus mângâindu-mă pe cap. Prinzându-mă de glumă, i-am răspuns și eu:

- Nu eu l-am furat, Ursei a făcut-o!

Așa că, masă bogată pentru câinele meu, Ursei.

Nu mai știu dacă plecasem de acasă ori nu, mai degrabă, ba, dar iată-mă tot pe dealurile copilăriei, ca în multe, multe situații, numai eu cu Ursei.

Întâmplarea face că mă lăsase singur, exact în momentul când am auzit talăngile, clopotele de la oile ciobanilor. Erau oile C.A.P-ului.

Zgomotele clopotelor se apropiau și mai mult, iar pe mine, singur acum, mă cam prinsese frica, ba se urca serios pe spinarea mea. Îmi era frică de câinii ciobanilor. Toată viața mi-a fost frică de câini și de injecții.

Căpătasem o ciudă pe Ursei, de l-aș fi bătut. Ca din senin apare în fugă și se așază lângă mine. Nici nu s-a trântit bine jos, că lava vie a turmei de oi se revărsa peste deal, și, spre noi se îndreptau încet cei trei câini ai lor, ai ciobanilor: Taboc, Lupu și Florea, câini pe care îi știam, îi știa tot satul.

Taboc era un câine foarte masiv, un adevărat ciobănesc mioritic, negru cu câteva mici pete albe. Lupu avea un aspect athletic, mai înalt decât Taboc, de culoare cenușie, parcă un pic dată spre mov. Urechile ascuțite, cam înalt, suplu, foarte periculos părea.

Florea era precum câinele maidanez de azi, cam de mărimea lui Ursei, petele albe și negre împărțite pe pielea-i murdară erau în proporții aproape egale.

Nu aveam pe lângă mine nici un pom să mă urc, dar nici nu știu dacă aș fi făcut-o, îmi părea rău de Ursei, eu crezând că puteau chiar să-l omoare. Pe ciobani nu-i vedeam ca să-mi dea o oarecare siguranță.

Acești câini, ziceam eu, erau stăpânii dealurilor, și acum se apropiau amenințător de noi, de mine și de câinele meu. Am mormăit de câteva ori mângâindu-mi câinele pe cap și gât ... Ursei, Ursei, băiatule! Îl mângâiam ușor pe cap, pe gât și pe șira spinării, el se lipea și mai tare de genunchiul meu.

Când se apropiaseră câinii ciobanilor cam la doi, trei metri de mine, m-am făcut așa, un pic, spre acei câini, și am strigat cât am putut:

- Urseeeeeeeeeeee! Pe ei!!!!!!

S-a declanșat o luptă, un cocoloș mare de câini, din care primul a fugit Florea, maidanezul. Cu gogoloiul câinesc acum, printre urlete și gemete, mai strigam și eu: Ursei! Nu te lăsa! Pe ei!

Pleacă și Taboc din cocoloș, destul de șifonat, Ursei al meu rămânând să se ocupe acum de Lupu. Acesta, mai mare, mult mai mare decât Ursei, mai înalt și decât Taboc fiind, horcănea a moarte, cu gâtul rezemat în gura câinelui meu.

De frică, dar și de furie, eu îl îmbărbătam pe Ursei, până când a venit ciobanul cu bâta îndreptată spre mine. Se îndrepta amenințător spre mine și spre lupta câinilor. A strigat o dată la mine:

- Bă, ia-ți câinele, că-l omoară pe al meu. Am strigat atunci la Ursei:

- Lasă-l, Ursei!

(va urma)

PENSE COMME LE VENT!

Christina CALLIMACHE

Traduction du roumain par Wladimir Paskievici

VII

Au campus inférieur

Je suis enfin arrivée au campus d'en bas, Sunita m'embrasse.

- C'est bien que tu sois arrivée, qu'est-ce qui a pris tant de temps?

- Ah!, j'ai eu des problèmes avec les chiens et ensuite, d'autres affaires...

- Enfin, tout est bien fini, tu es ici, viens que je te montre le campus.

On sent une fraîcheur agréable dans l'air et les arbres de la Forêt Rouge sont impressionnants. On dit que pour ceinturer un vieil arbre on a besoin de 20 hommes se tenant par les bras. Les consignes restent inchangées – nous n'avons pas le droit de prendre contact avec le monde extérieur.

Sunita s'élance à toute allure.

- Sunita... s'il te plaît, ne cours pas si vite, je suis déjà traumatisée par la descente.

- Bien, promet-elle.

Nous arrivons dans une clairière où se trouvait une construction de deux étages, avec une abondance de terrasses et un bon nombre de fenêtres. Je suis éblouie par la beauté de la construction et par la façon dont elle s'intègre dans le paysage.

- Qu'est-ce c'est? demandai-je.

- Ici, c'est la bibliothèque, une salle où règne le silence, un amphithéâtre où nous nous réunissons tous les matins. Il y a aussi quelques appartements à l'étage pour les moines résidents et quelques invités.

- Et où est-ce qu'on mange?

- Ah!, j'oubliais, la salle à manger se trouve au rez-de-chaussée.

Nous pénétrons dans une pièce haute, avec les murs en bois rougeâtre, avec d'énormes fenêtres vers l'extérieur et avec un drôle de plafond qui couvre trois quarts de la pièce mais le dernier quart, celui vers l'extérieur, est en fait un espace vide avec des fenêtres beaucoup plus élevées que le reste de la pièce. Je ne saisis pas trop bien à quoi pouvait servir cet espace à l'étage, mais, de toute façon, cet espace apportait beaucoup de lumière et, surtout, permettait de voir les arbres dans leur totalité.

- Qu'est-ce qu'il y a là, en haut? je demande à Sunita.

- Je ne sais pas trop bien, probablement les appartements pour les invités.

Le design était là encore surprenant, fonctionnel, tandis que l'intérieur était meublé de façon minimaliste.

- Je l'aime à la folie, dis-je.

- Je le savais. Allons maintenant te montrer notre tente car on annoncera bientôt le repas du soir.

« Tu dormiras comme un vautour! »

J'ai dormi comme une bûche sous la haute tente, Sunita avait placé à l'entrée de la tente des herbes parfumées – du sage, du romarin et des feuilles d'eucalyptus – contre les fourmis géantes, rouges et noires, spécifiques de la région. Le matin a commencé selon la routine habituelle, moi je dois faire tout ce que fait Sunita, car nous travaillons en équipe.

- Notre premier devoir est de nous occuper des oiseaux.

Dans une maisonnette spécialement bâtie pour elles, se trouvaient quelques centaines de petites poules colorées. Le jour elles sont laissées en liberté mais la nuit elles retournent chez elles. Pas toujours toutes mais c'est l'exception.

- Qu'est-ce qu'on doit faire? je lui demande.

- Ramasser les œufs, nettoyer et guetter le vautour.

- Quel vautour?

- Tu vas voir.

Dans une grande cage, je vois un vautour peu engageant.

- Qu'est-ce qu'il cherche celui-là ici? je lui demande.

- Ce sont les moines apprentis qui l'ont trouvé, notre vétérinaire vient l'examiner tous les jours, les gens de la protection des animaux, avisés, vont bientôt arriver pour s'en occuper.

- D'accord, mais n'effraie-t-il pas les poules?

- Absolument pas.

- Et que doit-on faire avec lui? je demande avec une frayeur non dissimulée.

- Rien, on l'observe de loin.

Je ramasse deux corbeilles de petits œufs tâchetés. Pour le nettoyage, Sunita me tend un masque.

- Est-ce que tu es allergique?

- Je le suis.

La matinée est vite passée, Sunita est un admirable compagnon. Le repas du midi est une orgie culinaire végétarienne: crème de champignons, des champignons fourrés au fromage, des champignons marinés, du riz pilaf et d'innombrables petits gâteaux aux noix et aux figues.

- Pourquoi est-ce qu'on nous gâte à tel point?

- On l'est de façon indirecte: le menu est pour les invités, alors nous profitons également. Et elle ajoute: j'ai entendu dire que tu as eu une discussion déplaisante avec la petite Française.

- C'est vrai, comment le sais-tu?

- Cela n'a vraiment aucune importance mais tu as eu un comportement impeccable...

Pendant qu'on bavardait, une porte s'ouvre et la petite Française apparaît, menée par son guide, une jeune fille. J'ai ressenti une méchante joie en la voyant avec son air perdu. On l'a fait probablement descendre par le même sentier suicidaire, je me suis dit, tout en souriant méchamment.

- Tu penses à la même chose que moi? me demande Sunita.

- Je crois que oui, je lui réponds.

J'examine attentivement la pauvre petite; elle avait l'air de sortir du caveau familial, en poussant la pierre tombale. Elle se servit d'un peu de nourriture et s'assit auprès de nous.

- Salut, dit-elle d'une voix éteinte.

- Salut, avons-nous répondu d'une voix joyeuse.

- Est-il vrai qu'il y a ici des fourmis géantes qui peuvent tuer? demanda-t-elle.

J'étais très tenté de dire oui, mais Sunita me fit comprendre par un signe - NON! – et lui répondit avec beaucoup de douceur:

- Les fourmis ne sont pas géantes, elles sont seulement grandes et te laissent tranquilles si tu ne les déranges pas et si tu les respectes; comme protection pour la nuit, je te passerai des herbes aromatiques que tu mettras à l'entrée de la tente. Ne t'inquiètes pas, tu dormiras comme un vautour.

- Comme un quoi? demanda la jeune femme intriguée.

- C'est une expression du Sud de l'Inde, d'où je viens.

Le vautour mit sa tête dans les plumes et s'endormit.

- Comme tu es bonne avec moi, dit la petite Française et se laissa tomber en pleurant sur le corps délicat de Sunita.

« Je veux mourir belle »

Lorsqu'elle arrêta de pleurer, la petite Française demanda craintivement:

- Écoutez les filles, je peux dormir avec vous? Je suis seule sous la tente et j'ai peur...

- Je ne sais pas si c'est permis, répondis-je.

- On le demandera demain, dit Sunita, tu peux déplacer ton lit dans notre tente.

- Tu es un ange, s'écria la Française, avec son visage bouffi et tacheté.

- Tu dois te laver la figure, lui dit Sunita, ton rimmel a coulé.

- Je m'en fiche, répondit la Française, tout en s'examinant dans un miroir extrait de son sac à dos.

Mais elle commença à nettoyer soigneusement son visage, dans un changement d'humeur surprenant.

- Tu vois, je lui reproche en susurrant à Sunita.

- Ce n'est pas grave, c'est un enfant plus jeune de ce que tu t'imagines...

Nous nous sommes retirées sous notre tente pour faire place à un autre lit. La petite Française traîna vaillamment son lit de campagne. Une fois arrivée dans notre tente, nous constatons que nos lits sont beaucoup plus élevés. La seule façon d'accommoder le sien était de le placer dans sa longueur, parallèle à nos lits et situé nécessairement au milieu de la pièce car nos lits étaient fixés aux parois latérales. Ce qui fait que pour pénétrer à l'intérieur de la tente, il fallait passer par-dessus de son lit... Sunita lui aida à faire son lit, elle lui arrangea l'oreiller et ensuite, elle lui dit:

- Ça y est, n'est-ce pas? Nous avons encore du boulot à faire.

- D'accord, dit la jeune fille, d'une voix pénitente.

Toute l'après-midi elle s'est tenue collée à nous comme un chien égaré. Notre groupe avait l'aspect suivant: Sunita marchait en tête, en se déplaçant à toute allure, droite, souple et en ouvrant le chemin, tout en descendant vers la mer; la petite Française toujours collée à elle; et moi, en suivant à une certaine distance. Leurs belles silhouettes défilaient dans la lumière filtrante. À ma grande surprise, nous débouchâmes au bord de l'océan, dans un golfe avec du sable où quelques loups de mer languissaient au soleil, indifférents de notre arrivée.

- Que sont ces bêtes? demanda la petite Française.

- Des loups de mer, répondit Sunita.

- Est-ce qu'ils mordent?

- Je crois qu'oui, si tu t'en approches trop.

- Horrible, fit la jeune femme, en fronçant ses sourcils.

- Si tu les laisses tranquilles, ils ne te feront rien.

- Et si on prenait un bain? insista la Française.

- Viens maintenant, nous avons des choses à faire, dit fermement Sunita.

Nous nous approchâmes d'une plate-forme couverte d'algues qui provenaient d'une grande profondeur. C'est sur cette plate-forme qu'on commençait à traiter les algues. D'abord, on les laissait sécher, ensuite on les amenait en haut, on les lavait et, par la suite, une partie était vendue, l'autre, utilisée par les moines.

- Elles sont remplies de minéraux, de vitamines, d'acides aminés essentiels, un vrai trésor nutritif, l'aliment du futur, ajouta-t-elle.

- Dégustant, s'écria la petite Française.

- Pas du tout, pourquoi dis-tu cela?

- Ça pue!

- Je vois que tu es revenue à toi..., dit Sunita en la regardant attentivement.

- Non, ne te fâches pas, je parlais comme ça...

Nous nous chargeons d'énormes sacs remplis de ces algues fortement odorantes. C'était l'odeur du varech, qu'on sent le matin au bord de la mer, une odeur qui me rappelait des vieux souvenirs, oubliés depuis longtemps. Avant de partir, la petite Française commença avec enthousiasme:

- Écoutez les filles, je vous prie, je vous prie beaucoup...

- Quoi donc? demanda Sunita.

- Est-ce qu'on pourrait revenir ici le soir, une fois le travail terminé?

- Bien sûr, dit Sunita, mais pourquoi ne te baignes-tu pas maintenant?

- Et vous vous baignerez, vous aussi? demanda-t-elle.

Sunita me regarda et dit:

- Pourquoi pas?

En moins d'une minute, trois uniformes couleur gris-sourie gisaient sur la plage, tandis que trois femmes d'âge différent, nues comme des vers, se précipitaient vers l'eau. Sunita, la première, plongea dans l'eau, avec la tête en avant. Elle nageait rapidement vers le large. Moi je la suivais. La petite Française sautillait sur le sable et criait quelque chose. Nous distinguâmes:

- Est-ce qu'elle est... froide?

Comme personne ne lui répondit, elle continua, tristement:

- Je ne sais pas nager!

Arrivées loin au large, nous voyions la jeune femme qui pataugeait au bord.

- Tu nages bien, me dit Sunita.

- Toi aussi, répondis-je.

Le soleil descendait et se préparait à se coucher dans la mer. L'océan était presque sans vagues.

- On retourne?

- D'accord.

J'ai nagé aussi vite que je pouvais, à côté de Sunita, mais chaque fois que j'essayais de la dépasser, elle me montrait clairement que ce n'était pas possible, que la mer était son domaine. Arrivées au bord, la petite Française avait envie de nous arroser.

- Alors, il ne te suffit pas de patauger, toute seule? demanda Sunita.

- On s'amuse un peu?

- Veux-tu que je te fourre avec la tête dans le sable?

- Oh non! dit-elle.

Nous nous sommes comprises d'un seul regard. Sunita et moi, arrivées à sa hauteur, nous commençâmes à l'asperger. Elle hurla et sortit de l'eau. Nous nous sommes vite rhabillées, sans nous essuyer, nous ramassâmes nos sacs avec les algues, et reprîmes notre chemin. La nuit tombait rapidement, les arbres jetaient des ombres bizarres. Une fois rendues au camp d'en bas, nous déposâmes nos bagages, ensuite Sunita et moi nous allâmes nous laver tandis que la petite Française resta sur place pour faire sa toilette. Lorsque nous sommes revenues, après la douche chaude et la mise de serviettes enturbannées, nous vîmes la petite Française grimacer devant un miroir.

- Qu'est-ce que tu fais?

Gymnastique faciale, nous répondit-elle tout sérieusement. Et nous montra un livre intitulé « *Sois belle jusqu'à la mort* ».

Après de longues minutes de rires fous, la jeune femme nous demanda:

- Qu'est-ce qu'il y a à rire? Je veux mourir belle, c'est important pour moi... Ensuite, en nous regardant, elle nous demanda timidement:

- C'est comment être vieille?

- Beaucoup mieux que d'être jeune, répondit Sunita.

Nous nous sommes assises, nous aussi, dans nos lits, chacune avec un livre. Moi je lisais Maximum City de Muhamed Metha, tandis que Sunita lisait quelque chose avec beaucoup d'attention.

- Eh! les filles fit une voix venant d'en dessous.

- Oui?

- Je ne vous vois pas.

Les rires fusèrent à nouveau. À un moment donné, on entendit une clochette.

- C'est quelqu'un à l'entrée, dit Sunita. Est-ce que tu ouvres? demanda-t-elle à la jeune femme.

- D'accord, répondit celle-ci.

On entendit la voix du moine guide dire:

- Bonsoir, je voulais vous dire que je suis encore ici, sur le campus et que demain nous devons travailler ensemble.

- Tu n'es pas encore parti? je lui demande.

- Non, répondit-il sèchement, vous n'avez pas besoin d'ouvrir la porte, c'est tout ce j'avais à vous dire.

AGAGUK (XIX)
Roman de Yves THÉRIAULT.
Traducere din limba franceză de Ortansa TUDOR

ivudlipa – eroul

Nattit deschidea calea. Alignak și Hayuluk îl urmau.

Vara se sfârșea și totuși căldura storcea tundra. Nici un refugiu, nici un răgaz. O masă umedă și caldă apăsa tundra infinită. Să călătorești pe o astfel de zăpușeală era istovitor, dar ei mergeau precum inuiții, cu pasul apăsător și rapid – ceea ce ar fi doborât un om în puține ore, chiar și pe un inuk mai puțin rezistent.

Din câte își aminteau, nu mai întâlniseră de mult zile atât de apăsătoare și fierbinți. Când ajunseră la iurta lui Agaguk, fața le era scăldată de sudoare. Prin răscoiala de la gât a parkasurilor, acum larg deschisă, li se vedea pieptul gol și roind de sudoare.

Agaguk îi primi cu puține formalități. O vagă indispoziție îl cuprindea de câte ori venea în contact cu ai săi. După cum își alesese, singurătatea îi plăcea mai mult.

Exceptând unele cazuri urgente, prefera să rămână departe de satul care nu-i aducea nici o amintire frumoasă, în urma căreia să simtă vreo nostalgie.

Dar de ce veneau la el oameni din trib? Agaguk nu putu să-și dea seama. El îi va asculta. Făcea chiar mai mult decât își propusese la început, văzându-i venind. Hotărî pe moment să nu se arate nici ostil, nici cordial.

Nu exprimă vreo invitație, nu oferi nici un semn de ospitalitate. Ei nu intrară în iurtă, pemmicanul atârnat sus rămase neatins, iar Agaguk nu schiță decât un scurt semn de salut, aplecând ușor capul în direcția lor.

Vizitatorii erau atât de pătrunși de misiunea lor și nerăbdători de a o face cunoscută, încât păreau a nu-și da seama de răceala cu care erau primiți. Nu fură impresionați nici de urâtenia gazdei despre care, de altfel, fuseseră preveniți.

– Venim în numele tribului, zise Nattit.

Agaguk înclină din cap. Alignak se lăsă să cadă la pământ cu picioarele strânse.

– A fost un drum lung, zise el.

Își trase parka de pe umeri, expunându-și bustul brizei ce adia pe suprafața mușchiului. Hayuluk făcu același lucru. Numai Nattit rămase în picioare, așa cum era și Agaguk.

– Ramook a fost dus la oraș, continuă Nattit. Oonak a revenit și ne-a spus că albi l-au spânzurat. La fel și pe Ghorok.

– Oonak a zis asta? – insistă Agaguk.

– Da.

În acest caz, era mai bine că a aflat vestea de la un eschimos, nu de la un alb... Inukul spune adevărul fără să-l denatureze, fără să adauge ceva în plus de la el atunci, când vorbește despre josnica opresiune a albilor.

Un alb moralizează. Sperie. Invocă spiritele rele. El povestește lucruri care nu sunt adevărate întotdeauna.

Kakkrik, un inuk dintr-un trib de pe insula Baffin, a fost dus la oraș sub arest, pentru că își omorâse doi frați. Un alb adusese vestea în satul lui Kakkrik, spunând că inukul a fost condamnat la moarte de albi. Dar zece ani mai târziu, Kakkrik revenise în sat și constatase că, în absența sa, femeia își luase trei soți. Unul dintre aceștia murise după câțva timp, iar ea trăise cu ceilalți doi. Născuse zece copii, dintre care trăiau numai șase. Plus șase copii ai lui Kakkrik. Se crease o situație grea. Kakkrik împușcă pe unul dintre soți și trei copii. Își opri masacrul numai când i s-a spus că albul a mințit în sat, iar femeia sa, crezându-se liberă, era naturală să-și ia alți bărbați. Întrucât după Kakkrik, ea nu mai găsise altul la fel de viril, i-au trebuit trei ca să-l înlocuiască. Această probă a

marii sale virilități îl flătă pe Kakkrik și el consimți să trăiască în continuare, în pace, cu ultimul soț în viață al femeii sale. Ultimul soț însă trebuia să vâneze dublu, fiind subordonat lui Kakkrik. Nu primea vizita femeii decât o dată pe săptămână, sub supravegherea strictă a lui Kakkrik care, în momentele de intimitate ale celor doi, suporta destul de greu situația.

Așa glăsuia istorisirea de iarnă de prin igluri, din care se trăgea concluzia că inukul n-ar fi omorât din nou dacă albul n-ar fi mințit.

Dar noutatea privind soarta lui Ramook venea de la un inuk, ceea ce era o garanție a adevărului. Experiența trăită o proba.

– L-au condamnat la moarte? – întrebă Agaguk fără prea mare curiozitate.

– Da.

Agaguk căuta în sine o emoție anume, dar nu găsi decât indiferență. Tatăl său era mort. Resentimentele sale față de el încetau. Simți doar o deplină ușurare și nu ascundea asta.

– Este așa cum am bănuț, zise el.

Alignak își balansa capul de la stânga la repeta, vaitându-se:

– Ai, ai, ai!...

Agaguk îi aruncă o privire curioasă.

– Tribul este îndurerat, zise Alignak. Șeful nostru este mort.

Vocea îi era ipocrită. Agaguk nu credea nimic din sentimentele pe care vroia să le arate vizitatorul său. Îndurerat tribul că murise Ramook?! – Neliniștit, poate, dezorientat, posibil, dar îndurerat? Vorbele lor arătau că ei doreau a spune ceva, folosindu-și cuvintele cu un anume scop. Sau le întrebuntau pentru a denatura ideea din mintea lor. Ca și văicăreala nesinceră a lui Alignak. Unde vroiau să ajungă?

– Tribul are nevoie de un șef.

Tăcut, Agaguk aștepta. Nattit îl atinse pe braț.

– Tribul a discutat ore în șir, zile în șir.

– Nu a fost ușor, adăugă Alignak.

În iurtă, Iriook asculta cu inima săltându-i de emoție. Știa că se discutau lucruri grave, dar ce putea ea face de vreme ce în asemenea situații Agaguk trebuia să se simtă stăpânul. Altădată ea putea interveni, impunându-și punctul de vedere, dar astăzi nu se putea amesteca în această discuție.

Tayaout se juca cu un cuțit de ivoriu, stând pe vine la picioarele mamei sale. Afară oamenii deveniră tăcuți. O tulburare la care nu se așteptau îi cuprinse. Au crezut că-l vor găsi pe Agaguk mai cordial. Au sperat că el va înțelege repede, fără vorbe multe din partea lor, scopul vizitei. Și cum toți trei se temeau de refuz, nu îndrăzneau să se aventureze mai departe. Pur și simplu, din orgoliu.

– Am venit..., zise din nou Nattit. Căuta cuvinte să își termine fraza.

Hayuluk se ridică venind spre Agaguk. Mai hotărât ca ceilalți, trebuia ca, în sfârșit, să spargă gheața.

– Ne-am gândit că tu ai putea să ne fii șef, un șef bun, dacă vrei să vii în sat.

Cuvântul fusese spus.

Agaguk, care se aștepta la asta, nu manifesta nici un fel de emoție. Îi privi pe rând.

Nattit-grasul – șiret și grosolan. Alignak-văicărețul – care se plânga ba că nu are timp, ba că vânătoarea nu-i reușise cum și-ar fi dorit, ba că ratase nu știu ce șansă. Și el era mic de stat, dar slab în comparație cu ceilalți. Prost vânător, deloc pe placul femeilor după care umbla fără să le satisfacă. Un nepriceput în tot ce făcea. În sfârșit, Hayuluk-vicleanul – musculos, ascuns, lăudăros.

Pentru ce au venit ei până aici? Să caute un șef? Ce se petrecea în trib? Și ce motiv anume îi îndreptase spre Agaguk? Inukul reflecta cântărind...

În nici un trib nu exista un șef atât de tânăr. Onoarea era ademenitoare. Dar însemna întoarcerea în sat, iar Agaguk nu voia să piardă ceea ce obținuse. Pacea mai ales, izolarea, libertatea de a decide singur în cele mai mici amănunte.

O mai avea și pe Iriook.

Era dolofană, ispititoare. S-ar fi învârtit mulți în jurul iurtei sale. Plecat din sat, la o distanță de numai o bătaie de pușcă, bărbați ca Hayuluk, Nattit sau alții i-ar fi hărțuit femeia. Existau niște legi tribale în privința bunurilor comune și, nu o dată, se oferea propria soție pentru a consola cine știe ce solitar, un recent văduv sau, în sfârșit, un nefericit oarecare, victima unui ghinion.

Lui Agaguk, în mod ciudat, nu-i plăcea să dăruiască cu generozitate ce era al său. N-ar fi fost de acord niciodată să o cedeze altcuiva pe Iriook. Chiar și numai pentru o singură oră. Prin ce modificări ale spiritului ajunsese el la această gelozie instinctuală, n-ar fi putut spune. Simțea gelozia în sine, ca pe un rău de care ar fi trebuit să scape.

Iriook era bunul său. În primul rând, ar fi vrut să o protejeze de sat, de trib, de pretențiile pe care le presupunea traiul în comun.

Și cum s-ar fi simțit el din nou în grup, după ce se debarasase de viața gregară a acestuia? Aici era fericit.

Pe de altă parte, onoarea îl atrăgea. Putea să devină unul dintre cei mai tineri șefi printre inuiți. Nu era o onoare oarecare. Cântat în istorisiri ca mare vânător, ca cel mai tânăr șef dintre tinerii șefi inuiți ai triburilor îndepărtate...

– Putem să te ajutăm, zise Nattit. Să demontezi iurta și să transportăm toate bunurile tale până în sat. În patru, și cu Iriook în plus, n-am mai aștepta până la iarnă ca să ne folosim de câini.

Agaguk scutură din cap.

– Nu, zise el.

Trei fețe uimite îl priveau întrebătoare.

– Nu?!

Nattit făcu o grimasă. Alignak găsi un nou prilej pentru a ofta. Hayuluk se apropie de Agaguk aproape amenințător.

– Noi vrem să te facem șef și tu refuzi? Ai condiții de pus?

– Nu.

– Atunci de ce refuzi?

Agaguk nu răspunse.

– Vom vâna pentru tine, zise Nattit. Îți vor fi asigurate toate proviziile.

Agaguk arătă spre Hayuluk cu degetul.

– De ce nu-l puneți șef pe el?

– Eu nu vreau, spuse Hayuluk.

– Nici eu nu vreau, i-o întoarse Agaguk.

– De ce? – insistă Nattit.

– Pentru că nu vreau.

Își exprimase opțiunea. Vocea sa căpătase o răceală categorică. Continuarea discuției devenea insuportabilă.

– Ascultă, zise Nattit, dacă tu nu accepți, noi...

– Dar Agaguk îl întrerupse cu un singur cuvânt.

– Nu.

Nattit încercă să insiste cu un gest al mâinii.

– Nu, repetă rece Agaguk.

Ceva mai târziu, ei o porniră spre sat. Vor merge noaptea când va fi mai răcoare și drumul mai ușor.

Rămas singur cu Iriook, inukul se simțea satisfăcut, fericit. Nu se lăsase atras de oferta ademenitoare, pe care mai târziu ar fi putut-o regreta. Acum știa asta.

Pacea tundrei îi înconjură, cerul era imobil, seara frumoasă. Toată această penumbră familiară, pe care o cunoșteau în cele mai mici amănunte, le aparținea ca un regat întins. Agaguk era un fel de rege, mai mare ca un șef, domnind peste o țară mai mare decât un trib. Această câmpie întunecată era mai prețioasă decât cele douăzeci de iurte și locuitorii lor.

Nu va împărți cu nimeni acest spațiu unde trăiește, cu nimeni în afară de femeia sa pe care și-o alesese și de care se simțea

foarte legat. Rege peste un regat, monarh absolut, nu dădea nimănui socoteală pentru ce făcea.

Cei trei emisari plecaseră, îndepărtându-se pe tundră, iar el se așeză pe pământ în fața iurtei, cum făcea mereu înainte de a dormi. Agaguk își contempla cerul său, stelele sale. Era pe deplin împăcat, liber și mulțumit că trăiește. Simți un pas, o prezență. Iriook veni să se așeze alături de el.

– Am auzit, zise ea într-un răstimp.

– Da.

Ea îi atinse ușor brațul.

– M-am temut că vei accepta.

El negă dând din cap.

– N-am acceptat.

– Ai făcut bine.

Mai târziu ea își dădu pe față gândurile.

– Cu timpul te vei destăinui, poate. În istorisirile de seară, te-ai putea mândri că l-ai ucis pe Brown.

– Ei știu toți că eu l-am omorât.

– Da, dar cum tu nu le-ai mărturisit-o niciodată, chiar dacă te-ai denunța, ar fi în zadar. Căci nu au probe. Un invidios s-ar putea duce la omul legii să-i spună că tu te lauzi cu o crimă, însă acesta nu ți-ar putea face nici un rău.

Agaguk îi admira raționamentul. Nu s-a gândit la această posibilitate. Nici măcar ceva asemănător nu-i trecuse prin cap.

– De ce au venit până aici să mă întrebe? Nu aveau pe alții? Pe Komaiak, de exemplu... Dacă s-ar fi gândit la el, nu le-ar mai fi trebuit altcineva. Are vârstă de șef, este un mare vânător, este puternic.

– El a omorât pe cineva?

Întrebarea îl uimi pe Agaguk. Nu fusese niciodată prea abil în analiza vieții tribului. Nu-l preocupase subtilitățile vieții colective, curente de opinie, zonele de putere.

Pur și simplu nu înțelegea de ce veniseră la el să-i ofere conducerea tribului. De fapt, nici nu căutase să înțeleagă. Își mărturisise doar completa ignoranță. Și iată că Iriook venea cu o idee: – „Komaiak a omorât vreun om?”

Agaguk își aminti că lucrul acesta era foarte important. Ramook, tatăl său, acceptase onoarea nu ca preț al virtuții sale.

– Tu l-ai omorât pe Brown și poliția nu poate să probeze nimic. În sat, se crede că asta e un lucru mare. Așa gândesc ei.

Deci numai pentru că am omorât, că am omorât și nu au probe, pentru că alții nu pot să mă pedepsească...

Agaguk scutură din cap.

– Tu nu știi ce vorbești. Doar n-ai fost de față la discuțiile lor.

– Dar știu că asta i-a făcut să ia hotărârea de a veni la tine. Komaiak nu a ucis niciodată pe cineva, în afară de fiicele sale la naștere și de mama mamei sale când era foarte bătrână și nu mai putea mesteca la piei. N-a omorât, mai ales, nici un alb.

– Nu este adevărat!

– Deci tu ești eroul lor.

Ea apăsă cu vocea cuvântul.

Era pentru el un cuvânt mare. O bucurie, ceva plăcut. Un erou nu-l întâlnești în fiecare zi. Să se cânte și să se povestească despre tine în serile de iarnă este un lucru plăcut!

Iriook scupă pe mușchi.

– Un erou care a omorât este el oare un erou?

Agaguk nu știa... El ezita să răspundă.

– Spune! – insistă Iriook.

Agaguk căzu pe gânduri...

Liniștea se așternu între ei doi. Pacea tundrei îi învăluia. Într-un târziu, el se gândi și la ceea ce ar fi însemnat plecarea în sat. Iriook avea dreptate.

Ce putea să fie mai frumos și mai bun decât această viață aleasă de ei? Restul nu mai conta.

– Vino, zise el, mâine trebuie să mă duc la vânătoare.

(va urma)

ANUNȚURILE COMUNITĂȚII

grupaj realizat de Victor Roșca

NOTĂ: Toate activitățile care se desfășoară la Sala Parohială „Pr. Petre Popescu” sunt suportate financiar de Biserica Ortodoxă Română „Buna Vestire” din Montreal, proprietara imobilului

Biblioteca „Mihai Eminescu”
a Bisericii „Buna Vestire”

Biblioteca este deschisă:

- marțea și joia între orele 11:00 – 13:00, de pr. Liviu Alexandrescu, și
- duminica între orele 11:30- 13:00.

Bibliotecară, d-na. Luiza Săvulescu
Telefon bibliotecă 514) 274-6735

Biblioteca dispune de 20.000 de volume dintre care circa 5.000 în limba română și circa 15.000 în limbile franceză și engleză.

Școala duminicală
pentru copii
a Bisericii Buna Vestire

În prezent „Școala duminicală” pregătește programul de serbare al Pomului de Crăciun ce va avea loc duminică 21 decembrie h 12:30 în sala parohială pr. Petre Popescu (8070

Abonamente

Vă rugăm să vă abonați la revistă.
Costul anual este de 25\$.

Donații pentru revista
Candela de Montreal în 2014

Prof. univ. dr. Antoine Soare	300 \$;
Prof. univ. dr. Wladimir Paskievici	200 \$;
Prof.univ.dr. Sorin Sonea	200\$;
Total	700 \$.

1. Dreptul de a reproduce și de a difuza din revista „Candela de Montreal” este rezervat numai redacției.

2. De conținutul articolelor din revistă este răspunzător autorul.

* Candela pe internet:
pages.infinet.net/romanblt/ sau

www.bunavestire.ca/RO/ (butonul Candela)

Programul
Slujbelor religioase

În fiecare duminică și în zilele de sărbătoare marcate cu roșu în calendarul creștin:

- Orele 9:30 – Utrenia
- Orele 10:30 – Sfânta Liturghie

În fiecare vineri la orele 18:00 se oficiază Slujba Acatistului și Taina Spovedaniei

Sărbători religioase

- **Duminică 21 dec. Serbarea pomului de crăciun de către Școala duminicală**
Toți copii prezenți vor primi cadouri.
- **Joi 25 dec. Nașterea Domnului Isus Hristos**
- **Miercuri 31 dec. Revelionul organizat de Biserica Buna Vestire**
- **Joi 1 ian. Tăierea cea după trup a Domnului, Sf. Ierarh Vasile cel Mare, Anul Nou**

ANUNȚ

Cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la prima atestație scrisă privind comunitatea română din Montréal, Dl. Dr. Prof. Univ. Wladimir Paskievici a oferit Bibliotecii Mihai Eminescu a Bisericii Bunavestire, o colecție de 15 volume consacrată filozofilor occidentali precum și o colecție de 90 DVD-uri de istorie, filozofie, religie, artă și muzică, fiecare DVD venind cu un text de sinteză.

1. Colecția de cărți se intitulează « *Le Monde de la philosophie* » și este editată de Jurnalul *Le Monde* împreună cu Editura Flamarion. Filozofii tratați sunt : Platon, Aristotel, Descartes, Voltaire, Rousseau, Marx, Nietzsche, Montaigne, Diderot, Pascal, Spinoza, Leibnitz, Lucrețiu, Erasmus și Comte.

2. Colecția de DVD, editată de The Great Courses, cuprinde subiectele următoare:

- *The Meaning of Life – Perspectives of the World's Great Intellectual Traditions* (18 DVD). Operele sau autorii comentați sunt Bhagavad Gita, Aristotel, Job, Stoicii, Epicuriștii, Confucius, Daodejing, Zuanzi, Santideva, Zen, Hume, Kant, Mill, Tolstoi, Nietzsche, Gandhi, Lama Dear și Dalai Lama
- *Great World Religions: Buddhism, Christianity, Hinduism, Islam, Judaism* (10 DVD)
- *How to Look and Understand Great Art – Paintings* (6 DVD)
- *History of the Ancient World* (8 DVD)
- *Lost Words of South America* (4 DVD)
- *How to Listen and Understand Great Music* (12 DVD)
- *Great Masters – Their Lives and Musics* (24 DVD) Compozitorii Brahms, Mahler, Liszt, Sostakovich, Schumans, Stravinski
- *Concert Masterworks* (8 DVD)

Să ne cunoaștem
profesioniștii din comunitate

Me CEZAR CATALIN MIHAI
Avocat
5497A, Ave Victoria,
Bureau 104, Montréal
(Québec) H3W 2P9
Tel. : 514-341-5330
Fax: 514-341-8626

- Imigrație
- Drept matrimonial (separări, divorțuri, garda copiilor, pensii alimentare, litigii testamentare, omologări testamentare etc.)
- Drept imobiliar (defecte ascunse de construcție ori vicii de sol; recuperarea comisioanelor datorate agenților imobiliari)
- Régie du logement

VIOLETA PÎRVU
Courtîère immobilier agréé
333 Champagne, St-Eustache J7P 2H4
Cell: (514) 567-4619
Courriel: info@violeta.ca
Cele mai bune condiții pentru clienții români la www.violeta.ca

**CASEY AURAN /
AUTO EURO CHOIX**
Mașini de ocazie
la prețuri convenabile.

16625 Boul. Pierrefond, Montreal, H9H-4L2
Zona: L'île Bizard-Sainte Genevieve

Cell: (514) 999-8160

ANUNȚ

Redacția revistei Candela de Montreal

Organizează La Casa Română,
8060 Christophe Columb (colț cu Jarry),
sala parohială pr. dr. Petre Popescu,
duminică 14 decembrie ora 12: 30
Lansarea volumului de versuri
„Pretexte pentru Paradis”
scris de
prof. univ. Anton Soare.

Prezentările vor fi făcute de :

- Prof univ. Wladimir Paskievici (va prezenta personalitatea autorului.)
- Victor Roșca, Melania Rusu, Carmen Ionescu și Corina Luca (vor prezenta cartea)

Cartea va fi distribuită de **Redacția revistei Candela de Montreal** și donațiile dvs. se vor depune în contul revistei.

Rugăm pe toți canadienii români iubitori de cultură românească să susțină acest eveniment important pentru viabilitatea comunității noastre.

**Se va servi o cafea, o gustare
și un vin d'honneur**

APARIȚII EDITORIALE (SCRIITORI CANADIENI):

**Lia RUSE –
CUVINTE DE DOR****LIRISM FEMININ****(Lia Ruse, *Cuvinte de dor*,
Ed. Trend, Pitești, 2014)**

Într-un secol agitat în care predomină interesul, egoismul, pragmaticul, răul, versurile Liei Ruse reprezintă o deschidere către frumos și adevăr, o invitație la relaxare.

Abordând monologul și descrierea, creează cu farmec un sensibil univers în care strălucirea interioară în stare pură se transfigurează, iar proiecția atinge scara cosmică: Lia Ruse vibrează de emoție, se deschide în câteva teme, - iubirea, natura, timpul, tradiția, - învăluite în fuiorul nostalgiei.

Fascinată, admiră natura în planuri mari, atrasă de forme de relief, de anotimpuri, cărora le descoperă vraja „rătăcind”, simte cu voluptate cum „duduia gerul, sclipind sub nori mototoliți”, soarbe cu nesaț frigul: „Alergam după himere și ne era de ajuns” (Februarie între oglinzi).

Timpul îi pare înghețat în liniște, vede artizanul ger modelând dantela zăpezii, ea însăși bate metafore în războiul vremii, sfâșiată de tăcere: „Hipnotizante-n iarna înflorită / Ninsori tihnite lin leagănă tăceri...” (Se sfâșie tăcerea).

**Melania RUSU CARAGIOIU
– ARS POETICA****Pe igliță****Melania Rusu Caragioiu****ARS POETICA*****dans ritmat***

Dactile săltărețe în pas înalt de dans
Ticsesc sălița strâmtă cu iz de bacanale,
Prin colț se furișează discrete, muzicale;
La masă stă ideea în șubredul balans.
Își ciocănește tâmpla un „mi minor” în glas,
Se leagănă spre dreapta, înclină înspre stânga,

Ideea închistată nu s-a mișcat – nătânga ...
Se strânge-n scrumieră rugina ce-a rămas.
Și mai plutește-n aer, amenințând să scrie
Un ritm ce șchiopătează de-un deget, la picior,
Și din fragilitatea-i încearcă să revie.
În lanț se-nșiră ritmii, fac ochiuri de decor
Elegiac, cadențe-n substratul de hârtie,
Și-n loc de puf în perna-mi, să invadeze vor !

Timișoara, 1981

De către _____ Melania Rusu Caragioiu

ARS POETICA

- 9 -

**Leonard Ionuț VOICU –
IUBIRI**

Apărut la Editura Destine din Montreal, acest ultim volum de versuri al poetului – scriitor Leonard I. Voicu, este o chintesență a trăirilor metafizice și emoțiilor fecunde poetice. Cum altfel se putea intitula volumul de față decât „Iubiri”? Leonard I. Voicu este un permanent îndrăgostit. De viață. De oameni. De frumos. De iubire.

În căutarea definiției fericirii „Tel terestru”, el cere răspunsul lui Dumnezeu. Între îndoieli și certitudini, între material și spiritual, învinge, ca întotdeauna, iubirea și liberul arbitru: „vine-o șoaptă dinăuntru/ce repetă neîncetat:/Telul vostru e terestru!/Eu, iubirea v-am lăsat!/Voi alegeți ce doriți.”

Poezia „Cuvântul” este rotundă, exprimă perfect esența omului, este iubire și viață. Autorul își declară dragostea deschis, fără reticențe, cu sufletul pe tavă. O declarație de iubire sunt poeziile: „Pentru tine”, „Seara în grădină” sau „Ciocolată topită”.

Găsim de asemenea curcubeul de culori „Doar culori”, ce înfrumusețează fiecare zi. Depinde de noi ca să vedem frumosul. Poetul îl vede și-l ilustrează cu măiestrie, lăsându-ne să plutim cu ochii minții în coloristica peisagistă a zece culori. Descrierea serii de ajun de Crăciun este fantastic recreată, plină de metafore și de imagini ce răscolesc propriile noastre amintiri. Poveste de iarnă, de început și sfârșit, cu miros de copilărie și acceptare a trecerii timpului „În ajun”.

Corina Luca

